

Politisk-Økonomisk Beretning 2014

Naalakkersuisut skal i henhold til budgetloven fremlægge en årlig Politisk-Økonomisk Beretning på Inatsisartuts forårssamlinger.

Udover at belyse Grønlands Selvstypes økonomi og den generelle udvikling i indtægter og udgifter, er formålet at foretage en analyse af økonomi- og aktivitetsudviklingen på et eller flere centrale udgifts- og indtægtsområder, herunder i forhold til finanslovens forudsætninger.

Beretningen har til hensigt at øge informationen om Grønlands Selvstypes økonomi og danne grundlag for en kvalificeret debat om den økonomiske udvikling i Selvstyret og i Grønland som helhed.

Beretningen har også til hensigt at synliggøre særlige problemområder og udviklingstendenser, og skal i henhold til lovgivningen have en form, så den kan indgå i Naalakkersuisuts og Inatsisartuts overvejelser om den økonomiske udvikling og prioritering.

Naalakkersuisuts nærværende Politisk-Økonomisk Beretning for 2014 skal ses i sammenhæng med Naalakkersuisuts arbejde med det kommende forslag til finanslov for 2015.

Politisk-Økonomisk Beretning 2014

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
1 Indledning.....	4
2 Den økonomiske situation på kort sigt.....	6
2.1 Beskæftigelsessituationen.....	8
2.2 Den offentlige sektors økonomi.....	12
Gældssudvikling.....	13
Partnerskabsaftale med EU.....	14
3 Den økonomiske politik og forberedelse af en ny holdbarhedsplan.....	16
3.1 Naalakkersuisuts økonomiske politik	17
Effektmåling	17
Budgetkoordinering	18
System- og procesunderstøttelse.....	18
Digitaliseringssstrategi	18
Ejerstrategier	19
4 Elementer i en ny holdbarhedsplan.....	21
4.1 Omstilling til en flerstrenget økonomi	21
Fiskeri.....	21
Råstofområdet.....	24
Udvikling af turismen.....	25
4.2 Modernisering af den offentlige sektor og levering af kernevelfærdsydeler	27
Modernisering og effektivisering af den offentlige sektor.....	27
Velfærdsydeler og erhvervsfremme på mindre bosteder	32
Finansiering af fremtidens velfærd og nødvendige reformer	34
Social- og ældreområdet.....	36
Sundhedsområdet.....	39
Uddannelsesområdet.....	43
4.3 Offentlige anlægsinvesteringer	47
Planlægning og styring.....	47
Bæredygtigt byggeri.....	49
Modernisering af infrastrukturen	50
Institutioner og boliger	53
Finansiering af offentlige anlægsinvesteringer	57
5 Finanslov 2015	59
6 Bilag.....	60
6.1 Restancer	60
6.2 Nøgletal for de fem største aktieselskaber.....	62
6.3 Målsætninger i Uddannelsesstrategi 2014	63

FORORD

Vittus Qujaukitsoq
Medlem af Naalakkersuisut for
Finanser og Indenrigsanliggender

I Politisk-Økonomisk Beretning 2014 fremlægger Naalakkersuisut de væsentligste udfordringer - og muligheder - som vort land står overfor. Allerede i 2014 vil der komme reformer, som vil give mærkbare ændringer, der skal bidrage til at løse samfundets strukturproblemer og forberede os på fremtiden.

Naalakkersuisut arbejder målrettet på at skabe flere indtægter til samfundet blandt andet gennem etablering af egnede rammer for at forøge indtjeningen i og fra fiskeriet, gøre turismen til et bærende erhverv og videreudvikle råstofområdet. Men det er også nødvendigt, at vi tager de offentlige ydelser og indretningen af den offentlige sektor op til revision. Det er nødvendigt, at vi hele tiden følger med og selv aktivt præger udviklingen.

De initiativer Naalakkersuisut vil gennemføre, skal give resultater på kort sigt, men også understøtte en holdbar udvikling på længere sigt. Derfor vil Naalakkersuisut i løbet af 2014 præsentere en langsigtet plan for en holdbar og balanceret udvikling. Temaerne for den langsigtede plan fremgår af denne Politisk-Økonomisk Beretning. Med denne ønsker Naalakkersuisut at lægge op til en bred diskussion af, hvordan vi dels løser de nuværende og kommende udfordringer, dels hvordan vi får mest muligt ud af de store erhvervspotialer, som vi også har.

Det er vigtigt for Naalakkersuisut, at der er bred forståelse for nødvendigheden af, at der skal gennemføres reformer. Både fra partierne i Inatsisartut, arbejdsmarkedets parter og den enkelte. Jeg har brugt megen af min første tid som Naalakkersuisoq på rejsen overalt i vort vidstrakte land for at få en god dialog i stand. Jeg og det øvrige Naalakkersuisut har prioriteret at se og høre om de begrænsninger, man oplever i bestræbelserne på at bidrage til at skabe et selvbærende samfund. Den slags input er værdifuldt for os som ansvarlige politikkere og er med til at skabe mere kvalificerede og holdbare beslutninger. Kun ved at løfte i flok, kan vi for alvor skabe et godt velfærdssamfund, en sund økonomi og de omfattende politiske forandringer, som et stort flertal stemte for ved indførelsen af Selvstyret for snart fem år siden.

Naalakkersuisut ved også, at det kræver en fællesoffentlig indsats at gennemføre løsninger, som også fungerer i hverdagen. Den tætte dialog som Naalakkersuisut har haft omkring udarbejdelse af en ny samarbejdsaftale med kommunerne er nødvendig at videreføre for at sikre, at nye initiativer kan mærkes hos den enkelte borger og virksomheder.

Med disse ord ser jeg frem til en god debat om fremtidens Grønland.

1 INDLEDNING

De seneste år har vi oplevet en økonomisk opbremsning efter en længere periode med relativ høj aktivitet, særligt i de år, hvor der blev gennemført olieefterforskningsboringer. Det ser ud til, at vi i 2014 ikke vil opleve yderligere fald i BNP.

Indtjeningen i fiskeriet er fortsat høj. Det skyldes særligt høje priser på de mest fiskede arter, selvom kvoterne er lavere end for et par år siden. Hertil kommer, at makrefiskeriet kan generere betydelige indtægter til grønlandske selskaber og til landskassen i de kommende år. Naalakkersuisut vil generelt udbrede ressourcerentbeskatning på de arter, som ikke forarbejdes på land.

I 2013 blev London Mining meddelt udnyttelsestilladelse og selskabet arbejder på at sikre den nødvendige finansiering. Der er en tæt og god dialog mellem selskabet og Naalakkersuisut for at sikre projektet gennemføres på vilkår, som gavner landet som helhed. På råstofområdet er der desuden flere ansøgninger om udnyttelsestilladelse under myndighedsbehandling. Der er ingen af projekterne der er sikre, men det understreger, at der et råstofpotentiale, som vi skal forstå at udnytte til gavn for hele Grønland.

Turismehervervet har gennem længere tid udgjort en vigtig del af landets samlede økonomi, og har særligt lokalt stor betydning. Der er dog potentielle til at opnå et højere aktivitetsniveau. Sammenlignet med vores nabolande har vi få turister, selvom vi har mange fantastiske oplevelser at tilbyde. Det kræver dog bl.a., at det bliver lettere og billigere at komme her til.

Der er fortsat stor ledighed, som rammer særlig hårdt blandt de unge og i yderdistrikterne. Naalakkersuisut har afsat midler til at løfte særligt disse grupper i beskæftigelse eller i gang med et uddannelsesforløb.

Indførelsen af matchgruppesystemet i 2012, klassificerer de registrerede arbejdssøgende i tre grupper ud

fra deres arbejdsmarkedsparathed og vurderer dermed, om de reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet. Formålet med matchgruppesystemet er at målrette beskæftigelsesindsatsen til den enkelte, der reelt har mulighed for at varetage et job og ikke har for store sociale problemer. Der er fortsat en hel del af dem, der reelt ikke er til rådighed for arbejdsmarkedet, som placeres i matchgrupper for de arbejdsmarkedspartne. Det gør det vanskeligt at lave effektive målrettede indsatser og er en medvirkende forklaring på, at der både er registreret høj ledighed samtidig med at der importeres, også ufaglært, arbejdskraft.

Samfundet står over for store økonomiske udfordringer, der kræver skarpe prioriteringer. Handling er derfor nødvendig for, at samfundet på langt sigt kan skabe vækst i den private sektor samt bibeholde det nuværende velfærdsniveau. Den nuværende indretning af velfærdssamfundet, de offentlige ydelser og dets finansieringsgrundlag vil medføre systematiske underskud, og udviklingen er derfor ikke holdbar. Gennemgribende reformer er derfor, sammen med skabelse af øget vækst i den private sektor, nødvendigt for at sikre en positiv økonomisk udvikling.

Naalakkersuisut besluttede i juni 2013 som led i forberedelsen af Forslag til Finanslov 2014, at pålægge Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender sammen med relevante departementer og kommunerne at forberede reformer af skatte-, velfærds- og pensionsområderne samt gennemføre analyse og forberedelse af reformforslag på boligområdet. Under forhandlingerne af Forslag til Finanslov 2014 har der generelt fra partierne været opbakning til reformer i forlængelse af Skatte- og Velfærdscommissionens betænkning.

Det planlagte reformarbejde vil gøre ind i mange forskellige områder. Udpegning af overordnede målsætninger for reformarbejdet tjener til at sikre, at de enkelte delreformer trækker i samme retning. Det er

vedtaget, at reformerne skal understøtte følgende overordnede målsætninger:

- Økonomisk vækst
- Holdbar samfundsøkonomi
- Flere kommer i arbejde
- Flere tager en kompetencegivende uddannelse
- Et velfungerende velfærdssystem, som målrettes personer med størst behov for ydelser fra det offentlige og sikrer mulighed for, at de svageste grupper kan fastholde fodfæste på arbejdsmarkedet
- Forenkling og tilpasning af den offentlige sektor

En af de centrale udfordringer i forberedelsen af reformerne er at sikre bedst mulig sammenhæng mellem de forskellige indsatsområder og sektorer. Arbejdet med disse reformer koordineres med indsatserne inden for såvel Naalakkersuisuts beskæftigelsesplan som forebyggelses- og sundhedsstrategi. Naalakkersuisut er også i tæt dialog og samarbejde med kommunerne for, at borgere og virksomheder får de bedst mulige serviceydelser fra det offentlige – uanset om det er kommunen eller Selvstyret, der er afsenderen.

Ved at tage hurtigt fat på at gennemføre reformerne, er det muligt at gøre det på styret vis og undgå meget dramatiske ændringer på kort tid, som en udsættelse af reformprocessen risikerer at lede til.

Med vedtagelsen af Finansloven for 2014 har Inatsisartut indarbejdet en forudsætning om, at der gennem reformer skabes 225 mio. kr. indtægter til landskassen. De store reformer kræver forberedelse og et betydeligt analysearbejde. Der er behov for at tænke reformerne grundigt igennem og tænke i nye baner. Derfor forventes de først for alvor at få en stor økonomisk effekt fra 2016 og 2017.

Et redskab til at planlægge udgifter og indtægter på lang sigt er nødvendig for en balanceret økonomisk udvikling. Dette redskab er en holdbarhedsplan, som

skal bidrage til at undgå stigende offentlige underskud og pludselig kursskift i den økonomiske politik. Naalakkersuisut vil i løbet af 2014 fremlægge en samlet plan for en holdbar økonomisk og balanceret udvikling. Holdbarhedsplanen tager udgangspunkt i de eksisterende økonomiske rammer og vurderer, om den nuværende økonomiske politik er langtidsholdbar, eller om der er behov for justeringer af den økonomiske kurs. Gennem en aktiv politik er det muligt at skabe bedre rammer for vækst i det private erhvervsliv og modernisere den offentlige sektor. Som samfund står vi overfor nogle store udfordringer. Netto-udvandringen er fortsat stor, de offentlige udgifter stiger hurtigere end indtægterne og både beskæftigelses- og uddannelsesniveauet er lavt sammenlignet med vores nordatlantiske naboer.

Naalakkersuisut ønsker at løfte samfundet gennem indsatser på tre hovedområder:

- **Der skal skabes et større indtægtsgrundlag** ved at give vores økonomi flere strenge at spille på. Det kræver initiativer og indsatser indenfor råstofområdet og indenfor udvikling af turisterhvervet. Samtidig skal der sikres rammer for, at fiskeriet kan udvikle sig yderligere.
- **Den offentlige sektor skal moderniseres og effektiviseres.** Der er et stort potentiale i at tænke anderledes og udnytte nye tekniske og digitale muligheder til at sikre borgerne en god velfærd. Det er faktisk muligt at skabe bedre velfærd uden, at det behøver koste mere.
- **Vi skal tænke langsigtet og helhedsorienteret, når der laves offentlige anlægsinvesteringer.** Vi kan ikke udvikle erhvervene uden en bedre infrastruktur og vi kan ikke give kernevelfærdsydeler og boliger uden fysiske rammer. Men vi kan ikke få det hele og vi er nødt til at prioritere. Særligt med investeringer i anlæg, der ikke kan flyttes er det vigtigt, at vi gør en stor indsats for at planlægge langsigtet og sammenhængende.

2 DEN ØKONOMISKE SITUATION PÅ KORT SIGT

Den økonomiske konjunkturudvikling er ikke gunstig. Økonomisk Råds formandskab har offentliggjort sin seneste rapport i september 2013. Det var rådets vurdering, at der for 2013 var udsigt til en negativ økonomisk realvækst på 1,4 pct. og nulvækst i økonomien i 2014. Forudsætningen bag denne vurdering er blandt andet, at der kommer en lille vækst i efterforskningen af mineraler, og at bygge- og anlægsinvesteringerne falder mindre end i 2013.

Siden september 2013 er der sket et mærkbart fald i transportmængderne over Atlanten både sydgående og nordgående, faldet i indtægter fra giftskatter er fortsat, og der er ved at ske en udfladning af indbetalinger af skatteindtægter. Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender vurderer, at det er et tegn på et fortsat fald i aktiviteten i slutningen af året, som indikerer at faldet fortsætter i 2014.

Siden september er der kommet positive resultater af forsøgsfiskeriet efter makrel. Naalakkersuisut arbejder intensivt på at sikre, at fiskeriet i 2014 sætter aftryk på landets økonomi. Det sker både gennem opkrævning af ressourcerente og krav til lokal tilknytning som kriterium i forbindelse med kvotetildeling.

Væsentlige råstofaktiviteter vil også kunne føre til vækst, selvom der på nuværende tidspunkt ikke forventes et højere efterforskningsniveau end i 2013. Samlet set vurderer Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender, at der i 2014 vil være nulvækst i økonomien. Der kan derfor være behov for at øge fremrykke offentlige investeringer for at øge aktivitetsniveauet i anlægssektoren i 2014.

Fiskeriet er fortsat det vigtigste private eksporterherv. Tabel 2.2 viser, at prisniveauet i 2013 var på nogenlunde samme niveau som i 2012, men generelt højere end i 2010. Det skal bemærkes, at prisen generelt stiger i fjerde kvartal, hvilket har stor betydning for den samlede indtjening i året. Prisen på torsk er dog på et niveau, som ligger et godt stykke under 2010. Det relativt høje prisniveau bidrager til at holde indtjeningen i rejefiskeriet oppe på trods af faldende kvoter på rejer i samme periode.

Med de seneste års faldende kvoter er indtjeningen af det traditionelle fiskeri afhængig af et fortsat højt prisniveau. Det indebærer en risiko for, at prisfald kan reducere indtjeningen. Samtidig er der med det forventede makrelfiskeri et bredere indtægtsgrund-

Tabel 2.1: Forsyningssbalancen, årlig realvækst i procent

	2010	2011	2012	2013	2014
Årlig vækst i pct.					
Privat forbrug	1,8	-0,7	-0,5	0,2	0,2
Offentligt forbrug	-0,3	0,3	0,8	0,8	0,8
Bruttoinvesteringer	85,2	27,0	-45,6	-14,6	5,6
- ekskl. efterforskningsinvesteringer	17,3	-5,3	-3,8	-3,7	-2,3
Eksport af varer og tjenester	2,1	11,4	-2,5	-2,6	-1,0
Endelig anvendelse i alt	16,3	9,6	-15,8	-3,4	1,2
Import af varer og tjenester	33,4	17,2	-28,9	-6,2	2,9
Bruttonationalprodukt	4,9	3,2	-3,1	-1,4	0,0

Anm.: 2010-2011 foreløbige tal; 2012-2014 Økonomisk Råds skøn

Kilde: Grønlands Økonomiske Råds rapport 2013

Tabel 2.2: Udviklingen i fiskepriserne, indeks 2010=100

		Torsk, total	Hellefisk, total	Rejer, skal	Rejer, pillet
2012	1. kvartal	118,9	140,5	132	126,1
	2. kvartal	108,8	129,9	143,4	135,9
	3. kvartal	114,4	124,2	155,9	138,1
	4. kvartal	103,4	127,1	164,6	135,2
2013	1. kvartal	103,1	133,4	166,4	138
	2. kvartal	98,8	121,2	145,5	131,9
	3. kvartal	87,9	116,5	146,8	130,7

Kilde: Grønlands Statistik, Statistikbanken (FID009)

lag, som kan skabe vækst i fiskerierhvervet overordnet set.

I 2013 blev London Mining meddelt en udnyttelsestilladelse. For at projektet kan realiseres skal London Mining finde den nødvendige finansiering, Råstofstyrelsen skal myndighedsbehandle de tekniske tilladelser og der skal indgås en IBA-aftale. Der er en tæt og god dialog mellem selskabet og Naalakkersuisut for at sikre projektet gennemføres på vilkår, som gavner landet som helhed. Lykkes dette er der basis for en betydelig økonomisk vækst, som kan ændre udviklingen på længere sigt.

Udover London Mining, så er der modtaget to udnyttelsesansøgninger, som er under myndighedsbehandling. På kort sigt vil igangsættelse af et eller flere af disse projekter føre til en markant forøget aktivitet, mens aftrykket på længere sigt i høj grad er afhængig af, hvor dygtige vi er til at omstille vores erhvervs- og arbejdsmarked på de nye muligheder. I dialog og gennem IBA-samarbejde inddrages selskaberne aktivt i at bidrage til denne omstilling.

Lanceringen af en erhvervspotral i 2014 med en fælles indgang til den offentlige sektor, gør det nemt for grønlandske og udenlandske virksomheder at finde relevante oplysninger – om f.eks. offentlige udbud – og dermed gøre Grønland mere attraktivt at investere i. Som en del af erhvervspotralen etableres et infor-

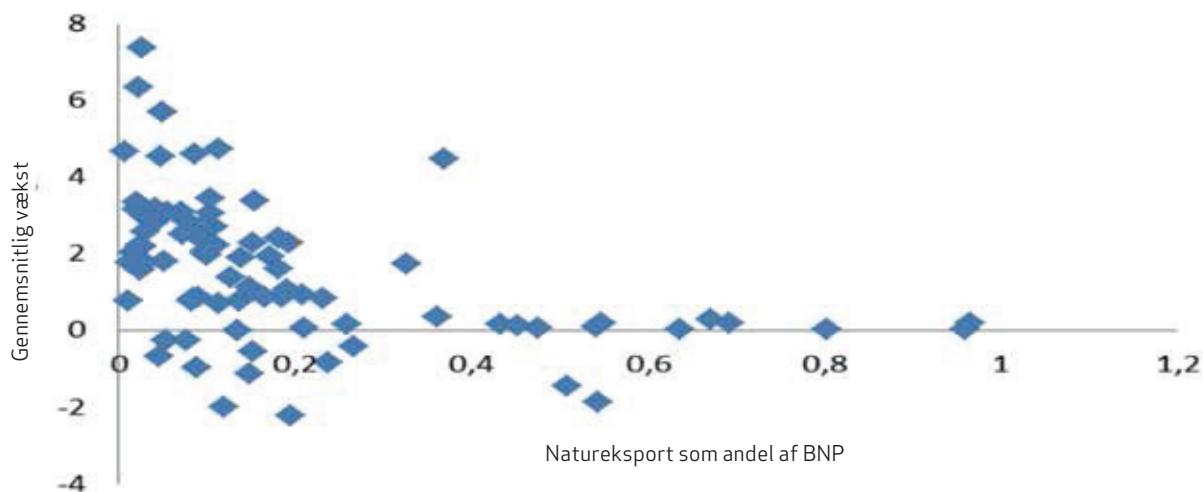
mationssystem for udenlandske investorer (storskala-projekter), hvor dialog med de relevante myndigheder om hvilke krav, der gælder, og hvilke muligheder der er for udbygning af infrastrukturen lettes. Ligesom oplysninger om arbejdsmarkedsforhold, skatteforhold, blanketter til ansøgninger, tilmeldinger, afrapporteringer m.v. bliver mere tilgængelige. Tiltaget skal skabe grobund for innovation, vækst, arbejdspladser og udenlandske investeringer.

Figur 2.1 opsummerer internationale erfaringer om, at en høj andel af natureksporten ikke automatisk giver en høj vækst i BNP. Faktisk indikerer figuren, at der er en tendens til at en høj andel af natureksport giver lave vækstrater. Denne tendens kaldes også "ressourceforbandelsen".

For at undgå dette er det nødvendigt med en omstilling af arbejdsmarkedet, så der kommer lokal beskæftigelse i råstofudnyttelsen. Naalakkersuisut ønsker derfor at opprioritere en målrettet arbejdsmarkedsindsats i samarbejde med blandt andre kommunerne og arbejdsmarkedets parter.

Turismehervervet har gennem længere tid udgjort en vigtig del af landets samlede økonomi, og har lokalt stor betydning. Der er dog potentielle til at opnå et højere aktivitetsniveau. Udviklingen de seneste år har ikke været positiv. Antallet af krydstogtspassagerer er faldet fra omkring 30.000 i 2011 til ca. 20.000 i

Figur 2.1: Naturressourcer og vækst

Note: Eksportandel i 1970, og gennemsnitlig vækst i BNP per capita i perioden 1965-90. 87 lande inkluderet i figuren.
Kilde: Grønlands Økonomiske Råds rapport 2012 - naturressourcer som vækststrategi.

2013, hvilket er modsat udviklingen i Island og på Svalbard. I Island er antallet af krydstogtspassagerer generelt omkring 3 gange højere end i Grønland. Naa-lakkersuisut vil i den kommende tid derfor analysere afgiftsstrukturen og eventuelt foreslå ændringer for at forbedre konkurrenceevnen.

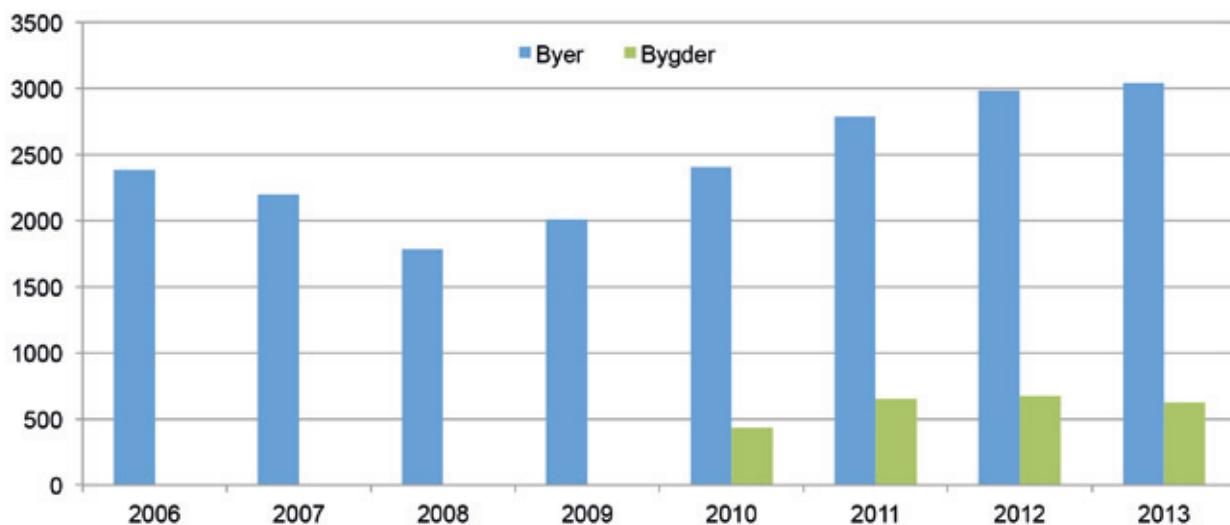
Der er generelt ikke valide statistikker over, hvor mange turister der kommer som flypassagerer. De officielle opgørelser skelner ikke mellem fastboende og turister i registreringen. Der igangsættes i 2014 et forsøg, hvor der vil blive foretaget opgørelser af fordelingen af antal turister hhv. fastboende. Helt overordnet er der dog en tendens til, at flere flyver fra Ilulissat og Kulusuk til Island, mens der er et uændret antal passagerer fra Kangerlussuaq. Bedre opgørelser af antallet af turister og fortsat fokus på segmentering vil gøre det lettere at målrette f.eks. markedsindssats.

2.1 Beskæftigelsessituationen

I de senere år er der arbejdet intensivt på at skabe en strukturovervågning på beskæftigelsesområdet, som kan give et bedre indblik i beskæftigelsessituationen og ledigheden.

En gang om måneden udsender Grønlands Statistik en opgørelse over "Registrerede arbejdssøgende". Det er en optælling af borgere, der henvender sig til kommunen med ledighed som problem. Borgerne tæller med i statistikken hele måneden, uanset om de får arbejde igen inden for få dage, f.eks. pga. midlertidig hjemsendelse fra fiskeindustrien. Opgørelsen af registrerede arbejdssøgende inkluderer derfor en del personer, der inden for relativ kort tid er i arbejde igen. Det vurderes at godt en $\frac{1}{4}$ -del af borgerne er i job igen i samme måned, som de blev registreret som arbejdssøgende.

Figur 2.2: Registrerede arbejdssøgende 2006-2013

Kilde: Grønlands Statistik

Note: Det årlige antal arbejdssøgende opgøres som gennemsnittet af de månedlige antal borgere, der melder sig ledige på de kommunale arbejdsmarkedskontorer. Der findes ikke en opgørelse af antal arbejdssøgende i bygderne før 2010.

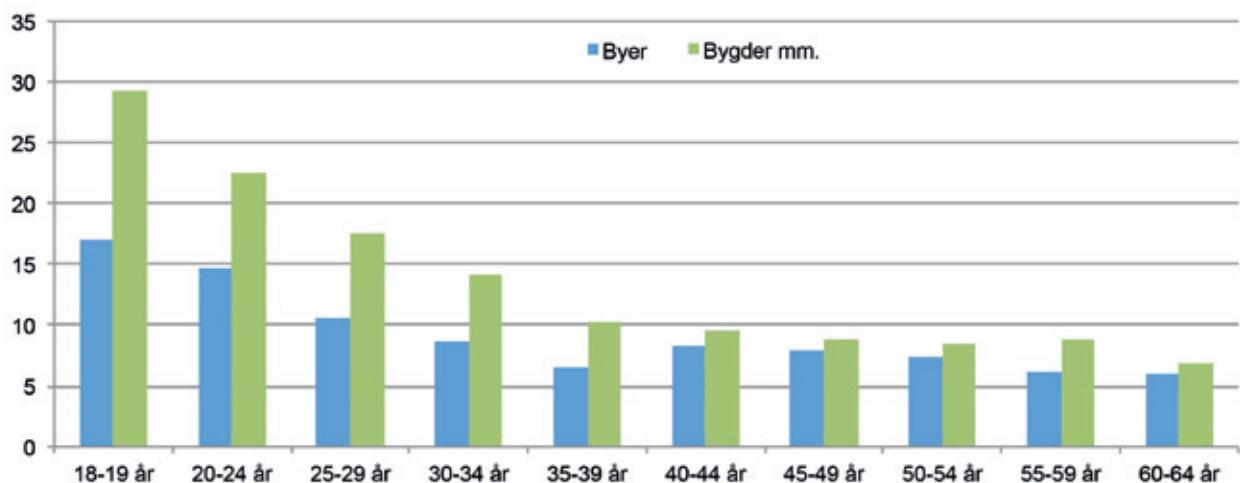
For at vurdere omfanget af arbejdsløsheden, er det relevant at forholde sig til, hvor stor arbejdsstyrken er. Arbejdsstyrken er den del af befolkningen i alderen 18-64 år, som står til rådighed for arbejdsmarkedet og som enten er i beskæftigelse eller ledig. Det bedste mål for arbejdsløshed er antallet af arbejdsløse i forhold til arbejdsstyrkens størrelse. For at opgøre arbejdsløsheden skal det være klart, om de registrerede arbejdssøgende reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet.

Indførelsen af matchgruppesystemet i 2012, klassificerer de registrerede arbejdssøgende i tre grupper ud fra deres arbejdsmarkedsparathed og vurderer dermed, om de reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet. Der er dog stadig store udfordringer i kommunerne i forhold til at få placeret de arbejdssøgende korrekt i de tre matchgrupper. Der er systematisk flere af de der reelt ikke er til rådighed for arbejdsmarkedet, der placeres i matchgruppe 1 eller 2, men som

burde placeres i matchgruppe 3. Korrigeres for dette, er den reelle ledighedsprocent mindre end opgjort i dag. En bedre klassificering af de ledige vil også understøtte selve formålet med matchgruppesystemet, som er at målrette beskæftigelsesindsatsen til den enkelte, der reelt har mulighed for at varetage et job, og som ikke har for store sociale problemer. En forkert placering i matchgruppesystemet er derfor en medvirkende forklaring til, at der både registreres høj ledighed og samtidig importeres, også ufaglært, arbejdskraft.

I Figur 2.2 ses udviklingen i antal registrerede arbejdssøgende. Der har været en stigning i antal registrerede arbejdssøgende i byerne siden 2008, men det ser ud til, at stigningen er aftagende i 2013. I bygderne har der også været en stigende tendens fra 2010 til 2012, men i 2013 er antallet dog faldet. Det er først fra 2010, at Grønlands Statistik har offentliggjort antal arbejdssøgende i bygderne, og der skal

Figur 2.3: Ledighedsprocent i gennemsnit pr. måned blandt fastboende 18-64-årige fordelt på bosted, 2011

Kilde: Grønlands Statistik

tages højde for, at tallene kan være behæftet med stor usikkerhed.

Der arbejdes på en beskæftigelsesstrategi for 2014-2017. I strategien vil et af fokusområderne være matchgruppe 3, som ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet. For at tilbyde de mest effektive indsatser, skal løsningsmodeller håndteres i tværfagligt samarbejde med deltagelse af både den sociale sektor, sundhedsvæsenet og arbejdsmarkedsområdet. Det forudsætter et udvidet samarbejde mellem kommunerne og Selvstyret, men også deltagelse fra erhvervslivet. Under kurset for kommunalbestyrelsens socialudvalg i slutningen af januar, var der på tværs af partierne ønske om en samlet 10-årig strategi på socialområdet, herunder tiltag for at mindske matchgruppe 3.

Som det fremgår af ovenstående, så er ledighedsproblemet størst blandt de unge under 30 år og i bygderne. Beskæftigelsesindsatsen vil i særlig grad adressere dette samfundsproblem. Endvidere vil strategien komme med forslag til, hvordan arbejdsmarkedet

kan blive opkvalificeret til at imødekomme fremtidige behov indenfor potentielle væksterhverv i råstof-, turisme- samt fiskerisektoren.

En række af de nye stillinger, der forventes at blive tilvejebragt indenfor råstofsektoren vil være specialarbejderjobs. For at sikre, at så mange af disse stillinger som muligt bliver besat af hjemmehørende arbejdskraft, er det nødvendigt at ruste ufaglærte med de kompetencer, der efterspørges. Ligeledes forventes turismesektoren i de kommende år at tilvejebringe en række nye jobs, hvorfor opkvalificeringskurser inden for turisme-engelsk, salg- og service m.v. skal styrkes. I forbindelse med beskæftigelse i turisterhverv spiller spørgsmålet om sæsonbeskæftigelse en særlig rolle.

Opkvalificeringsindsatsen er primært målrettet den lavest uddannede del af befolkningen, dvs. de ufaglærte og de faglærte, hvis uddannelse befinner sig under professionsbachelorniveau. Projekt Kompetence Udvikling sigter på at skabe opkvalificeringsmuligheder fortrinsvist for ufaglærte over 25 år

(PKU-indsatsen). Formålet med indsatsen er, at kompetencerne hos denne del af arbejdsstyrken matcher erhvervslivets behov bedst muligt.

Der er endvidere behov for at styrke kompetencerne indenfor socialområdet. Ved at styrke fagligheden på de sociale institutioner, kan der på sigt være betydelige gevinstre at hente, bl.a. igennem en reduktion af behovet for dyre anbringelser i Danmark. Derfor er der stort behov for opkvalificering til behandlingsinstitutionerne, bo-enheder og bo-kollektiver.

Naalakkersuisut lægger op til et tættere samarbejde mellem brancheskoler, kommuner og virksomheder om en kommende kompetencestrategi, og til bedre muligheder for at langtidsplanlægge kurser. For at sikre den bedst mulige planlægning for brancheskolerne, ønsker Naalakkersuisut fremadrettet at arbejde med 3-årige strategier inden for opkvalificering af ufaglærte. PKU-bevillingerne for 2014 er givet på baggrund af en ny fordelingsnøgle, som prioriterer

væksterhverv, særligt inden for råstofsektoren. Bevillingen til Råstofskolen for 2014 udgør således 52 pct. af brancheskolernes samlede pulje til fordeling for finansåret 2014. Knap 13,8 mio. kr. er blevet bevilget til opkvalificering af ufaglærte inden for råstofsektoren. De 3-årige bevillinger vil gøre det muligt at udvikle langsigtede opkvalificeringsstrategier, der tilsigter at kvalificere ufaglærte til blandt andet råstofsektoren og turismesektoren.

I 2014 etableres en national jobportal, hvor jobs inden for alle sektorer og brancher publiceres, og hvor kandidaters CV kan lægges online for potentielle arbejdsgivere. Det skal sikre større transparens og fokus på beskæftigelse af indenlandsk arbejdskraft.

Det er vigtigt, at der løbende bliver lavet evalueringer af de beskæftigelsesrettede indsatser, så det sikres, at de har den ønskede effekt i forhold til nedbringelse af ledigheden. Disse effektmålinger skal tage højde for sæsonudsving.

2.2 Den offentlige sektors økonomi

Den offentlige sektors økonomi hænger tæt sammen. En uholdbar udvikling i landskassen har stor betydning for kommunernes økonomiske muligheder og omvendt. Nedenfor er den nuværende situation og de væsentligste forventede træk i udviklingen på kort sigt beskrevet.

Figur 2.4 angiver udviklingen i DA-saldoen fra 2008 og frem til det seneste budgetoverslagsår. Det fremgår, at der de seneste år har været overskud på DAU-saldoen, og at der med Finanslov 2014 lægges op til overskud i 2014. Der forventes et mindre underskud i 2015, efterfulgt af overskud i både 2016 og 2017.

Tilbagebetaling af udlån til Nukissiorfiit har en positiv virkning på Drifts-, Anlægs- og Udlånnssaldoen (DAU-saldoen), som derfor generelt giver bedre resultater end DA-saldoen.

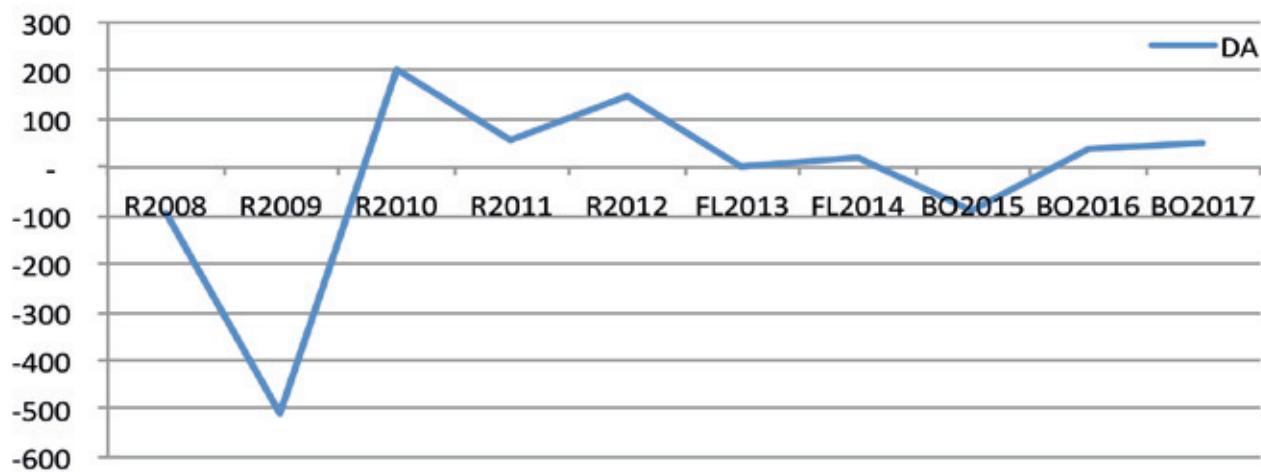
Med vedtagelse af Finanslov 2014 er der udsigt til et højt indtægts- og udgiftsniveau. Dette skal ses i sammenhæng med, at konjunkturen generelt har været nedadgående siden 2012 og et behov for at holde anlægsaktiviteten oppe. Med en samlet likviditetsbe-

holdning på 1.139 mio. kr. ved udgangen af 2013 og en forventning om overskud på DAU er der luft i Selvstyrets økonomi til at fremrykke nødvendige investeringer i infrastruktur eller uddannelsesbyggeri for dels at modvirke de nedadgående konjunkturer og dels bidrage til en holdbar økonomisk udvikling.

Frem mod 2017 forventes igangsat byggeri af en ny havn i Nuuk og en ny anstalt i Nuuk, som sammen med kommunens planlagte investeringer i boligbyggeri vil sikre hovedstaden et højt aktivitetsniveau især fra 2015 på anlægsområdet. Som det fremgår af afsnit 4.3 nedenfor, så er der igangsat et tættere samarbejde med kommunerne for at identificere de lokale behov for anlægsinvesteringer. Der er samtidig også igangsat initiativer for at sikre en mere effektiv udnyttelse af anlægsmidlerne, så de giver mest muligt aktivitet til samfundet.

Samlet set kommer kommunernes med et overskud, men det dækker over en betydelig spredning mellem kommunerne. Kommuneqarfik Sermersooq, Kommune Kujalleq og Qasuitsup Kommunia har over overskud i 2012, mens Qeqetta Kommunia har underskud.

Figur 2.4: Udviklingen i Drifts- og Anlægssaldoen, løbende priser, mio.kr.

Kilde: Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender

Tabel 2.3: Landskassens økonomi, mio. kr.

	FL2014	BO2017	FL2014	BO2017
Bloktilskud fra staten	3.642	3.642	Driftsudgifter	2.694 2.559
Direkte skatter	1.035	1.043	Tilskud	2.242 2.160
Indirekte skatter	1.012	907	Lovbundne	1.043 1.131
Øvrige indtægter	1.114	935	Anlægsudgifter	779 607
Indtægter i alt	6.803	6.527	Udgifter i alt	6.757 6.457
<hr/>				
	FL2014	BO2017		
DA-saldo	-21	-51		
DAU-saldo	-46	-70		

Kilde: Finanslov 2014

Den offentlige økonomi er under pres. Naalakkersuisut fører løbende tilsyn med kommunerne bl.a. via modtagelse af møderesferater, revisionsberetninger, budgetter og regnskaber og Naalakkersuisut har gennem de senere år konstateret ganske markante reduktioner af kommunernes kassebeholdning. Naalakkersuisut har desuden været nødt til at yde flere af kommunerne betragtelige lån også efter kommunesammenlægningerne i 2009.

Naalakkersuisut har i februar 2014 vurderet det nødvendigt at skærpe det økonomiske tilsyn med to af landets fire kommuner. Tilsynet, der sker i dialog med kommunerne, foretages for at sikre, at kommunerne i henhold til Selvstyrets bekendtgørelse om kommunernes budgetlægning, likviditet, regnskab, revision samt kasse- og regnskabsvæsen til enhver tid har tilstrækkelig likviditet til at betale de løbende forpligtigelser.

Set i lyset af, at hele den offentlige sektor står over for et stigende udgiftspres i de kommende mange år som følgende af de demografiske forskydninger, er det vigtigt at følge området tæt og ikke mindst finde fremadrettede løsninger og gennemføre reformer, der dels kan imødegå dette udgiftspres, dels sikre en bedre økonomistyring.

Den demografiske udvikling og flyttetemønstrene påvirker kommunerne forskelligt. Kommuneqarfik Sermersooq har tilgang af personer i den arbejdsdygtige alder, mens særligt Kommune Kujalleq oplever en fortsat fraflytning. Den ubalancerede udvikling imellem kommunerne stiller store krav til samarbejde og behov for at se nærmere på udligning mellem kommunerne. Naalakkersuisut er sammen med Kanukoka og kommunerne ved at forberede et forslag til en ny model for at imødegå dette.

I 2013 forhøjede Kommuneqarfik Sermersooq kommuneskatten med 1 pct.-point blandt andet med henvisning til et behov for at kompensere for tiltag, der giver større udligning mellem kommunerne. Dette bidrager til en forhøjelse af skattetrykket og reducerer de økonomiske incitamenter til at komme i beskæftigelse.

GÆLDSUDVIKLING

I tabellen nedenfor opgøres den forventede gældsudvikling i den offentlige sektor, herunder også de selvstyrejede aktieselskaber. Overordnet er det vurderingen, at gældsniveauet i den offentlige sektor vil kunne holdes på et acceptabelt niveau i det kommende finansår og overslagsårene, hvis der fortsat føres en ansvarlig gælds- og investeringspolitik.

Tabel 2.4: Kommunernes økonomi, t.kr.

Kujalleq	Qeqqata	Qaasuitsup	Sermersooq	I alt
---2012 regnskab---				
Drift i alt	437.941	551.549	1.042.499	1.332.211
Anlæg	8.486	110.452	45.739	99.752
Indtægter	-466.775	-614.053	-1.101.817	-1.496.294
Resultat	-20.348	47.948	-13.579	-64.331
---2013 budget---				
Drift i alt	394.662	473.829	910.717	1.205.925
Anlæg	16.441	66.385	47.000	302.427
Indtægter	-480.205	-595.670	-1.107.387	-1.496.783
Resultat	-69.102	-55.456	-149.670	11.569

Kilde: KANUKOA

I forhold til sidste års opgørelse, så indgår Sikuki Nuuk Harbour A/S i opgørelsen af den samlede gæld i de selvstyreejede aktieselskaber. Denne investering medfører en stigning i den rentebærende gæld på op i mod 650 mio. kr. frem mod 2017. Fra 2013 til 2014 forventes Royal Arctic Line A/S også at få udbetalt lån i takt med betalingerne for nybygningsprogrammet. Det medvirker isoleret set til en forøgelse af gælden i Selvstyrets aktieselskaber, mens Royal Greenland med salget af Wilhelmshaven og gode driftsresultater har mulighed for at fortsætte reduktionen i den rentebærende gæld. Overordnet set forventes gældsniveauet i selskaberne at stige i de kommende år, men falde mellem 2016 og 2017.

Kommunerne vurderes til ikke at have nettogæld i dag. Kommuneqarfik Sermersooq har meldt ud, at de ønsker at investere markant i boligbyggeri. Der er derfor inddarbejdet en forøgelse af gælden i kommunerne i størrelsesordenen 100 mio. kr. i oversigten. Med fremlæggelse af Finanslov 2014 og de løbende overskud på DAU saldoen er der ikke behov for, at Selvstyret optager lån i budgetoverslagsårene.

Det vurderes, at den overordnede gældsvækst er

stabil. Tiltag der bidrager til et højere gældsniveau bør kun igangsættes, hvis aktiviteten genererer indtægter, som kan finansiere renter og afdrag på lånet.

PARTNERSKABSAFTALE MED EU

Den tidligere partnerskabsaftale med EU på uddannelsesområdet har betydet, at Grønland har modtaget sektorbudgetstøtte til udvikling af uddannelsessektoren. I 2013 modtog landskassen 211 mio. kr. Ifølge aftalen opdeles beløbet i en fast betaling og en del, som varierer. Den del der varierer beregnes på baggrund af, hvorvidt de uddannelsespolitiske målsætninger opfyldes (KPI). I 2013 blev der udbetalt 80 pct. af den variable del baseret på opfyldelsen af målsætningerne fra 2012. Denne anvendelse af KPI som styringsredskab er velkendt i EU og Naalakkersuisut ønsker også, at anvendelsen udbredes til flere af landskassens udgiftsområder, jf. afsnit 3.1.

Der pågår forhandlinger omkring en ny partnerskabsaftale, som skal være gældende i perioden 2014-2020. Aftalen er endnu ikke indgået, men da EU har vedtaget generelle nedskæringer i deres budget kan maks. beløbet for perioden 2014-2020 blive mindre end i den tidligere aftale. En del af forhandlingerne

Tabel 2.5: Samlet gældsudvikling i den offentlige sektor

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rentebærende gæld								
Aktieselskaber	3.532	3.609	3.274	3.040	2.937	3.837	3.972	3.956
Illuut A/S	23	127	462	532	562	542	522	502
Kommunerne	196	196	196	196	296	296	296	296
Selvstyret	250	250	600	600	600	600	600	600
I alt	4.001	4.182	4.532	4.368	4.394	5.275	5.389	5.354
Netto rentebærende gæld								
Aktieselskaber	2.901	2.836	2.532	2.332	2.380	3.305	3.411	3.322
Illuut A/S	17	98	429	489	509	479	449	419
Kommunerne	-68	-68	0	0	100	100	100	100
Selvstyret	-797	-677	-463	-539	-325	-271	-130	-76
I alt	2.053	2.189	2.498	2.282	2.664	3.613	3.829	3.764

Note: Den rentebærende gæld er beregnet som langfristet gæld + kortfristet del af langfristet gældsforpligtelser + kreditinstitutter/bankgæld.

Den nettorentebærende gæld er beregnet som rentebærende gæld - likvide beholdninger.

Kilde: Departementet for Finanser

berører også fordelingen af fast og variabel betaling og generelle tekniske overvejelser af hvilke målepunkter, der skal danne basis for den variable betaling.

EU er meget opmærksomme på den økonomiske styring, herunder særligt om midlerne reelt anvendes til formålet – og at de anvendes effektivt. Dermed bi-

drager EU til at stille krav til en effektiv udnyttelse af støttemidlerne.

Der er ligeledes indgået fiskeriaftale med EU, hvor der i 2014 og 2015 skal forhandles et nyt protokollat for perioden 2016-2021. Der er aftalt et separat forhandlingsforløb, som skal munde ud i en fælles aftale, der erstatter det gældende protokollat.

3 DEN ØKONOMISKE POLITIK OG FORBEREDELSE AF EN NY HOLDBARHEDSPLAN

Samfundets store økonomiske udfordringer er dokumenteret både af Økonomisk Råd og Skatte- og Velfærdscommissionen. Den nuværende indretning af samfundet og dets finansieringsgrundlag vil give anledning til systematiske underskud, og udviklingen er derfor ikke holdbar. Handling er derfor nødvendig for at skabe vækst i den private sektor og bibeholde det nuværende velfærdsniveau. Gennemgribende reformer er derfor sammen med øget vækst i den private sektor nødvendige for at sikre en positiv økonomisk udvikling.

Et redskab til at planlægge udgifter og indtægter på lang sigt er nødvendig for en balanceret økonomisk udvikling. Dette redskab er en holdbarhedsplan, som skal bidrage til at undgå stigende offentlige underskud og pludselig kursskift i den økonomiske politik. Holdbarhedsplanen tager udgangspunkt i de eksisterende økonomiske rammer og vurderer, om den nuværende økonomiske politik er langtidsholdbar, eller om der er behov for justeringer af den økonomiske kurs.

En væsentlig faktor i holdbarhedsplanen er den demografiske udvikling og her står samfundet over for nogle store udfordringer i fremtiden. Befolknings-sammensætningen vil ændre sig markant fremadrettet. Det betyder, at der vil være færre hænder i den arbejdsdygtige alder til at forsørge den aldrende befolkning. En voksende ældrebefolking giver stigende udgifter til offentligt forbrug og overførsler især via sundhedsydelse og pensioner. I takt med den aldrende befolkning må der forventes et øget pres på sundhedsudgifterne. Derfor er det også afgørende, at gennemføre sundhedsforebyggende indsatser for at opnå en sundere livsstil hos borgerne. En generelt forbedret helbredstilstand bidrager til højere livskvalitet og kan virke forebyggende på de ellers stigende sundhedsudgifter.

Uden gennemgribende reformer og en erhvervsmæssig vækst vil udgifterne frem mod 2040 i den offent-

lige sektor systematisk være stigende, mens indtægterne vil være stort set uændret jf. Økonomisk Råds rapporter. Den nuværende indretning af velfærds-samfundet og skattesystemet sammenholdt med den demografiske udvikling betyder, at der vil være systematisk budgetunderskud. De senere år har der herudover været en nettoafvandring fra landet. Denne situation er selvfølgelig ikke holdbar og stiller derfor store krav til reformer for at fremtidssikre velfærds-samfundet.

Det kommende finansieringsproblem kan i principippet løses ved besparelser og skattestigninger. Men som Skatte- og Velfærdscommissionen illustrerede, er dette ikke en holdbar løsning. Derfor er reformvejen nødvendig for at sikre velfærds-samfundet.

I rapporten "Til Gavn For Grønland" beskrives der flere fremtidsscenerier for Grønland. Det konkluderes i rapporten, at selv hvis Grønland opnår store indtægter på mineraler og råstoffer, så vil det ikke være nok til at holde hånden under samfundsøkonomien, hvis der ikke sker væsentlige reformer af samfundet samtidigt. Rapporten peger bl.a. på, at der skal en fler-strengt indsats, i form af kontrolleret opbygning af mineindustrien, økonomiske reformer, diversifikation af det grønlandske erhvervsliv med massiv opbygning af kompetence og udvikling af viden-baserede erhverv, til for at få den offentlige økonomi i balance. Naalakkersuisut deler synspunktet om en diversifice-ret erhvervsudvikling. Naalakkersuisut fremlægger på forårssamlingen 2014 "Grønlands olie- og mineralstrategi 2014-2018", og viderefører den omfattende erhvervsudviklingsplanlægning, som er igangsat på en række andre erhvervsområder. Erhvervsudviklingen er et væsentligt element i Naalakkersuisuts samlede holdbarhedsplan, som baserer sig på fortsat udvikling af råstofområdet, samtidig med at der gennemføres indsatser på andre erhvervsområder.

Skatte- og Velfærdscommissionens regneeksempler

pegede på en akkumuleret formue i råstoffonden i 2060 på estimeret 435 mia. kr. betinget af iværksættelse af et mindre oliefelt i 2020 og et større i 2025. Åbning af 3 til 5 miner indenfor strategiperioden skønnes at kunne indbringe 30 mia. kr. over de næste 15 år. En realisering af målene i olie- og mineralstrategien vil således bidrage til Naalakkersuisuts ambition om øget selvstændighed.

3.1 Naalakkersuisuts økonomiske politik

Målet med den økonomiske politik på langt sigt er økonomisk uafhængighed af bloktildskuddet fra Danmark, og på kort sigt, at der er balance på DA-budgettet over perioden 2015-2018. Midlet til at nå disse mål er vækst og jobskabelse i den private sektor samt løsninger på samfundets strukturproblemer herunder et stort uddannelsesefterslæb.

Midlerne på anlægsområdet bør i udgangspunktet prioriteres efter de højest prioriterede projekter i de kommende anlægssекторplaner og mest påtrængende infrastrukturprojekter, dvs. investeringer med positivt samfundsøkonomisk afkast.

Eventuelle engangsindtægter fra fremrykning af pensionsbeskatningstidspunktet, selskaber, olie- og mineralsektoren øremærkes til investeringer til strukturforbedrende tiltag, der kan bidrage til at øge holdbarheden af den økonomiske politik og skabe en mere selvbærende økonomi.

EFFEKTMÅLING

Effektmåling og Key Performance Indicators (KPI'er) skal bruges til at evaluere konkrete indsatser, så Naalakkersuisut og Inatsisartut kan træffe beslutninger på et mere oplyst grundlag, der bedst understøtter de politiske visioner. I udgangspunktet skal der gennemføres effektmålinger på alle væsentlige udgiftsområder i Selvstyret og kommunerne. Derfor skal størstedelen af sektorområderne være i stand til at effektmåle igangsatte initiativer og projekter, og der skal implementeres KPI'er i projektbeskrivelsen, som løbende kan bedømmes og evalueres. Det langsigtede holdbarhedsproblem i økonomien kræver skarpe prioriteringer, og her kan effektmålinger få stor betydning i forhold til udvælgelse af de initiativer, der har størst effekt på borgerne og erhvervslivet. Det vil også fremadrettet i prioriteringen til Finansloven tages med i betragtning, om der gennemføres evalueringer af indsatser, inden der afsættes midler hertil.

BUDGETKOORDINERING

Naalakkersuisut ønsker med sin økonomiske politik at styrke den økonomiske styring og koordination. En vigtig forudsætning for en samlet prioritering er, at der finder en central prioritering sted, så tidligt som muligt. Medlem af Naalakkersuisut for Finanser forestår koordineringen af Selvstyrets budgetlægning og fremsætter Naalakkersuisuts forslag til finanslov for Inatsisartut.

De enkelte bevilingsforslag skal udarbejdes på grundlag af et overslag over de forventede indtægter og udgifter. Som led i koordineringen af budgetlægningen skal der ske en vurdering af prioriteringens hensigtsmæssighed og budgetteringens realisme.

Redegørelser, programmer, udvalgsarbejde, udkast til lovforslag m.m. bør så tidligt som muligt sendes til Departementet for Finanser. Medfører det væsentlige økonomiske, administrative eller personalemæssige konsekvenser for Selvstyret eller kommuner, bør den påtænkte løsning tages op til forhandling med Departementet for Finanser på det tidligst mulige tidspunkt.

Som led i budgetkoordineringen er det væsentligt, at der er gennemsigtighed i forhold til tekniske beregningsforudsætninger og andre forudsætninger, der er af betydning for vurderingen af de økonomiske konsekvenser.

SYSTEM- OG PROCESUNDERSTØTTELSE

Implementering af et fælles offentligt økonomi- og ledelsesinformationssystem (Pisariillisaaneq-projektet (ERP)) skal sikre transparens og muligheden for at opsamle økonomi- og produktionsdata til brug for en sikker styring af økonomi og budgetarbejdet. Det forventes at Selvstyret og minimum en kommune vil implementere systemet senest i 2015, og de andre kommuner har mulighed for at følge efter.

Kortlægning og tilretning af arbejdsprocesser indeholder et stort potentiale for besparelser i både tid, ressourcer og økonomi. Det betyder samtidig et kvalitetsløft i opgaveløsningen. Kortlægningen har også en direkte effekt i form af minimering af nøglekompetencer. Arbejdet med kortlægning af økonomiprocesser i både Selvstyre og kommunerne er i gang, og indgår som en del af implementeringen af ERP systemet. Procesmodellering indeholder et stort uforløst potentiale for besparelser i den offentlige sektor, og derfor underviser Digitaliseringssstyrelsen i procesmodellering for organisationerne.

DIGITALISERINGSSTRATEGI

Naalakkersuisut ser digitalisering som en drivkraft, som både kan bidrage til at modernisere samfundet og binde landet tættere sammen på trods af store fysiske afstande. Den kommende digitalisningsstrategi sætter borgeren i centrum uanset, hvor denne bor i landet.

Allerede nu ser vi fordelene ved digitalisering i forhold til besparelser i den offentlige administration fra sundhedsfaglige forbedringer gennem tele-medicin til en mere personlig kontakt mellem borgeren og det offentlige. Digitaliseringen stiller store krav til samarbejde på tværs af sektorer og mellem Selvstyret, kommunerne og selvstyreejede virksomheder. Derfor har Naalakkersuisut oprettet Digitaliseringssstyrelsen som varetager ansvaret for samarbejdet og koordinationen.

Med digitaliseringen som drivkraft kan vi styrke sundhedsvæsenet, så alle borgere uanset bopæl kan få adgang til sundhedsydeler på højeste niveau. Sundhedsvæsenet kan bruge den nye teknologi til at overkomme det spredte bosætningsmønster og medvirke til at flere specialiserede ydelser kan leveres i bygder og yderdistrikter. Derudover skal teknologien ses som et redskab, der kan understøtte behandlingsforløb, kvalitetsudvikle, effektivisere samt sikre den

generelle service for borgerne. Inden for den offentlige administration kan digitaliseringen sikre en øget demokratisering i form af lige muligheder til service. Inden for uddannelsessystemet udbygges anvendelsen af IT i de enkelte fag ved hjælp af ledelsesfokus, udbygning af lærerkompetence og interaktive uddannelseshjælpemidler. Det bidrager til at skabe fremtidens ledere og sikre alle unge en solid uddannelse til morgendagens arbejdsmarked. Med Digitaliseringsstrategien 2014-2017 fastlægges mål for den videre digitalisering, så der kan skabes den vækst, velfærd og sociale udvikling, som er forudsætning for en moderne og selvbærende nation.

En velfungerende teleinfrastruktur er forudsætningen for at kunne høste de planlagte gevinsten i digitaliseringsstrategiens forskellige delstrategier. Ellers vil yderområderne blive digitale tabere, og kløften mellem bygderne og de større byer vil blive dybere. Det vil betyde, at dele af landet bliver afkoblet fra de økonomiske vækstcentre og den globale videndeling – som er en helt nødvendig forudsætning for en harmonisk og demokratisk udvikling.

En demokratisk ulige vægt vil blot forstærke affolningens yderligere, fordi unge ikke vil bo i et digitalt tomrum. Samtidig er det ikke mindst i yderområderne, at kommuner og sundhedsvæsen kan kompensere for problemer med at rekruttere fagfolk, spare mandatimer og dyr og besværlig transport ved betjeningen af borgerne.

Den digitale infrastruktur skal sikre sammenhængskraft. Der ligger potentialer i den offentlige sektor gemt i yderområderne, som ikke bliver udløst i dag. Problemets er, at investeringer i den basale infrastruktur er urentabelt for kommercielle parter. Det kræver en sammenhængende finansieringsmodel hvis samfundet både vil have billigere og hurtigere internetforbindelser, samtidig med at samfundet ønsker, at infrastrukturen skal udbygges steder, hvor det ikke er rentabelt.

Erhvervslivet har ved flere lejligheder påpeget, at den nuværende situation er en hindring for vækst. De kommercielle parter på teleområdet efterspørger muligheder for at udvikle et nyt forretningsområde. Borgeren efterspørger at være en større del af det globale samfund.

Digitaliseringsstrategien kan bane vejen for en bølge af innovation i samfundet. Det kan f.eks. være digitale iværksættervirksomheder, sociale fællesskaber, digitale forsamlingshuse, online undervisningsforløb og digitale servicetilbud, som vil skabe nye arbejdspladser.

Realisering af den kommende digitaliseringsstrategi, herunder nødvendig tilpasning af lovgivningen på området skal bane vejen for dette.

EJERSTRATEGIER

De selvstyrejede aktieselskaber udgør en stor del af den samlede økonomiske aktivitet i landet. Deres ydelser er med til at sikre infrastruktur, forsyning af varer og indtjening gennem eksport af produkter. Samtidig kan det konstateres, at flere af selskaberne fungerer på områder, hvor konkurrencen er meget svag, og det øger behovet for en effektiv og målrettet styring af selskaberne. En koordineret udvikling i selskaberne giver mulighed for at skabe sammenhæng med de øvrige initiativer, der styres og igangsættes af Selvstyret og kommunerne.

I samarbejde med det enkelte selskab bliver der årligt udvalgt 10 nøgletal (KPI'er). Selskabernes mål er forskellige, hvilket er naturligt, da selskaberne har helt forskellige vilkår og forretningsområder. Målene indeholder både økonomiske nøgletal og nøgletal for servicemål og andre positive bidrag til samfundet.

Ejerstrategien skal give selskabet mere langsigtede strategiske ramme for dets udvikling. Det skal sikre, at selskabet understøtter den ønskede samfundsud-

vikling og bidrager til at sikre fremdrift til gavn for landets borgere og virksomheder.

Det er derfor vigtigt, at ejerstrategierne kun beskæftiger sig med, hvad selskabets formål er, og hvilken retning selskabet skal udvikle sig, herunder fremtidig ejerstruktur. Vurderingen af, hvordan selskabet konkret bedst løser opgaven, bør overlades til bestyrelsen og direktioner.

Ejerstrategierne skal udformes for det enkelte selskab og tage hensyn til de konkrete udfordringer og udviklingsmuligheder selskabet har, samt hvordan Naalakkersuisut ønsker, at selskabet understøtter samfundets udvikling og drives omkostningseffektivt.

I første fase skal der udvikles ejerstrategier for Royal Arctic Line A/S, Royal Greenland A/S, KNI A/S og TE-

LE POST A/S. Hertil kommer, at der samtidig pågår analysearbejde i forhold til at skabe bedre rammer for Nukissiorfiit og Mitterfeqarfiiit.

Naalakkersuisut ønsker, at der i forbindelse med dette arbejde også for de enkelte selskabers vedkommende tages stilling til, om de også på længere sigt skal være ejet helt eller delvist af Selvstyret, eller med fordel kan privatiseres. I udgangspunktet forudsættes udarbejdelsen et solidt beslutningsgrundlag for det enkelte selskab, forinden der kan tages endelig politisk stilling dertil. Provenu fra salg af selskaber eller dele deraf, bør i udgangspunktet ikke gå til at øge driftsomkostningerne i Selvstyret. I stedet bør de gå til strukturforbedrende investeringer og initiativer, der har til formål at skabe et mere økonomisk selvbårent samfund. Dette arbejdet vil blive prioritert frem mod Forslag til Finanslov 2015 og de kommende års finanslove.

4 ELEMENTER I EN NY HOLDBARHEDSPLAN

4.1 Omstilling til en flerstrenget økonomi

Naalakkersuisut vil i løbet af 2014 fremlægge en samlet plan for en holdbar udvikling i samfundet. Gennem en aktiv politik er det muligt at skabe bedre rammer for vækst i det private erhvervsliv og modernisere den offentlige sektor. Som samfund står vi overfor nogle store udfordringer. Nettoudvandringen er fortsat stor, de offentlige udgifter stiger hurtigere end indtægterne og både beskæftigelses- og uddannelsesniveauet er lavt sammenlignet med vores nord-atlantiske naboer.

Naalakkersuisuts ønsker at løfte samfundet gennem indsatser på tre hovedområder:

- **Der skal skabes et større indtægtsgrundlag** ved at give vores økonomi flere strenge at spille på. Det kræver initiativer og indsatser indenfor råstofområdet og indenfor udvikling af turisterhvervet. Samtidig skal der sikres rammer for, at fiskeriet kan udvikle sig yderligere.
- **Den offentlige sektor skal moderniseres og effektiviseres.** Der er et stort potentiale i at tænke anderledes og udnytte nye tekniske og digitale muligheder til at sikre borgerne en god velfærd. Det er faktisk muligt at skabe bedre velfærd uden, at det behøver koste mere.
- **Vi skal tænke langsigtet og helhedsorienteret, når der laves offentlige anlægsinvesteringer.** Vi kan ikke udvikle erhvervene uden en bedre infrastruktur, og vi kan ikke give kernevelfærdsydeler og boliger uden fysiske rammer. Men vi kan ikke få det hele. Vi er nødt til at prioritere. Særligt med investeringer i anlæg, der ikke kan flyttes, er det vigtigt, at vi gør en stor indsats for at planlægge langsigtet og sammenhængende.

Naalakkersuisut vil føre en aktiv politik for at skabe en flerstrenget økonomi, som både giver bedre muligheder for udvikling og mindre risiko for store udsving i beskæftigelse og økonomisk aktivitet generelt.

FISKERI

Strukturændringer i fiskerierhvervet er et følsomt område blandt andet som følge af emnets regional-økonomiske karakter. I gennem tiden har der været en modsætning mellem et effektivitetssynspunkt gennem opnåelse af stordriftsfordele og et beskæftigelsessynspunkt.

Effektivitetssynspunktet har det formål at sikre virksomhederne og samfundet det største mulige afkast af fiskeriet, hvorimod beskæftigelsessynspunktet skal sikre, at fiskerierhvervet giver flest mulige arbejdspladser.

I dag dominerer beskæftigelsessynspunktet stadig over effektivitetssynspunktet i debatten. Med afsæt i koalitionsaftalen har Naalakkersuisut igangsat et arbejde med opstilling af mål og indsatser for at sikre en samlet større samfundsøkonomisk gevinst ved udnyttelsen af fiskeriressourcerne. Finanslov 2014 har Naalakkersuisut foreslået, at der gennemføres reformer af fiskeriområdet herunder fiskerilovgivningen.

Naalakkersuisut ønsker derfor at arbejde frem mod en strukturtilpasning i områderne. Der skal fortsat kunne ydes støtte til jollesegmentet de steder, hvor disse er nødvendige til at forsyne områderne med øget råvareudnyttelse. Midlerne er afsat i finansloven. Der skal ydes støtte til fartøjssegmentet de steder, hvor disse er nødvendige til at forsyne områdets indhandlingsanlæg, hvortil beskæftigelsen skabes. Midlerne er afsat i finansloven.

Overvejelser omkring ressourcerenten

Fiskeressourcen udgør ikke kun arterne rejer og hellefisk, men alle arter i såvel det kystnære som det havgående fiskeri. Alle fiskearter bør derfor på sigt inddrages i en eller anden form for ressourcerentemodel, uanset hvem der fanger disse. Naalakkersuisut er indstillet på at foretage en differentiering i ressourcerentebeskæftningen, så forarbejdede råvarer beskattes hårdere end forarbejdede for at øge beskæftigelsesgraden.

I dag er økonomien i store dele af det kystnære fiskeri anstrengt med deraf følgende lav indtjening. Der er behov for en effektivisering og øget værdiskabelse for at skabe så stor indtjening til det kystnære fiskeris aktører, at det også her bliver muligt at indføre ressourcerentebeskæftning.

Det vurderes at være en fordel at udvikle et ensartet og simpelt system til at indkræve ressourceafgifter fra fiskerierhvervet for alle betydende arter, herunder også nye potentielt vigtige arter på vej ind i fiskeriet. Det bør være et system, som er gennemsigtig for både det offentlige og erhvervet, der er nemt at administrere. Herunder skal det vurderes, om indførelse af en overskudsbasert ressourceafgift i fiskeriet efter alle arter, som det kendes fra eksempelvis Island (men tilpasset grønlandske forhold), vil kunne være et brugbart system. Det kræver dog et større datagrundlag, end hvad der er tilgængeligt på nuværende tidspunkt.

Fiskeripolitik

Med afsæt i Naalakkersuisuts koalitionsaftale samt Skatte- og Velfærdscommissionens og Fiskerikommissionens anbefalinger fremlægger Naalakkersuisut følgende mål og principper for landets fiskeripolitik og dermed grundlag for det kommende lovforberedende arbejde:

Overordnet mål

- Størst muligt samfundsøkonomisk udbytte af fiskeriet på et bæredygtigt grundlag

Principper

- Rammevilkårene for fiskerierhvervet skal så vidt muligt være stabile, gøre det muligt at stille sikkerhed for investeringer og fremme et effektivt fiskeri, så erhvervet kan vedligeholde og forny en moderne fiskeflåde og tidssvarende landbaserede anlæg.
- Forvaltningen af fiskeriet skal understøtte behovet for dels en langsigtet bæredygtig bevarelse af bestandene, dels bidrage til at skabe et stabilt grundlag for at opnå god indtjening i erhvervet og hos dets udøvere.
- Rammevilkårene for erhvervet skal gøre det muligt at lave generationsskifte i fiskeriet samt gøre det muligt for nye fiskere at få adgang til fiskeriet. Dette skal blandt andet ske ved at skabe gode vilkår for at opnå finansiering og for at opnå de fornødne kompetencer til at udøve et effektivt og levedygtigt fiskeri.
- Strukturtilpasning i det kystnære fiskeri og investeringer i fiskeri- og forarbejdningskapacitet generelt skal så vidt muligt være privatfinansieret, ligesom investeringer i det havgående fiskeri fortsat skal kunne være privat finansieret.
- Eventuelle offentlige fiskeriuudviklingsmidler rettet mod det kystnære fiskeri og landanlæg skal søges struktureret, så de ikke fortrænger privatkapital, men bidrager til en almindelig strukturtilpasning af erhvervet.
- Rammevilkår og forvaltningen af fiskeriet skal stile mod en maksimal blivende udnyttelse af eksisterende fiskebestande og give incitament til, at udnytte nye kommercielt interessante arter, herunder understøtte forsøgsfiskeri efter nye arter.
- Rammevilkår og forvaltningen af fiskeriet skal bidrage til at opretholde konkurrence både på produktions- og forarbejdningssiden.

- Rammevilkår og forvaltning af fiskeriet, skal bidrage til at sikre en konstant og stabil råvaretilgang til fabrikkerne. Det skal bidrage til at minimere udsving i beskæftigelsen i fiskerisektoren.
- Udnytelsen af hele fiskeriressourcen skal på sigt kunne afgiftsbelægges via en generel ressource-rentemodel senest fra den 1. januar 2016.

Naalakkersuisut vil inddrage interesserne forud for fastsættelse af endelige forslag til afgiftsmodelle. Der skal ligeledes udarbejdes konsekvensanalyser af, hvordan fiskerierhvervet forventes at blive påvirket økonomisk ved at implementere de forskellige afgiftssystemer. Herunder forventes deltagelse fra Kanukoka, GA og KNAPK samt repræsentanter fra den finansielle sektor.

Bedre udnyttelse af fiskeressourcen

Det er Naalakkersuisuts overordnede politik at øge indtægtsgrundlaget i samfundet, hvilket både skal ske gennem udvikling af nye erhverv, men i ligeså høj grad gennem fortsat udvikling af fiskerierhvervet. Der skal derfor skabes øget fokus om survey på andre fiskearter i områder, som ikke i dag er fiskeriområder. Naalakkersuisut ønsker derfor i samarbejde med erhvervet og nabolandene at sætte øget fokus på dette arbejde.

I Finanslov 2014 er der inddarbejdet en forventning om indtægter fra makrelfiskeriet. Der er stort potentiale i dette fiskeri og det er vigtigt at der i 2014 fremlægges en samlet pakke, der sætter rammerne for et bæredygtigt makrelfiskeri. Der skal både tages hensyn til samfundets ressourcerente opkrævning, opbygning af en grønlandsk flåde og lokal beskæftigelse.

Der er samtidig mulighed for en yderligere værditilvækst af allerede fiskede arter. Naalakkersuisut har opbygget et tæt samarbejde med den islandske regering, og det er Naalakkersuisuts politik at potentialet for en bedre udnyttelse af både torsk og rejer skal un-

dersøges til bunds. Gennem en aktiv fiskeripolitik skal der skabes attraktive rammer for private investeringer i dette.

Fangst- og landbrugsområderne

Selvom både landbrug og fangst i dag udgør en mindre del af landets samlede økonomi, er det fortsat vigtige områder. Fangst er som fiskeri en integreret del af vores identitet, og derfor følger Naalakkersuisut kvotesituacionen i Den Internationale Hvalfangstkommission meget tæt i dialog med både Danmark og andre medlemslande. Kvoter har stor betydning for frisk kødforsyning og vinterforråd for mange familier, og Naalakkersuisut prioriterer en løsning af problemet. Naalakkersuisut følger desuden sælksindssagen i WTO tæt. Afgørelsen vil kunne give Grønland mulighed for at sælge sælksind til EU-lande, som tidligere. Indhandling af sælksind har nogle steder fortsat stor betydning for indtjeningen.

Der arbejdes ligeledes med øget selvforsyning fra lokale råvarer og fødevarer i tæt koordination med Veterinære- og fødevaremyndigheden i Grønland, herunder et projekt om afholdelse af kurser for kystnære fiskere og fangere, så de kan blive primære producenter i forhold til institutioner, spisesteder og restauranter, hvilket vil skubbe for øget selvforsyning.

Landbrugskommissionen udsender sin redegørelse i første kvartal af 2014. Naalakkersuisut ser frem til, på et gennemarbejdet grundlag, at vurdere mulighederne for at understøtte en økonomisk og miljømæssig bæredygtig landbrugsudvikling. Betænkningen vil give bud på, hvordan landbrugserhvervets indtjeningsevne kan forbedres ved generelt at fungere på markedsmaessige vilkår med færrest mulige samfundspålagte bindinger og mindst mulig subsidiering.

Landbrugserhvervet skal så vidt muligt selv forestå finansiering af nye initiativer og investeringer. Forvaltningen af landbruget skal derfor søges udformet på en

måde, så erhvervet i nødvendigt omfang selv er i stand til at tiltrække den nødvendige kapital til disse investeringer. Dette forudsætter blandt andet anvendelse af en mere kommerciel kreditvurdering ved nye investeringer i landbruget. De offentlige midler til landbrugssektoren skal ikke gå til at opretholde urentable enheder, men til at skabe forvaltningsmæssige rammer og gennemføre egentlige udviklingstiltag, med henblik på en løbende strukturudvikling af sektoren.

RÅSTOFOMRÅDET

Økonomisk selvstændighed kræver en væsentlig forøgelse af aktiviteten på råstofområdet. Der er netop udarbejdet en ny olie- og mineralstrategi for perioden 2014-18. Den nye olie- og mineralstrategi kommer med mange forslag til, hvordan vi kan styrke udviklingen på råstofområdet.

I den nye råstofstrategi beskrives et scenarie, hvor der i perioden fra 2014 til 2018 vil kunne åbne tre til fem miner og hvert andet år vil være en til to off-shore efterforskningsboringer i Grønland. Aktiviteterne kan i denne strategiperiode forventes at foregå ud for Grønlands vestkyst – bl.a. i Baffin bugten.

Nedenstående tabel angiver de projekter som er længst fremme i udviklingen. Realiseringen af de enkelte projekter har forskellige udfordringer.

Risici/udfordringer

Hvad enten der planlægges åbning af en mine eller nye off-shore efterforskningsboringer, vil der være en række udfordringer forbundet med aktiviteterne. Mineralindustrien er på verdensplan i øjeblikket presset af forholdsvis lave metalpriser. Finansieringen af projekter i Grønland foregår i konkurrence med mineralprojekter i resten af verden. En udfordring er derfor hvordan Grønland - på alle niveauer - kan støtte selskaberne bedst muligt i denne proces. Dette kan bl.a. gøres ved at støtte op politisk og derigennem hjælpe med til at åbne døre til nye markeder, men også ved, at der på administrativt niveau hjælpes med til at forklare de grønlandske regler og love overfor udenlandske investorer.

På olie/gas området er der en række konkrete udfordringer i forbindelse med efterforskningsboringer. Is-håndtering, herunder is- og vejrdata, samt beredskab og kendskab til de geologiske miljøer er bare nogle af de faktorer, der bliver kigget på. Fra grønlandsk side arbejdes der i strategiperioden – i samarbejde med grønlandske og udenlandske myndigheder – på at understøtte denne udvikling bedst muligt. Naalakkersuisut vil i den kommende råstofstrategi foreslå etablering af en grønlandsk GeoSurvey, som bl.a. skal være med til at understøtte den geologiske viden i Grønland og det geologiske miljø i øvrigt fremadrettet. Opdatering af kystzoneatlassen, yderligere studier af is-

Tabel 4.1: Aktuelle projekter

Projekt	Forventet ansøgning om udnyttelse	Forventet beskæftigelse drift (drift/anlæg)
Killavaat Alannguat (Kringlerne)	Udnyttelsestilladelse meddelt i 2014	80 (35-135)
Qeqertarsuatsiaat (Fiskenæsset)	Ansøgning modtaget i 2013	60-80 (40-50)
Isukasia (Isua)	Udnyttelsestilladelse meddelt i 2013	680-810 (peak 3.300)
Citronen Fjord	2014	300 (-)
Kuannersuit (Kvanefjeldet)	2014	380 (1.000)
Sønder Strømfjord	2014	50 (40)

Kilde: Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked og Råstoffer

Note: Alle beskæftigelsestal er cirka angivelser

forholdene og udbygningen af det grønlandske olie- spiltsberedskab, er tiltag som alle skal være med til at imødegå disse udfordringer.

Initiativer

For at understøtte den forventede udvikling på mineral og olie/gas området bedst muligt, er der i råstofstrategien lagt op til en række initiativer og tiltag. På olie/gas området planlægges der gennemført en række udbudsunder off-shore og on-shore. Der er i råstofstrategien fremlagt et forslag til den fremtidige beskatning af olie- og mineralaktiviteter. Det er vigtigt, at skabe ro om industriens rammebetegnelser.

Markedsføringsmæssigt er fokus ikke kun på tiltrækning af juniorselskaber og promovering af de grønlandske geologiske miljøer, men lige så meget på at åbne nye markeder i forhold til finansiering og afsætning af mineraler. Udarbejdelsen af anlægssektorplaner på havne-, lufthavns-, tele-, og energiområdet, jf. afsnit 4.3, vil understøtte etablering af en råstofindustri mest hensigtsmæssigt ud fra et samfundssynspunkt.

Krav til beskæftigelses- og uddannelsespolitik

For at sikre at råstofsektoren fremmer en bæredygtig samfundsudvikling i Grønland mest muligt, skal forventninger til involvering af lokale virksomheder, skabelse af job, opkvalificering af arbejdskraften, lærepladser til unge og vækst i det lokale erhvervsliv indarbejdes i en aftale mellem råstofselskab, Naalakkersuisut og kommune(r). Denne aftale kaldes i daglig tale for en IBA-aftale (Impact and Benefit Agreement). Indgåelse af en IBA-aftale mellem råstofselskab, Naalakkersuisut og kommune(r) er et vigtig redskab til at det enkelte råstofprojekt bidrager positivt til samfundsudviklingen. Indgåelse af en IBA-aftale skal også ses i sammenhæng med og til opfyldelse af den forpligtelse en rettighedshaver er pålagt efter bestemmelsen § 18 i råstofloven, om anvendelse af grønlandsk arbejdskraft og grønlandske virksomheder. Naalakkersuisut vil ligeledes, via servicekontrakt

med en privat aktør, fortsætte indsatsen med at udvikle grønlandske virksomheders kompetencer som leverandør til råstofsektoren.

UDVIKLING AF TURISMEN

Turisme er et erhverv i vækst internationalt set, hvilket bl.a. er skabt gennem øget rejselyst hos den voksne middelklasse i en række vækstlande. Ifølge FN's turismeorganisation UNWTO voksede antallet af internationale turister med 5 pct. i 2013, og UNWTO forudser en fortsat vækst på mellem 4-4,5 pct. i 2014. Grønland har i de senere år ligget markant under de internationale vækstrater, og har således ifølge Grønlands Statistik i 2013 kun haft en vækst på 0,6 pct. i antallet af overnattende gæster, mens antallet af flypassagerer til Grønland er faldet med 1,3 pct. i 2013.

Departementet for Erhverv, Råstoffe og Arbejdsmarked har beregnet, at den grønlandske afgiftsstruktur rammer de store krydstogtskibe meget hårdt. Regneeksempler viser, at omkostningerne ved 1 anløb i Sydgrønland er henholdsvis 18 gange dyrere end anløb i Island og 2 gange dyrere end på Svalbard.

I forhold til de mindre skibe viser beregningerne, at afgiftsniveauet er hhv. 139 pct. og 38 pct. højere ved anløb i Grønland sammenlignet med Island og Svalbard. Selvom der også er andre barrierer for at tiltrække flere turister til Grønland, så er det nødvendigt, at afgiftsstrukturen tages op til overvejelse i forbindelse med Forslag til Finanslov2015.

Med Air Icelands åbning af flyruter til flere destinationer i Grønland er tilgængeligheden øget, og turister, der ankommer via Island, har været i vækst i de senere år. Der er et stort potentiale i at tiltrække yderligere turister via Island, der trods krise har oplevet en imponerende stigning i antallet af turister. Væksten i islandsk turisme forventes fortsat at stige markant i de kommende år, hvilket medfører et stort

potentiale for Grønland, der kan profitere af denne vækst. Mange turister, der kommer til Island, ønsker også at besøge Grønland. Denne "add on turisme" fra Island betyder, at vi fremadrettet skal samarbejde med Island om at tiltrække turister snarere end at se Island som en konkurrent. Den øgede tilgængelighed til Island har allerede medført en passagermæssig fremgang på Air Icelands ruter til Ilulissat og Kulusuk på henholdsvis 10 pct. og 12 pct. i 2013, og derfor vil flyselskabet til næste år øge antallet af ankomster og afgangene i Ilulissat.

Departementet for Erhverv, Råstoffe og Arbejdsmarked har gennemført sammenligninger af afgiftsniveauer, der viser, at der for flyvninger med Dash 8 i Grønland pålægges 1.068 kr. pr. passager mod 175 kr. i Keflavik, 328 kr. i Reykjavik og 538 kr. på Svalbard. Tilsvarende beregninger for flyvning med Airbus 330 viser, at de samlede omkostninger pr. passager er 1.117 kr. i Grønland, 177 kr. i Island (Keflavik) og 331 kr. på Svalbard.

Med vedtagelsen af Inatsisartutlov nr. 19 af 3. december 2012 om koncession til turistvirksomhed i udvalgte landområder er der en forventning om, at Grønland i højere grad kan tiltrække større anlægsinvesteringer i turismehervervet, hvilket kan skabe bedre tilbud og oplevelser for turisterne. I den forbindelse er der en forventning om, at loven kan skabe bedre udviklingsmuligheder for bl.a. trofæjagts- og fiskeribaseret turisme.

Risici/udfordringer

Trots gode muligheder for unikke oplevelser udgør omkostningsniveauer ved at rejse til, fra og i Grønland en stor udfordring i forhold til at udvikle sektoren yderligere. Både i forhold til afgifter og det generelle prisniveau ligger Grønland højt sammenlignet med andre konkurrerende destinationer. Dertil kommer en mangelfuld infrastruktur blandt andet med dårlige landgangsforhold for krydstogtgæster og ofte utids-

svarende faciliteter på land. En anden central problemstilling er åbningstiderne i de grønlandske luft havne, der er forholdsvis uflexible, hvilket forhindrer en bedre tilpasning til det internationale rutenett værk, og dette gør det mindre attraktivt at besøge Grønland.

Initiativer

Naalakkersuisut har - i samarbejde med en række relevante interesser - iværksat et større arbejde med at forbedre turismestatistikken i Grønland. Formålet er at sikre mere valid statistik for at opnå det bedst mulige overblik over erhvervets status og udviklingsmuligheder.

De foreliggende analyser af afgiftsstrukturen for krydstogtturisme og landbaseret turisme i Grønland viser, at afgiftsniveauer er en væsentlig barriere for en videreudvikling af turismehervervet. Der arbejdes på konsekvensanalyser af forskellige modeller for afgiftsnedsættelse og andre initiativer, der kan bidrage til at skabe bedre rammer for vækst i erhvervet. Frem mod finanslovsprocessen vil der blive foretaget yderligere konsekvensberegninger af ovenstående i forhold til, hvor meget en afgiftsnedsættelse vil betyde for at tiltrække flere turister, for at dække omkostninger til opretholdelse af infrastrukturen og for landskassen.

Endelig pågår der i øjeblikket et arbejde med Qeqqata Kommunia samt relevante interesser, så de første koncessioner til turistvirksomhed kan meddeles i 2014 efter Inatsisartutlov nr. 19 af 3. december 2012 om koncession til turistvirksomhed.

Krav til beskæftigelses- og uddannelsespolitik

For at sikre en fortsat udvikling af turismen i Grønland som et væksterhverv, er det vigtigt, at have fokus på uddannelse og opkvalificering af borgere, der arbejder indenfor turismesektoren. Vigtige områder vil være engelskkurser, handel og økonomi samt ser-

vicekurser. Som omtalt tidligere er det vigtigt, at disse initiativer sker udenfor højsæsonen for turisterne.

4.2 Modernisering af den offentlige sektor og levering af kernevelfærdsydeler

Alene den demografiske udvikling betyder, at vi kan forvente et større pres på de offentlige udgifter. En af løsningerne er, at skabe større indtægtsgrundlag for de offentlige kasser. Men det er også vigtigt at sætte ind i forhold til at udnytte de muligheder der for at udnytte de offentlige midler bedre. Det kræver, at vi tænker nyt, tænker på tværs af eksisterende organisatoriske skel og gennemfører de reformer, der er nødvendige.

MODERNISERING OG EFFEKTIVISERING AF DEN OFFENTLIGE SEKTOR

Der er brug for grundlæggende omstillinger i den offentlige sektor. Den offentlige sektor udgør en stor del af den samlede samfundsøkonomi og det er vigtigt, at der sikres en optimal udnyttelse af de offentlige ressourcer. Der skal skabes større klarhed i rolle- og ansvarsfordelingen mellem kommunerne og Selvstyret, og udviklingen i den offentlige sektor skal i højere grad understøtte en sund økonomisk vækst i de kommende år. Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender er blevet pålagt af Naalakkersuisut at arbejde med en modernisering af den offentlige sektor, med følgende prioriterede indsats:

- Mere selvbetjening for borgerne (Sullisivik)
- Effektivisering af det offentliges opkrævninger af betalinger for eksempelvis renovation og daginstitution
- Videreudvikling og implementering af det offentliges indkøbspolitik
- Andre fælles serviceløsninger i den offentlige sektor
- Kompetenceudvikling for blandt andet at reducere personaleomsætningen og øge brugen af lokal arbejdskraft
- Andre fællesoffentlige tiltag i samarbejde med kommunerne.

Arbejdet med modernisering af den offentlige sektor indeholder indsatser, der dels er et internt selvstyre-

anliggende og dels sker i det fællesoffentlige samarbejde. Det fællesoffentlige samarbejde sker i regi af den politiske koordineringsgruppe med deltagelse af Naalakkersuisut, borgmestrene og formanden for Kanukoka. Det interne arbejde med at modernisere Selvstyrets administration koordineres via departementschefgruppen. De følgende afsnit vil opdatere, hvad der sker på nuværende tidspunkt for at modernisere og effektivisere den offentlige sektor.

Digital kommunikation

I 2014 er arbejdet med en national løsning for digital kommunikation til borgerne iværksat. Gevinsterne er besparelser og effektivisering af den offentlige sektor samtidig med en hurtigere kommunikation for borgerne i forhold til det offentlige og virksomheder via Sullisivik.

Ny budgetsamarbejdsaftale med kommunerne

I januar 2014 blev der i den politiske koordineringsgruppe vedtaget en ny budgetsamarbejdsaftale med kommunerne. Denne aftale skal sikre en klar og entydig model for det politiske og administrative samarbejde mellem Kommunerne og Selvstyret. Fundamentet for budgetsamarbejdsaftalen er, at begge parter er enige om hvilke midler, der skal bruges for at sikre en holdbar økonomisk udvikling og en balanceret ansvarsfordeling mellem Selvstyret og kommunerne. Budgetsamarbejdsaftalen baseres på enighed om nedenstående midler:

- Brug af flerårige sektorplaner for alle indsatsområder. Den politiske koordineringsgruppe skal mindst to gang årligt drøfte og koordinere sektorplanernes indhold, der efterfølgende kan indgå i arbejdet med finansloven og de kommunale budgetter. Sektorplanerne er udgangspunktet for den langsigtede planlægning af den offentlige økonomi.
- Planlægningen skal tage udgangspunkt i den demografiske udvikling og de politiske indsatsområder, der drøftes i koordineringsgruppen. Indsatsområ-

derne forudsætter mandat fra Naalakkersuisut og kommunalbestyrelserne.

- Der skal aftales et årshjul for budgetsamarbejdet, der også tilgodeser kommunernes budgetlægning. Herunder skal årshjulet sikre, at der løbende indarbejdes konsekvenser af effektmål og andre forhold, der påvirker budgetsamarbejdet.
- Udligningen mellem kommunerne baseres på objektive kriterier, med henblik på at sikre en balanceret vækst og udvikling i Grønland.
- Effekten af indsatserne på budgetsamarbejdets områder skal kunne måles. Koordineringsgruppen skal aftale de overordnede politiske effektmål, der skal udgøre evalueringsgrundlaget for indsatsområderne og danne udgangspunkt for efterfølgende reguleringer af indsatserne.
- Det udvidede totalbalanceprincip¹, (DUT), skal implementeres i alle tiltag, der har konsekvenser for kommunerne. Parterne er enige om, at koordinere indsatsen på lovgivningsområdet, så både økonomiske og sagsbehandlingsmæssige konsekvenser afdækkes så tidligt som muligt.
- Koordineringsgruppen skal drøfte hvilke lovinitiativer, der skal prioriteres i det kommende års lovårbejde.
- Beslutninger skal træffes på et fælles oplyst grundlag. Derfor vil koordineringsgruppen arbejde for at sikre et fælles datagrundlag for den offentlige sektor. I dette arbejde indgår også, at der aftales fælles målsætninger for økonomistyring og overordnede konteringsprincipper, der gør indsatsen på de aftalte områder målbare.
- Koordineringsgruppen skal drøfte rammerne for ekstern medfinansiering af kommunale investeringer i boliger og infrastruktur. Rammerne skal sikre, at sådanne investeringer er til samfundsøkonomisk

¹ DUT er en reguleringmekanisme, der sikrer at bloktiskuddet reguleres når selvstyret gennemfører regelændringer, der påvirker kommunernes økonomi. Bloktiskuddet justeres, så det svarer til de udgiftsmæssige konsekvenser for kommunerne. Princippet gælder begge veje, både når kommunerne påføres omkostninger, eller bliver lettet for en opgavebyrde og dermed kan reducere omkostningerne.

gevinst og respekterer rammer for den samlede offentlige gældsætning

Ny model for udligning og tildeling af bloktiskud

Den politiske koordineringsgruppe har besluttet, at der skal udarbejdes et forslag til en ny model for skatteudligning og rammer for fordelingen af bloktiskuddet. Arbejdet er igangsat af den politiske koordineringsgruppe, der på møde 10. december 2013 har godkendt de overordnede principper og procesplanen for projektet.

Baggrunden for at drøfte en ny model for udligning og bloktiskud er bl.a., at der er en uens udvikling mellem kommunerne som følge af migrationsmønsteret, samt at den nuværende udligning og fordeling af bloktiskud er baseret på en opgørelse af forsørgerbyrden opgjort udelukkende på baggrund af befolkningens alderssammensætning, som er et forholdsvis simpelt og ikke nødvendigvis særligt retvisende mål for forskellen i kommunernes grundvilkår. Endvidere har kommunerne efter kommunalreformen fået en større rolle at spille i den fortsatte udbygning af det grønlandske velfærdssamfund, og der er fortsat lagt op til løbende ændringer i fordelingen af opgavevaretagelsen mellem de administrative niveauer.

Den nuværende udligningsordning for personskatter har en grundlæggende ubalance, idet loftet på udligningsbidrag nås, før loftet for udligningstilskud er nået. En udligningsordning må matematisk balancere, så de beregnede bidrag og tilskud stemmer overens. I dag rammer kommuner, der skal bidrage, 115 pct. -grænsen, før de kommuner, som skal modtage, rammer 90 pct. -grænsen. For sidstnævnte har den reelle udligning således været op til 89,7 pct. i 2013.

Der skal på denne baggrund udarbejdes en ny model for udligning kommunerne imellem, der skaber en større grad af omfordeling end i dag. De overordnede principper og hensigter er følgende:

- Der skal skabes en højere grad af økonomisk lighed mellem kommunerne og dermed mere lige muligheder for borgerne
- Lighed er ikke alene et spørgsmål om økonomisk lighed, men også et spørgsmål om lige muligheder
- Modellen skal være så gennemskuelig og enkel som muligt og samtidig så retfærdig som muligt
- Udgangspunktet er ikke 100 pct. udligning, idet modellen skal efterlade rum for det kommunale incitament og metodevalg i forhold til kommunernes individuelle behov

En ændring af udligningsordningen vil indebære en ny fordeling af de samme midler mellem kommunerne. I forhold til den nuværende ordning vil der således være tale om en omfordeling efter andre nøgler end de hidtil anvendte.

Endvidere skal der udarbejdes nye rammer for bloktiskudsforhandlingerne, herunder indarbejdelse af et DUT -lignende princip i forbindelse med opgaveoverdragelse. Det er fordelingen af bloktiskuddet og skatteindtægterne, herunder udligningen af disse, der samlet set bestemmer kommunernes økonomiske råderum, hvorfor de to ses i sammenhæng.

De midler, der indgår i udligningen, vil variere fra år til år på baggrund af skatteindtægterne og resultaterne af bloktiskudsforhandlingerne mellem kommunerne, Kanukoka og Selvstyret.

Den nye model for udligning skal udgøre et bæredygtigt grundlag for den kommunale udligning både i dag og på flere års sigt.

Forberedelsen af forslaget sker i en arbejdsgruppe bestående af centrale interesser fra Selvstyret, kommunerne og Kanukoka. Den nye model for udligning vil være baseret på dels en række demografiske parametre, dels en række socioøkonomiske parametre og muligvis en række strukturelle parametre. Alle parametre skal være afgørende faktorer ift. de kom-

munale udgifter. Det endelige forslag forventes klart til april-maj 2014. Dette må forventes fulgt op af lovgivningsmæssige tiltag.

Ny budgetlov

De offentlige budgetter er et nødvendigt input i forbindelse med politisk prioritering. Den kommende revision af budgetloven skal således give bedre beslutningsgrundlag i forbindelse med de politiske beslutninger. Der er igangsat arbejde med en revision af budgetloven. Denne revision er dels en konsekvens af vedtagne beslutningsforslag (EM2012/64 og EM2013/33) og dels skal det styrke den økonomiske styring generelt. Den nuværende budgetlov er baseret på et likviditetsprincip, som har nogle klare fordele. Da der kun er begrænsede muligheder for at optage lån, så bør indtægter og udgifter balancere løbende. Det betyder dog også, at investeringer og driftsudgifter sidestilles. Investeringernes positive afkast på længere sigt indgår derfor ikke direkte i de politiske prioriteringer. Det er medvirkende til, at der er opbygget et betydeligt vedligeholdelsesefterslæb på Selvstyrets bygningsmasse (både boliger og institutioner). En revision af budgetloven skal også bidrage til at skabe rammerne for, at den politiske prioritering i højere grad baseres på den forventede (ex ante) og målte (ex post) effekt for borgere, virksomheder og de offentlige kasser. Se også afsnit 4.3 om anlægsområdet og afledte input til den kommende revision af budgetloven.

Evaluering af strukturreformen

Strukturreformen medførte i 2009 en reduktion af de tidligere 18 kommuner til 4 kommuner. Begrundelsen for dette har både fra Strukturudvalget og Naalakkersuisut været, at det vil give en mere effektiv opgaveudførelse og en mere ensartet behandling af borgerne, fordi større kommuner vil være mere økonomisk bæredygtige og kan skabe stærkere faglige miljøer. For at sikre at reformen har levet op til de ønskede målsætninger igangsættes en evaluering af:

- om målsætningen om bedre borgerservice er gennemført, både for hver af de 4 kommuner og som sammenligning mellem de 4 kommuner
- om kommunernes administrationer er professionaliserede og har fået de større kompetencer, betænkningen anbefalede
- hvorvidt målsætningen om en lettere adgang til borgerservice er gennemført
- samspillet i den offentlige administration
- strukturreformens effekter på opfattelsen af nærdemokrati og inddragelse, i forhold til det politiske og administrative niveau, samt borgerne
- hvorvidt målsætningen om en bedre og mere effektiv borgerbetjening er gennemført

Udover afdækning af strukturreformens effekter, skal evalueringen tage stilling til om den nuværende opgavevaretagelse er hensigtsmæssig, om der skal overvejes nye former for opgavevaretagelse samt om den nuværende kommunestruktur er hensigtsmæssig ift. størrelse og antal kommuner. Det forventes at den endelige rapport vil kunne foreligge i maj/juni 2015, så efterfølgende konsekvenser for lovgivningen kan medtages på forårssamlingen 2016.

Indkøbsstrategi

Driftsomkostningerne i Selvstyret skal nedbringes ved at sikre, at Selvstyrets samlede indkøb foretages mere effektivt. Ved at spare penge på Selvstyrets drift, kan der frigøres økonomiske midler der kan anvendes til at skabe mere balance mellem udgifter og indtægter. Strategisk Indkøb skal være med til at understøtte denne proces, dels ved at indgå centrale indkøbsaftaler, og dels ved i højere grad at konkurrenceudsætte indkøb af varer og tjenesteydelser.

Offentlige udbud og indhentning af større tilbud skal offentliggøres i de grønlandske medier. Ved indgåelse af indkøbsaftaler vil Selvstyret bl.a. fokusere på CSR, som er virksomhedernes frivillige arbejde med

sociale, etiske, miljø- og klimamæssige forhold, der ligger ud over krav i lovgivningen. Når Selvstyret ageerer som indkøber, er det væsentlig at skabe lige vilkår for virksomhederne ved, at man kan henvende sig på både grønlandsk og dansk. Herudover tages der højde for hvorvidt virksomhedernes bidrager til at skabe et mere bæredygtigt samfund. Særligt vil der være fokus på, hvordan Selvstyret via sine indkøb kan påvirke virksomhederne til i højere grad at oprette lære-, elev- og praktikpladser.

Strategisk Indkøb er organiseret til at drive og udvikle indkøb for hele Selvstyret. På sigt er det Naalakkersuisuts ønske, at Strategisk Indkøb skal kunne understøtte hele den offentlige sektor i Grønland. Strategisk Indkøb er en vigtig del af de initiativer der tages i forhold til Naalakkersuisuts mål om en effektivisering af den offentlige sektor. Hertil kommer, at Selvstyret i henhold til partnerskabsaftalen med EU har forpligtet sig til en fair, gennemsigtig og effektiv indkøbspolitik, der sikrer lige adgang for virksomhederne.

Ved i højere grad at konkurrenceudsætte Selvstyrets indkøb forventes der en samlet besparelse over de næste fem år på 55 mio. kr. som er indarbejdet i Finanslov for 2014.

Effektuering af besparelser på indkøbsområdet forudsætter:

- Indkøbsaftalerne skal kommunikeres ud til alle underliggende enheder
- Der skal være disciplin i benyttelse af de aftaler, som Strategisk Indkøb indgår
- Strategisk Indkøb skal lave tværgående aftaler på flere områder
- Enhederne skal være bedre til at konkurrenceudsætte deres indkøb via indhentning af flere tilbud og udbud på områder, hvor der ikke ligger rammeaftaler

- Selvstyrets interne revision følger op på Selvstyrets indkøb.

Herudover arbejder Strategisk Indkøb på bedre at kunne fastsætte de besparelser, der opnås via bedre og mere effektivt indkøb. Til at understøtte denne proces er der indkøbt et analyseredskab.

I Strategisk Indkøbs arbejde vil der i 2014 blandt andet være fokus på rejseområdet og eksterne konsulenter.

Kompetenceudvikling af offentligt arbejdskraft

Uddannelse og kompetenceudvikling er afgørende faktorer for at have en effektiv offentlig sektor. Den politiske koordineringsgruppe har derfor igangsat en afdækning af uddannelses- og kompetencebehovene i kommunerne og Selvstyret. Denne afdækning skal føre til en plan for kompetenceudviklingen af både medarbejdere og ledere. Der er i første omgang udvalgt to afklaringsområder på tværs af kommuner og Selvstyret:

- Kompetenceniveauet indenfor økonomistyring
- Fastlæggelse af økonomiske rammer
- Budgettering og budgetforudsætninger
- Styring i forhold til budget og regnskab
- Regnskab og regnskabsaflæggelse
- Løbende afrapportering herunder generering af nøgletal
- Analyser og prognoser
- Modenhedsanalyse af forandringsparathed og evnen til at drive og lede forandringer
- Projekter
- Processer
- Organisationsforståelse

Behovsafdækningen skal forholde sig til alle organisatoriske niveauer fra det operationelle til det strategiske og politiske. Projektet styres af en styregruppe bestående af Departementet for Finanser og Inden-

riganliggender, de fire kommunaldirektører samt direktøren i Kanukoka. Afdækningen af kompetencebehovet samt de tilhørende planer skal rapporteres til den politiske koordinationsgruppe primo 2015.

Selvstyret er i gang med at udarbejde en HR-strategi for 2014-2016 for Selvstyrets centraladministration. HR-strategien skal medvirke til, at medarbejderne i Selvstyret kontinuerligt er i stand til at levere solide beslutningsgrundlag og realisere de politiske beslutninger.

Ledere med direkte personaleansvar har en nøglerolle i at sikre en høj faglighed og de skal støtte deres medarbejdere i deres faglige og personlige udvikling. Selvstyret har derfor i den kommende periode fokus på udvikling af ledere, så de er klædt på til dette. Der vil endvidere blive særligt fokus på talentpleje og karriereudvikling for at fremme rekruttering af fremtidens ledere og specialister.

Selvstyret skal endvidere være en arbejdsplads, der tiltrækker og fastholder medarbejdere med de rette faglige og personlige kvalifikationer. Både ledere og den enkelte medarbejder, har et ansvar for at udvikle sine faglige og personlige kompetencer i en retning, som understøtter de politiske og organisatoriske målsætninger og strategier. Det er derfor væsentligt, at alle medarbejdere kender disse mål og strategier. På baggrund af ovenstående indeholder HR-strategien følgende indsatsområder:

- Kompetent ledelse
- Trivsel
- Behovsstyret kompetenceudvikling
- Rekruttering
- Fastholdelse
- Kommunikation

Det er hensigten, at der skal måles på effekten af de tiltag, der sættes i værk, blandt andet via centraladministrationens årlige trivselsundersøgelse.

VELFÆRDSYDELSE OG ERHVERVSFREMME PÅ MINDRE BOSTEDER

Bosætningsmønstre

Økonomisk Råds rapport for 2013 undersøgte bosætningsmønstre og bevægelser blandt befolkningen. Rapporten angiver, at folketallet er steget primært i de større byer Nuuk, Sisimiut, Ilulissat og Qaqortoq over de sidste 10 år, mens folketallet er faldet i næsten alle bygder. Det største fald ses i bygderne i Sydgrønland, mens Økonomisk Råd mener, at indtjeningsmulighederne indenfor fiskeri har begrænset faldet i bygderne i Nordgrønland. Bygderne i Upernivik distriktet har endda haft et voksende folketal. Det er især i de yngre aldersgrupper, der ses et fald i bygderne. Dette fald sker ikke kun fordi de unge flytter, men også fordi der er færre beboere i de aldersgrupper, der får børn. Der er derfor ingen forventninger til, at trenden med et faldende folketal i bygderne vender. Denne udvikling ses også i mange andre lande og der er således tale om en såkaldt megtatrend af global karakter.

Udfordringer

Det er dyrt og vanskeligt at levere velfærdsydeler i et samfund med en stor geografisk spredning i befolkningen. Der er store udfordringer med at finde fast personale med de rette kompetencer. Der er for eksempel mangel på uddannede lærer og pædagoger i yderområderne. Derudover er det ikke muligt indenfor den økonomiske ramme at have specialiseret offentlig arbejdskraft indenfor alle områder på alle beboelsessteder.

Der er endvidere store udfordringer i forhold til arbejdsmarkedet og erhvervsudviklingen. Den offentlige administration eller de selvstyreejede selskaber

beskæftiger de fleste borgere i bygderne. Herefter er der også beskæftigelse indenfor forarbejdning af fangst- og fiskeprodukter samt servicering af turister. Derudover er det fangst, fiskeri og fåreavl, som spiller en væsentlig rolle for eksistensen af bygderne.

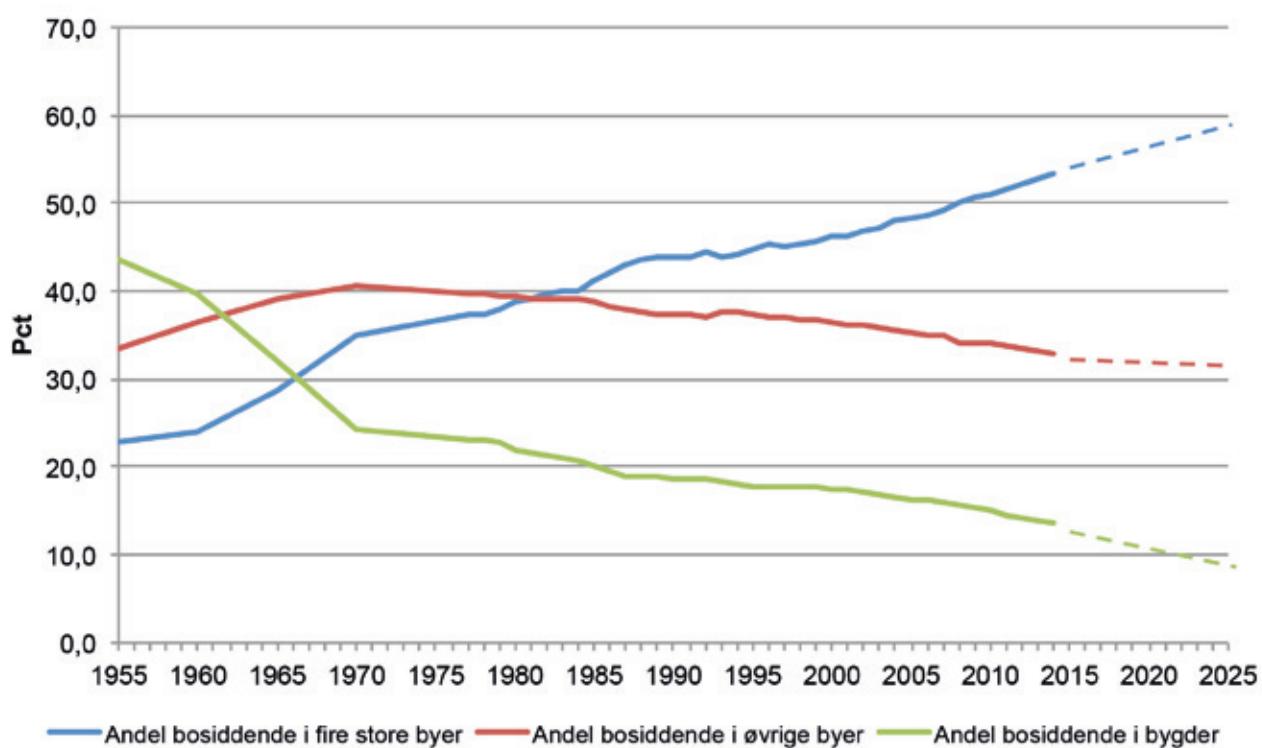
Plan for erhvervs- og beskæftigelsesindsatsen i bygder og yderdistrikter

Der er udarbejdet en plan for erhvervs- og beskæftigelsesindsatsen i bygder og yderdistrikter, der skal være med til at skabe øget erhvervsudvikling indenfor fiskeri, fangst, landbrug og turisme samt udnyttelse af beskæftigelsesmuligheder indenfor eventuelle råstofaktiviteter. Planen bør samtidig fokusere på muligheden for at skabe arbejdspladser til personer med nedsat arbejdsevne og seniorer, der stadig

har et ønske om at være aktive på arbejdsmarkedet. Der er afsat ca. 15 mio. kr. på Finanslov 2014 til indsatserne i planen.

Der igangsættes en opkvalificering af borgerne i form af kurser i fødevaresikkerhed og veterinære krav indenfor fiskeri, fangst og fødevarer samt kurser i salg og marketing. Disse kurser skal give fangere og fiskere mulighed for at drive små enkeltmandsvirksomheder, med henblik på afsætning til offentlige køkkener, hoteller og brættet i den nærmeste by. Der skal endvidere laves en kortlægning af indhandlingsanlæg for at vurdere, om der er behov for renovering eller nybygning, for at sikre at lokalt producerede varer kan afsættes i de større byer via detailhandelen.

Figur 4.1: Udvikling i bosætningsmønstre, andel

Kilde: Grønlands Statistik

Der er allerede turisme i en del bygder, men der er stadig potentiale for en udvikling indenfor erhvervet. For at skabe øget turisme i bygderne er der dog behov for en udbedring af faciliteter og til turisterne samt af infrastrukturen, såsom anløbsfaciliteter til mindre turistbåde. Endvidere er der behov for at beboerne har kendskab til servicering, forståelse for salg samt basale sprogkundskaber for at kunne arbejde med turisme. Der arbejdes derfor på at udbyde engelsk- og servicekurser til beboer i bygderne.

Nye jobs i råstofsektoren vil være relevant for mange beboere på de mindre bosteder. Turnusordninger vil kunne gøre det muligt at dele tiden mellem hjemmet i bygden og på arbejdsplassen. Der er behov for at have vidensniveauet om fremtidsmulighederne i råstofindustrien, herunder i bygderne. Der er generelt brug for en betydelig opkvalificering for at kunne dække de kompetencebehov, der efterspørges i råstofindustrien. Derfor afholdes blandt andet møder i de bygder, der umiddelbart er mest relevante i forhold til de mest modne mineprojekter. På møderne vil der informeres omkring beskæftigelses- samt opkvalificeringsmuligheder og der vil være mulighed for individuel rådgivning og udarbejdelse af handlingsplaner for de interesserede beboere.

I maj 2014 afholdes endvidere et seminar, hvor der blandt andet kommer fokus på erhvervs- og arbejdsmarkedsudviklingen i de mindre bosteder. Udnyttelse af de levende ressourcer herunder indhandling og videreførarbejdning vil være en del af diskussionen på seminaret, men nye jobmuligheder gennem råstofsektoren vil også blive diskuteret. Seminaret vil endvidere berøre uddannelses- og sundhedsområdet, da der som før nævnt også er udfordringer ved at levere disse ydelser på de mindre bosteder.

Mobilitetsfremmende ydelser

Hvis det ikke er muligt at finde beskæftigelse for beboerne på de mindre bosteder er det muligt at få til-

skud til at flytte eller midlertidigt rejse til en anden by eller bygd for at tage et fast eller midlertidigt arbejde. De strukturelle udfordringer i den samfundsøkonomske udvikling har medført, at nogle lokaliteter oplever mangel på arbejdskraft, mens andre lokaliteter modsat har problemer med faldende beskæftigelse og stigende arbejdsløshed. For at give borgerne mulighed for at være mobile ift. beskæftigelsesmulighederne, er der afsat 1,6 mio. kr. på Finanslov 2014 til mobilitetsfremmende ydelser. Ydelsen dækker flytte- og rejseomkostninger, hvis man finder permanent arbejde på en anden lokalitet, mens den kun dækker rejseomkostninger, hvis det er sæson/midlertidigt arbejde. I forlængelse af en kommende tilpasning af reglerne på området, kan der blive behov for at ændre på de økonomiske rammer for ordningen også.

Sektorplaner og prioriteringer

I sektorplanerne er det fremadrettet vigtigt, at der tages højde for ovenstående udfordringer i bygderne og yderdistrikterne og samtidig medtænker de trends der er i bosætningsmønsteret. I en presset offentlig økonomi er det vigtigt, at der tænkes alternativt for at sikre, at befolkningen i bygderne også i fremtiden kan få en tilfredsstillende service fra det offentlige. Det er vigtigt, når der laves investeringer og indsatser i yderdistrikterne, at de skal give mening over en længere tidshorisont. Denne problemstilling vil også blive taget op i afsnit 4.3 omhandlende anlægsinvesteringer.

FINANSIERING AF FREMTIDENS VELFÆRD OG NØDVENDIGE REFORMER

Naalakkersuisut besluttede i juni 2013 som led i forberedelsen af Forslag til Finanslov 2014, at pålægge Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender sammen med de berørte departementer at forberede reformer af skatte-, velfærds- og pensionsområderne, gennemføre analyse og forberedelse af reformforslag på boligområdet. Under forhandlingerne af

Forslag til Finanslov 2014 har der generelt fra partierne været opbakning til reformer i forlængelse af Skatte- og Velfærdscommissionens betænkning.

Det planlagte reformarbejde vil gibe ind i mange forskellige områder. Udpegning af overordnede målsætninger for reformarbejdet tjener til at sikre, at de enkelte delreformer trækker i samme retning. Det er vedtaget, at reformerne skal understøtte følgende overordnede målsætninger:

- Økonomisk vækst
- Holdbar samfundsøkonomi
- Flere kommer i arbejde
- Flere tager en kompetencegivende uddannelse
- Et velfungerende velfærdssystem, som målrettes personer med størst behov for ydelser fra det offentlige og sikrer mulighed for, at de svageste grupper kan fastholde fodfæste på arbejdsmarkedet
- Forenkling og tilpasning af den offentlige sektor

En af de centrale udfordringer i forberedelsen af reformerne er at sikre bedst mulig sammenhæng mellem de forskellige indsatsområder og sektorer. Arbejdet med disse reformer koordineres med indsatserne inden for såvel Naalakkersuisuts beskæftigelsesplan som forebyggelses- og sundhedsstrategi.

Med vedtagelsen af finansloven for 2014 har Inatsis-
artut indarbejdet en forudsætning om, at der gennem
reformer skabes 225 mio. kr. indtægter til landskassen.
De store reformer kræver forberedelse og et be-
tydeligt analysearbejde og det må forventes, at der i
nogle tilfælde kan være behov for overgangsordnun-
ger. Derfor forventes de først for alvor at få en stor
økonomisk effekt fra 2016 og 2017. Vedtagelsen af
finansloven for 2014 skærper således behovet for at
komme i gang med at forberede reformer.

Der er behov for at tænke reformerne grundigt igen-
nem og tænke i nye baner. Som eksempel herpå er der

behov for at kigge på senior-ordninger. Det sker såle-
des ofte, at tjenestemænd må trække sig fra arbejds-
markedet, selvom de stadig gerne vil bidrage til sam-
fundet gennem deres fortsatte tilknytning til arbejds-
markedet. En sådan tilbagetrækning fra arbejdsmar-
kedet forekommer helt uhensigtsmæssig. Sådanne
tilfælde må derfor indtænkes i reformerne.

Behovet for disse reformer er ikke alene begrænset
til at sikre balance på de kommende års finanslove.
Som tidligere nævnt skærpes kravet til at gennemføre
reformer og skabe vækst yderligere i de kommende
10-20 år, især som følge af en aldrende befolkning.
Ved at tage hurtigt fat på at gennemføre reformerne
er det muligt at gøre det på styret vis og undgå meget
dramatiske ændringer på kort tid, som en udsættelse
af reformprocessen risikerer at lede til.

Køreplan og proces

For de fleste reformområder er det nødvendigt at
gennemføre yderligere analyser af de nuværende
strukturer m.v. Analyserne skal gøre det muligt at
vurdere de sandsynlige virkninger og konsekvenser af
forskellige løsningsmodeller og skal lede frem til en
yderligere konkretisering af reformindholdet og den
politiske stillingtagen dertil.

Det kommende analyse- og forhandlingsforløb går på
tværs af flere områder i Naalakkersuisut og skal der-
for ske i et tværdepartementalt samarbejde. Naalakk-
kersuisoq for Finanser og Indenrigsanliggender for-
bereder og koordinerer reformer af skatte-, vel-
færds- og pensionsområderne, gennemføre analyse
og forberede reformforslag på boligområdet med
inddragelse af de relevante interesserter.

Den overordnede tidsplan for reformerne er:

Efterårssamlingen 2014:

- Reform af førtidspension og alderspension
- Reform af erhvervsbeskatning

Efterårssamlingen 2015:

- Reform af de sociale ydelser
- Reform af boligområdet
- Reform af personbeskatningen

De planlagte reformer på alders- og førtidspensionsområdet berører mange enkeltområder og det forventes, at hver eneste borgers over tid vil blive berørt af reformerne i større eller mindre grad. Det vil derfor være særdeles nyttigt at inddrage kommunerne og de væsentligste repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter i det forberedende arbejde. Inddragelsen vil give mulighed for både at gennemdrøfte de forskellige initiativer inden forslagene færdiggøres, og give kommunerne og arbejdsmarkedets parter indsigt i formålet med og baggrunden for disse. Erfaringerne fra 3 partsdrøftelserne i 2012 taler for etablering af 2 fora. Et mindre forum med politisk deltagelse til drøftelse af de politiske målsætninger og et teknisk/administrativt forum til drøftelse af de konkrete reforminitiativer.

Konsekvensvurderinger for borgere, Selvstyret og kommunerne

Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender har igangsat udvikling af grønlandske lovmodeller til konsekvensberegninger af kommende reformer på skatte- og velfærdsområdet. En lovmodel består af to grundelementer: Et datagrundlag og en lov omsat til programmeringssprog. Datagrundlaget i lovmodellerne er den grønlandske befolkning, svarende til 56.000 personer og indeholder en lang række oplysninger om hver enkelt person. Det er allerede udviklet boligsikringsmodel, pensionsmodel og børnetilskudsmodel. Ligeledes er en skattemodel, offentlig hjælp model og daginstitutionsmodel under udvikling og forventes klar medio 2014. Alle modellerne er såkaldte delmodeller som skal bidrage til en samlet økonomisk vurdering af reformen. Modellerne kan benyttes til at beregne fordelingsvirkningerne af lovændringer samt virkningerne for de offentlige budget-

ter. Lovmodelberegninger kan også anvendes til at belyse økonomiske incitamenter til at arbejde.

Ved lovændringer, f.eks. provenuneutral skatteomlægning, kan skatteyederne opdeles i en indkomstgruppe der vinder og henholdsvis en indkomstgruppe der taber som følge af omlægningen. Eksempelvis kan der være tale om en øget omfordeling fra husstande med store indkomster til husstande med små indkomster. Lovmodelberegninger er således særdeles velegnede til at vise de fordelingsmæssige virkninger af en lovændring.

Lovmodellerne er velegnet til at undersøge samspillet mellem skattesystemet og de sociale systemer og dermed belyse omfanget af samspilsproblemerne. I det sociale system er de offentlige ydelser som hovedregel målrettet familiene med de laveste indkomster. Det sker blandt andet ved at aftrappe de offentlige ydelser, når modtagerens indkomst stiger. Samtidig beskattes indkomstfremgangen. En indkomstfremgang hos en modtager af offentlige ydelser resulterer altså i både en reduktion i de offentlige ydelser og en øget indkomstskat.

SOCIAL- OG ÆLDREOMRÅDET

Den voksende ældrebefolkning er en stor udfordring for socialsektoren, da det medfører øgede udgifter til alderspension og ældrepleje.

Hertil kommer, at en stor del af befolkningen i den erhvervsaktive alder ikke er arbejdsmarkedsparate som følge af sociale problemer. Det er borgere, der har så alvorlige problemer, at de hverken kan arbejde eller kan deltage i beskæftigelsesrettede indsats og derfor bliver placeret i matchgruppe 3 i fordelingen af de ledige. Det vurderes, at der på nuværende tidspunkt er 700 placeret i denne gruppe, men det forventes at dette tal er for lavt i forhold til realiteterne. Derudover er der ca. 3000 personer på førtids-pension. Det er vigtigt for den enkelte og for samfun-

det, at så mange som muligt kan deltage på arbejdsmarkedet.

De sociale problemer har også en negativ virkning på børnene. I 2013 var ca. 7-8 pct. af børn i alderen 0-17 år anbragt udenfor hjemmet. Det er Naalakkersuisuts mål at nedbringe antallet af anbringelser udenfor hjemmet og hvis børnene bliver fjernet fra hjemmet, er målet, at børnene har en god opvækst, så de bliver i stand til at føle sig som ligeværdige borgere, der kan bidrage til samfundet. Det er vigtigt, at børne- og ungeindsatserne medvirker til at bryde den sociale arv, så alle børn får mulighed for en tryg opvækst som giver de nødvendige forudsætninger for en succesfuld gang gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet.

Reform af alderspension og førtidspension

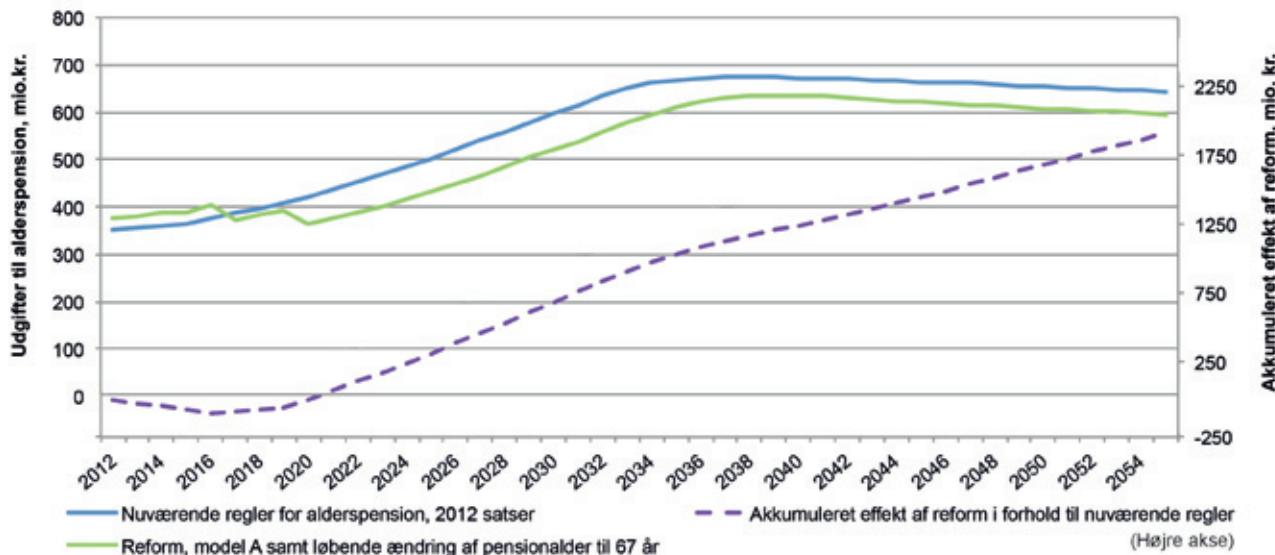
For at undgå en stor stigning i udgifterne til alders- og førtidspension er der behov for reformer på disse områder. I 2008 afgav Departementet for Familie og Sundhed en Førtidspensionsredegørelse, hvor der var anført en række anbefalinger. Skatte- og Velfærds-

kommissionen afgav i marts 2011 anbefalinger på velfærdsområdet, hvor kommissionen i stort omfang videreførte Førtidspensionsredegørelsens anbefalinger samt redegjorde for behovet for en ændring af alderspensionsområdet.

Naalakkersuisut har opstillet en række delmål for det videre reformarbejde med alderspensionsordningen:

- at ændre alderspensionsordningen, herunder aldersgrænsen
- at forenkle strukturen - i udgangspunktet med en grundpension og en tillægspension samt med ligestilling af pensionister uanset bosted
- at pensionen ydes individuelt
- at finde egnede modeller, så der så vidt muligt kan ydes en grundpension til alle, som opfylder aldersbetegnelsen
- at der indføres en større grad af obligatorisk pensionsopsparing af arbejdssindkomsten,
- at beskatte pensionsbidrag og fremrykke beskatningstidspunktet på pensioner, så beskatningen af pensioner optjent i Grønland kommer til beskatning her i landet

Figur 4.2: Effekt af reform, model A

Kilde: Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender

I dag beregnes alderspensionen på grundlag af indkomst, civilstatus herunder 6 forskellige modeller for alderspensionister, der lever i parforhold. Den nuværende alderspensionsordnings struktur og dens samspil med de øvrige velfærdsydeler bevirker, at den sammensatte marginalskat i visse tilfælde er over 100 pct.

Naalakkersuisut arbejder derfor på en pensionsreform, hvor et af målene er at forenkle reglerne for udbetaling af alderspension. Derudover er fokus for reformen, at flest mulige pensionister tilskyndes til at deltage i arbejdslivet i det omfang, de har arbejdsevne, samt at pensionister sikres en rimelig levestandard.

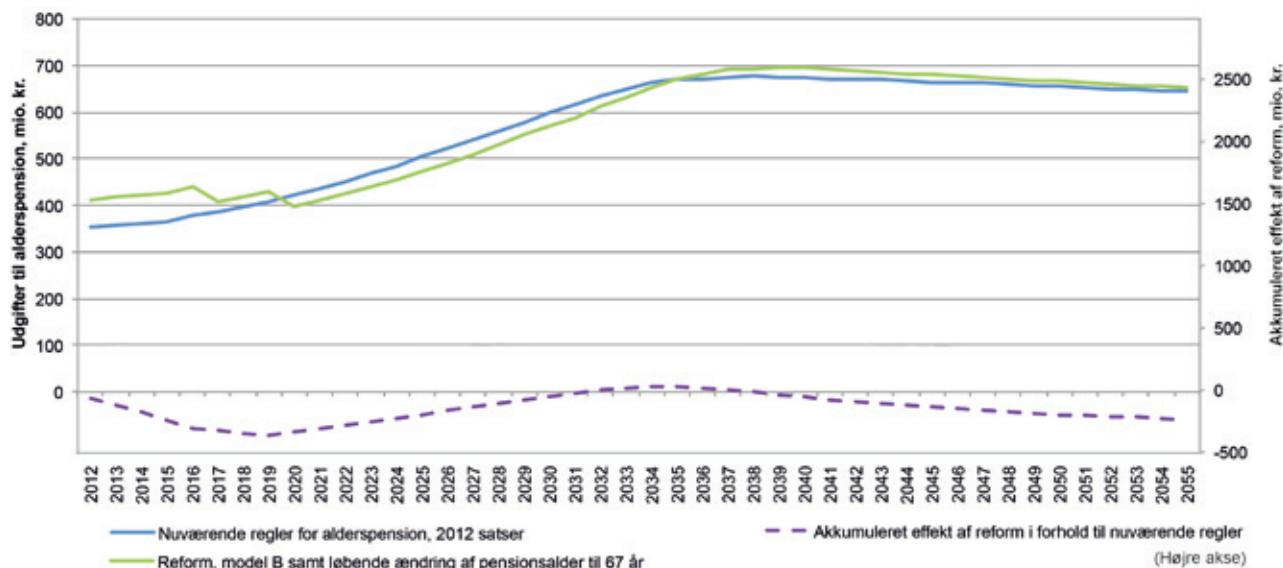
Naalakkersuisuts mener, at en indførelse af en pensionsmodel bestående af en grundpension og en tillægspension kan være et redskab til at imødekomme ovenstående fokusområder. Reformforslaget betyder bl.a., at den gensidige forsørgerpligt ophæves helt eller delvis og at satserne ensartes, så de er ens uanset civilstatus. Samtidig bliver belønningen for at

deltage i en arbejdsmarkedspensionsordning større. Nedenfor er der beskrevet to mulige modeller, der indeholder ovenstående punkter.

Ændringen skal ses i sammenhæng med en ændring af pensionsalderen til 67 år, indførelse af obligatoriske indbetalinger til arbejdsmarkedspensioner samt fremrykket beskatning af pensionsindbetalinger. Der pågår analyser for at beregne effekterne af disse tiltag. Til illustration af dette ses nedenstående figurer, der viser effekten af en ændret pensionsalder og indførelse af en alderspensionsstruktur som beskrevet i model A og efterfølgende model B.

Figurerne viser, at det er af stor betydning for de fremtidige udgifter på området, at strukturen af den fremtidige alderspension er gennemtænkt. Uden hen-syntagen til dynamiske effekter vil Model A betyde en ekstraudgift på 24 mio. kr. på kort sigt, mens model B vil betyde en ekstraudgift på 59 mio. kr. på kort sigt. Ser man på den akkumulerede effekt frem til 2055 giver model A næsten 2 mia. kr. i besparelse på alders-

Figur 4.3: Effekt af reform, model B

Kilde: Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender

pensionsområdet, mens model B giver øgede udgifter til området.

Det forventes, at inddragelse af de dynamiske effekter, specielt arbejdsmarkedspensionerne samt øget deltagelse på arbejdsmarkedet blandt alderspensionister vil bidrage positivt til samfundsøkonomien.

En så omfattende ændring af alderspensionssystemet vil kræve en grundlæggende ændring af alderspensionslovgivningen og en åben debat om konsekvenser og reformmuligheder. Naalakkersuisut forventer at fremlægge reformforslag til behandling efterårssamlingen 2014.

Det er Naalakkersuisuts opfattelse, at der er behov for at nytænke hele førtidspensions-, revaliderings- og fleksjobområdet, så flere bringes fra passiv forsørgelse til at kunne udnytte deres muligheder for at indgå i et aktivt arbejdsliv.

Det er således Naalakkersuisuts opfattelse, at mange – især yngre førtidspensionister – vil opleve en ganske betydelig forbedring af deres levevilkår og livskvalitet igennem at få mulighed for en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet. Samtidig vurderes det, at der i dag blandt førtidspensionisterne er et ganske betydeligt potentiale for at bringe mange helt eller delvist tilbage på arbejdsmarkedet, og at der således også er en uudnyttet arbejdskraftreserve, der kan komme det samlede Grønlandske samfund til gode på sigt. Målet med reformerne er således, at der i højere grad fokuseres på at udvikle arbejdsevnen og at sikre fodfæste for den enkelte på arbejdsmarkedet, hvorfed der sikres adgang til selvforsørgelse fremfor passiv forsørgelse.

Reformen af førtidspensions-, revaliderings- og fleksjobområdet vil tage udgangspunkt i sigtelinjerne i førtidspensionsredegørelsen. Delmålene for det videre arbejde med førtidspensionen er:

- at betingelserne for tildeling af førtidspension ændres og tydeliggøres
- at der foretages en vurdering og revurdering af arbejdsevnen
- at et førtidspensionsnævn oprettes, til at skabe en større ensartethed og kvalitet i ansøgningsvurderingerne og tilkendelserne af førtidspension
- at der oprettes differentierede satser, hvor der skelnes mellem almindelig førtidspension og nedsat førtidspension
- at der ændres i finansieringsstrukturen til en fuldstændig communal finansiering

Ved en målrettet indsats, herunder oprettelse af fleksjobordninger og løbende revurdering af førtidspensionister er målet, at man over en årrække vil reducere antallet af førtidspensionister væsentligt og samtidig vil sørge for at flytte den enkelte førtidspensionist til den korrekte kategori.

Krav til uddannelsessektoren

Uddannelse og kompetenceudvikling blandt de offentligt ansatte er en central faktor for at have en effektiv offentlig socialsektor. Dette både i form af faglige kompetencer som kan give borgerne en optimal service og rådgivning samt til at have den administrative kapacitet til at gennemføre konsekvenserne af reformerne. Mange medarbejdere i den sociale sektor er kun delvist kvalificeret til deres arbejdsopgaver og det er derfor vigtigt, at prioriteringerne i uddannelsessektoren tager højde for disse behov.

Bedre uddannelse af befolkningen har også den indirekte positive virkning på socialsektoren, at flere vil være selvstændige og uafhængig af sociale ydelser.

SUNDHEDSOMRÅDET

Naalakkersuisut ønsker at give borgerne sundhedsydelser af høj kvalitet og den bedst mulige sygdomsforebyggelse nu og i fremtiden. Sygdom belaster den enkelte og koster samfundet ressourcer i form af be-

handling, omsorg og pleje samt sociale ydelser som førtidspension og sygedagpenge. Hertil skal lægges manglende indtægter gennem skatter.

Naalakkersuisut vil i foråret 2014 fremlægge en national sundhedsstrategi for perioden 2014-2017. De overordnede målsætninger for strategien bliver:

- Borgeren i centrum – sammenhængende sundhedsvæsen med høj faglig kvalitet og tryghed uanset bosted
- Gode levevilkår – fremme befolkningens sundhed gennem forebyggende indsatser
- Brug af sundhedsteknologi – bringe sundhedsvæsenet ud til borgerne og mindske de geografiske, demografiske og infrastrukturelle udfordringer
- Attraktiv arbejdsplads – fastholdelse og kompetenceudvikling
- Effektiv ressourceanvendelse- og styring
- Forskning og monitorering – sikre at indsatser og behandlinger virker efter hensigten og løbende udvikles

Udfordringer

Udgifterne til sundhedsvæsenet udgør en stor del af de samlede udgifter i Selvstyret. I 2012 udgjorde driftsudgifterne til sundhed ca. 1.203 mio. kr. som er ca. 18 pct. af de samlede udgifter i Selvstyret.

Den demografiske udvikling med et stigende antal ældre vil betyde, at omkostningerne for sundhedsvæsenet vil stige væsentligt, fordi der vil ske en stigning i efterspørgslen på sundhedsydeler. Med alderen stiger hyppigheden af blandt andet kræft, demens og hjertekarsygdomme. Disse sygdomme kræver ofte livslang specialbehandling og opfølgning og er forholdsvis dyre at behandle.

Figur 4.4 viser en fremskrivning af sundhedsvæsenets udgifter i andel af BNP og det ses, at udgifterne stiger frem til 2035.

Samfundsudviklingen vil medføre, at borgerne stiller

større krav til bedre service i sundhedsvæsenet. I ovenstående er det indarbejdet, at øgede forventninger og nye behandlingstyper får sundhedsudgifterne til at stige i takt med BNP.

Igangsættelse af storskalaprojekter kan give sundhedsområdet udfordringer såvel økonomisk som fagligt. Dels vil det være en væsentlig udfordring for sundhedsvæsenets økonomi, hvis et større antal nye borgere, der samtidig er geografisk placeret uden for det normale bosætningsmønster, skal have sundhedsbetjening. Der skal udarbejdes ordninger, som inkluderer licenshaverne, om sundhedsbetjening og krav om helbredsundersøgelse, vaccinationer, forsikringsordninger og midler til monitorering af folkesundheden generelt. Der skal igangsættes et analysearbejde til klarlæggelse af ansvaret for sundhedsbetjeningen af miner, der etableres udenfor allerede eksisterende bosteder, samt hvilken betydning udviklingen i råstofsektoren konkret kan få af betydning for behovet for sundhedsydeler og for sundhedsvæsenets kapacitet. Ophævelsen af 0 – tolerancen betyder ligeledes et omfattende lovgivningsarbejde på det strålehigieniske område, ligesom der skal skabes lovgivningsmæssige rammer til overvågning af strålehigienområdet.

Det er vigtigt, at der sker en afklaring af ansvar og at sundhedsvæsenet fremadrettet sikres den nødvendige kapacitet og finansiering til at kunne sikre levering af de sundhedsydeler til medarbejderne i råstofindustrien, der er sundhedsvæsenets ansvar. Betjeningen af råstofindustrien må ikke være på bekostning af betjeningen til befolkningen generelt. Sundhedsvæsenet er i dag udelukkende dimensioneret til at dække den lokale befolknings behov, og ved opstart af en evt. ny industri skal det sikres, at betjening af råstofområdet ikke påvirker tilbuddet til den lokale befolkning negativt.

Initiativer og mulige besparelser

Naalakkersuisut er bevidste om, at de offentlige bud-

getter er under pres i sundhedssektoren. I dette afsnit gennemgås initiativer fra Den Nationale Sundhedsstrategi 2014-2017, som kan føre til effektiviseringer og i sidste ende modvirke de markante stigninger i sundhedsudgifterne.

Sundhedsvæsenet har fokus på at optimere processer og arbejdsgange samt forbedre økonomistyringen, så sundhedsområdet, så vidt det er muligt, kan imødekomme det økonomiske pres gennem effektiviseringer.

I strategien nævnes mulige besparelser/effektivisering indenfor:

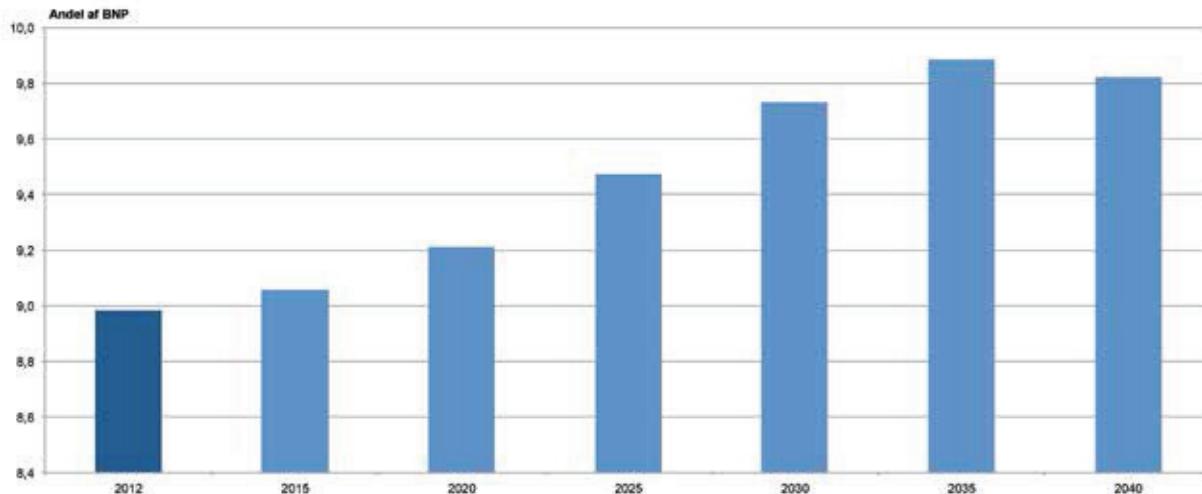
- Optimering af indkøbsaftaler på forbrugsvare og patientydelser samt transportomkostninger
- Løbende at have fokus på andre effektiviseringsmuligheder
- Forbedrede ledelsesinformationer der giver sundhedsvæsenet et forbedret styringsredskab
- Energioptimering i sundhedsvæsenets bygningsmasse

- Omlægning af papirarbejdsgange til elektroniske arbejdsgange (vagtplanlægning og EPJ)

Det er også muligt på lang sigt at nedbringe udgiftspresset på sundhedsområdet ved at satse på sundhedsfremmende og forebyggende initiativer. I sundhedsstrategien nævnes indsatserne "Det sunde sexliv/ Tidlig indsats", "Inuuneritta" og "selvmordsforebyggelse". Disse indsatser har alle til formål at forbedre folkesundheden og fremme livskvaliteten blandt borgerne så efterspørgslen på ydelserne i sundhedsvæsenet reduceres i fremtiden. Indsatserne kan også have en afledt positiv effekt på beskæftigelses- og socialområdet, da det er forventeligt, at en sundere livsstil medfører en større arbejdsmarkedstiltagelse og et mindre træk på de sociale ydelser, såsom førtidspension, anbringelser mm.

En stor del af sundhedsvæsenets udgifter går til aflønning af sundhedsfagligt personale. Sundhedsvæsenet arbejder derfor aktivt på at have en effektiv rekruttering, som sikre fastholdelse af personale samt

Figur 4.4: Udvikling i udgifter til sundhedsvæsenet

Note: 2012 er faktiske tal, mens 2015-2040 er prognosetal.

Kilde: Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender

et minimumsforbrug af vikarer. Dette gøres ved at lave:

- En målrettet rekrutteringsindsats og introduktionsindsats understøttet af kompetenceudvikling og rotationsaftaler
- Et lederudviklingsprogram for alle ledelsesniveauer i sundhedsvæsenet
- En kommunikationsstrategi der kan styrke markedsføringen af det grønlandske sundhedsvæsen.

I forlængelse heraf er det vigtigt at uddannelsessektoren i deres prioriteringer også tager højde for det øgede behov for sundhedsfagligt personale i fremtiden. Der er derfor løbende dialog med Departementet for Uddannelse, Kultur, Kirke og Ligestilling omkring, hvilke typer af sundhedsuddannelser der er behov for.

En anden mulighed for at effektivisere i sundhedsvæsenet er, som indenfor alle andre sektorer, anvendelse af ny teknologi. Denne indsats indgår som et område under den nationale digitalisering-strategi og skal ses som et redskab til at overkomme det spredte bosætningsmønster og medvirke til at flere specialiserede ydelser kan leveres i bygder og yderdistrikter. Derudover skal sundhedsteknologien ses som et redskab, der kan understøtte behandlingsforløb, kvalitetsudvikling, effektiviseringsprocesser samt den generelle service for borgerne. Den øgede specialisering og det ændrede bosætningsmønster har nødvendiggjort at sundhedsområdet har måttet centralisere flere specialistfunktioner i Regionerne eller på DIH. For at forbedre servicen, understøtte effektiviseringsprocesserne og sikre at sundhedstilbud, hvor det er fagligt muligt, leveres så tæt på borgerens hjem vil Naalakkersuisut arbejde for:

- At telemedicin og telepsykiatri løbende udvikles og styrkes nationalt som over landegrænser
- At sundhedsvæsenet får en elektronisk patientjournal, som omfatter alle dele af sundhedsvæse-

nets tilbud og som sikre, at borgere kun har én journal uanset, hvor de henvender sig

- At der igangsættes analyser som skal afdække mulighederne for at udvikle selvbetjeningsløsninger på sundhedsportalen www.peqqik.gl
- At der igangsættes en analyse af mulighederne for at effektivisere vagtplanlægningen og samspillet med lønudbetalingen

Selvom teknologi generelt kan føre til effektivisering, har sundhedsvæsenet den udfordring, at ny teknologi ikke altid fører til økonomiske besparelser. Ny sundhedsteknologi kan medføre nye behandlingsmetoder, hvilket kan medføre en større efterspørgsel i befolkningen efter sundhedsdydelser. Når sundhedsvæsenet effektiviserer, så opnås bedre behandlingsresultater, hurtigere diagnoser, bedre diagnoser, nye diagnoser opdages. Alt sammen en effektivisering og en væsentlig servicefremgang for borgerne. Den økonomiske effekt af den nye teknologi/effektivisering kan dog være højere omkostninger, fordi borgerne lever længere med diagnoserne og nye diagnoser skal behandles.

For at sikre at behandlingerne og sundhedsvæsenets indsatser generelt virker efter hensigten er det vigtigt, at der løbende laves effektmåling. Sundhedsvæsenet laver derfor løbende monitorering på forskellige indikatorer for både sundhedsindikatorer og økonomiske nøgletal.

Samarbejde med kommunerne

Sundhedsvæsenet har en meget central rolle i forhold til sundheden i samfundet, men kan ikke alenestå for at højne folkesundheden eller generelt øge det borgeroplevede sundhedstilbud. Kommunerne spiller også en stor rolle. Sundhedsvæsenet anser at der i nedenstående områder er potentiale for videreudvikling samt øget samarbejde med kommunerne:

- Rehabilitering- og genoptræningsområdet – mere

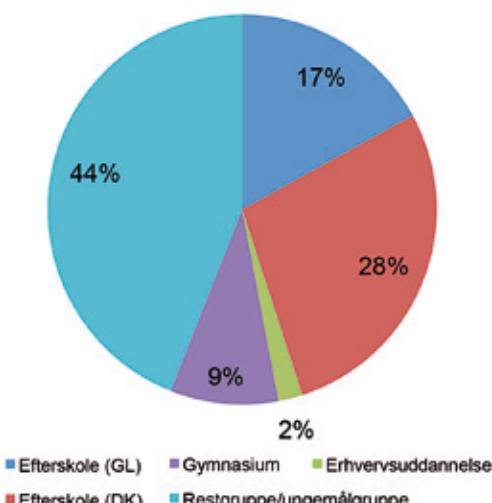
sammenhængende overgang mellem sundhedsvæsen og hjem eller institution

- Misbrugsbehandlingsområdet – mere klar ansvarsfordeling i henhold til anbefalingerne i Redegørelse om fremtidens misbrugsbehandling (2012).
- Pleje i eget hjem – undersøge, hvorledes borgeren kan ydes støtte og omsorg i hjemmet med henblik på, at borgeren kan forblive i eget hjem så længe vedkommende ønsker det og det er sundhedsfagligt forsvarligt
- Tidlig indsats – mere klart definerede roller og ansvarsfordeling for personalet og de organisatoriske enheder, der arbejder med programmet

Fokus på misbrugsbehandling

Inatsisartut besluttede på efterårssamlingen 2013, at Naalakkersuisut skal udarbejde en analyse af behovet for misbrugsbehandling samt af de samfunds-mæssige gevinstre ved at indføre et vederlagsfrit misbrugsbehandlingstilbud samt. Disse analyser skal være klar til forårssamlingen 2014. I forlængelse heraf skal Naalakkersuisut fremlægge en plan for fremtidens misbrugsbehandlingstilbud på efterårssamlin-

Figur 4.5: Andel af unge, der går direkte videre efter endt folkeskole, 2012

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling

gen 2014, så disse kan implementeres i Forslag til Finanslov 2015. Analysen og planen skal dække hele misbrugsområdet dvs. misbrug af alkohol, hash og ludomani.

UDDANNELSESOMRÅDET

Som nævnt i flere afsnit, så spiller uddannelsessektoren en væsentlig rolle i forhold til udnyttelse af mulige vækstpotentiale samt til at have en effektiv og serviceorienteret offentlig sektor. Selvom der har været en stigning i uddannelsesniveauet over de seneste år er der stadig store udfordringer i uddannelsessystemet. I 2012 var der kun 11 %, der gik direkte videre på gymnasium eller på en erhvervsuddannelse efter endt folkeskole.

Naalakkersuisut har i Uddannelsesstrategi 2014 redegjort for fokusområderne i uddannelsessektoren samt for de tilhørende målsætninger. Overordnet set er målsætningerne²:

- at alle børn i forskolealderen har adgang til offentligt dagtilbud
- at have kompetent personale i dagtilbuddene og på uddannelsesinstitutionerne
- at forbedre mulighederne for praktikpladser til de unge på erhvervsuddannelserne
- at få de unge hurtigere gennem uddannelsessystemet
- at sænke frafaldet fra de forskellige uddannelser
- at høje uddannelsesniveauet, ved at flere gennemfører en erhvervsuddannelse eller videregående uddannelse

I forlængelse af Uddannelsesstrategi 2014 er Uddannelsesplan II udarbejdet. Denne plan beskriver hvilke initiativer, der er igangsat eller skal igangsættes for at opnå ovenstående målsætninger. Nedenstående afsnit gennemgår initiativer målrettet børn og unge

² I bilag 3 findes en mere detaljeret oversigt over de konkrete målsætninger i Uddannelsesstrategi 2014.

til og med folkeskolen, samt ungemålgruppen som er unge mellem 16 og 18 år, som ikke er i gang med en uddannelse. Det er denne del af børnenes liv, som er altafgørende for, at børnene tilegner sig de faglige og sociale kompetencer, som skal bane vejen for deres forløb gennem uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet.

Af særlige tiltag i forhold til de overordnede målsætninger, kan fremhæves at man i forhold til praktikpladser på erhvervsuddannelserne ser på muligheden for at indføre 1-årige grundforløb i det første uddannelsesår for på den måde at skabe flere praktikpladser og en anden fleksibilitet i systemet. I forhold til at sænke frafaldet kan nævnes, at der skal arbejdes på at forbedre vejledning, social studentrådgivning og psykologhjælp. I den forbindelse etableredes Center for vejledning, samt landsdækkende psykologisk og social studentrådgivning 1. januar 2014. Endelig kan nævnes som en yderligere målsætning, at kollegierne skal udnyttes bedre, hvorfor at under 18 skal til at bo to på værelserne, der hvor værelserne er af en sådan størrelse, at det kan lade sig gøre.

Førskole

Det primære fokus på førskoleområdet er at kunne tilbyde alle børn offentlige dagtilbud, som kan sikre deres udvikling og læring uafhængig af social og kulturel baggrund.

For at kunne tilbyde flere børn offentlige dagtilbud, er der afsat 10 mio. kr. i Finanslov 2014 og i overslagsårene til kapacitetsudvidelse. Der vil primært være fokus på kapacitetsudvidelse i bygder og mindre byer. For at udnytte ressourcerne optimalt vil institutionerne, hvis muligt, blive etableret i eksisterende offentlige bygninger, som ikke bliver fuldt ud benyttet i forvejen.

For at sikre en optimal læring og udvikling i dagtilbuden arbejder Inerisaavik på at udvikle værktøjer til

screening af børnenes helbred, udvikling og skoleparathed. Arbejdet forventes færdiggjort inden juni 2014.

Der arbejdes også på at få flere uddannede pædagoger i institutionerne. I den forbindelse er der afsat henholdsvis 20 mio. kr. og 30 mio. kr. i Finanslov 2014 og i overslagsårene til nye undervisningsfaciliteter på Perorsaanermik Ilinniarfik (PI-SPS) i Ilulissat samt til udvidelse af kollegiemassen i Ilulissat. Der er endvidere afsat midler til at etablere en socialpædagogudannelse via fjernundervisning.

Børnenes trivsel kan påvirke deres udvikling og læring. I alle daginstitutioner og folkeskoler er fri for mobberi-programmet Kammagitta derfor implementeret. For at sikre at programmet virker efter hensigten, igangsættes en evaluering af programmet i 2014.

Dagtilbuddene spiller en stor rolle i forhold til børns trivsel og udvikling, men hjemmet er også en vigtig faktor. Børn har ret til en tryg opvækst fri for omsorgs svigt, overgreb og misbrug. Der igangsættes derfor en national indsats for at højne forældrenes omsorgsevne i form af en massiv tværfaglig, vejledende og differentialt forebyggelsesindsats. Konkret laves en national oplysningskampagne om børns psykiske, sociale og fysiske udvikling og behov. Der etableres endvidere en rejsende "forældreskole", der har til opgave, at gennemføre forældrekurser om omsorg og opdragelse. Indsatsen skal give børnene de bedste forudsætninger for læring i dagtilbuddet, deres senere skoletid og efterfølgende videre uddannelsesforløb.

Folkeskole

Naalakkersuisut ønsker at fortsætte den overordnede retning i folkeskolereformen, men ser et behov for at evaluere og videreudvikle folkeskolens undervisning og evne til at rumme og støtte alle elever; herunder elever med særlige udfordringer og undervisningsbehov.

Naalakkersuisut har igangsat en evaluering af folkeskolen, som vurderer følgende overordnede områder:

- undervisningen, som det redskab, som skal facilitere elevernes læring
- lovgivningen, som er rammen for elevernes læring og udbytte af skolernes tilbud
- ledelsen skal sikre, at undervisningen bliver gennemført så den understøtter alle elevers læringsbehov
- støttefunktionerne skal sikre, at eleverne modtagter den undervisning, de har behov for
- fysiske rammer

Evalueringssarbejdet forventes færdigt ultimo maj 2014.

Der er i dag mangel på lærere i folkeskolen. For at sikre at børnene møder uddannet og kompetent personale, vil Naalakkersuisut i dialog med Illoolik og Inerisaavik etablere særlige kurser og videreuddannelsesforløb for ikke-uddannede underviser. Endvidere vil Naalakkersuisut revidere læreruddannelsen for at sikre, at uddannede lærere er opdateret i forhold til folkeskolens mål samt den nyeste pædagogiske forskning og at flest mulige lærere underviser i fag, de er uddannet i.

Naalakkersuisut konstaterer et stort behov for at styrke specialundervisningen og udviklingen af en rummelig og inkluderende skole. Alt for mange børn er i dag henvist til specialundervisning og afskåret fra samværet med jævnaldrene kammerater. Undersøgelser fra andre lande viser imidlertid, at det kan være godt for børn med særlige behov både fagligt og socialt, at deltage i den almindelige undervisning, hvis undervisningen tilrettelægges på den rigtige måde, og lærerne er klædt på til opgaven. Der arbejdes derfor på at inkludere en langt større del af elever med særlige behov i den almindelige undervisning. Der vil dog stadig være behov for specialundervisning i et vist

omfang. For at sikre at underviserne har de rette kompetencer til at håndtere elever med særlige behov, etableres kursus- og efteruddannelsesmuligheder for underviserne. Revisionen af læreruddannelsen vil desuden medføre et nyt linjefag i specialpædagogik.

Ansvaret for driften af folkeskolerne ligger hos kommunerne. Det er derfor vigtigt at sikre gode rammer, og koordination samt dialog om en effektiv styring og planlægning af kommunernes indsatsområder inden for folkeskolen. Dette skal blandt andet opnås ved, at kommunerne i samarbejde med Inerisaavik igangsætter skoleudviklingsprojekter i hver kommune. Disse udviklingsprojekter er specielt tilrettet den enkelte kommune, men har overordnet set fokus på implementeringen af folkeskolelovgivningen og de tilhørende grundliggende principper. Qaasuitsup Kommunia har som pilotprojekt i samarbejde med Inerisaavik igangsat kvalitets- og skoleudvikling på otte skoler med det mål, at Qaasuitsup Kommunia når op på eller over gennemsnittet på landsplan i fagene dansk og matematik, i træfestene for elever i 7. klasse i 2016. De resterende kommuner tilbydes lignende tiltag inden for to år, så samtlige kommuner vil være i gang med deres indsatsområder inden 2016.

For at skabe de bedste rammer for elevernes læring udarbejdes en ny tilstandsrapport af eksisterende skolebygninger og elevhjem. Endvidere skal der udarbejdes en behovsanalyse i samarbejde med kommunerne, der afdækker, hvor mange skolehjem og skolebygninger, der er brug for. Dette behov afhænger af, hvilken skolestruktur kommunerne beslutter sig for. Det er derfor vigtigt, at kommunerne snarest tager stilling til, hvor mange bygdeskoler der skal være i kommunen, samt hvilke klassetrin bygdeskolerne skal omfatte. Fremtidens skolestruktur bør tage højde for den demografiske udvikling og udviklingen i bosætningsmønstret. Der bør endvidere ske en afklaring af, hvordan og hvornår anlægsforpligtelsen skal overdrages til kommunerne.

Ungemålgruppen

Det er vigtigt, at de unge går tidligt i gang med en kompetencegivende uddannelse. Jo længere tid der går, inden de kommer i gang, desto større er risikoen for, at de aldrig får en uddannelse. Ungemålgruppen er unge i alderen 16-18 år, der ikke er startet på en ungdomsuddannelse eller efterskole. Denne gruppe af unge er desværre stor i dag, og det er derfor Naalakkersuisuts målsætning at mindske gruppen.

For at kunne lave en målrettet indsats til de unge, er det vigtigt at få afklaret, hvem de unge i målgruppen er og hvorfor de havner der. Denne afdækning vil blive iværksat af Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling i samarbejde med blandt andet Inerisaavik, Departementet for Erhverv, Råstoffer og Arbejdsmarked og Grønlands Statistik.

Et muligt middel til at gøre de unge klar til deltagelse i uddannelsessystemet er et efterskole- eller højskoleophold. Der er derfor afsat ekstraordinære midler i Finanslov 2014 og i overslagsårene til unge fra trængte familier med manglende sociale eller faglige kompetencer. For at hjælpe unge med manglende kompetencer arbejdes der endvidere på oprettelse af et klargøringsforløb på ungdomsuddannelserne. I øjeblikket afholdes klargøringsforløbet på Piareersarfik, men fra 2015 skal de så vidt muligt afholdes på ungdomsuddannelsesinstitutionerne for at gøre overgangen til ungdomsuddannelsen nemmere.

I dag er kapaciteten på ungdomsuddannelserne stor nok til at optage de ungdomsårgange, der hvert år forlader folkeskolen. Der er dog et midlertidigt behov for også at skabe plads til den ældre del af befolkningen, der endnu ikke har taget en uddannelse. Det vil i 2014 igangsættes et arbejde for at skabe kapacitet til at dække dette midlertidige behov. Behovet vil ikke blive dækket af nye anlægsinvesteringer, men der vil gøres brug af fleksible og kreative løsninger via eksisterende bygninger. Det midlertidige kapacitetsbehov

skal også skabes ved at gøre brug af uddannelsesmulighederne i Danmark og det øvrige udland.

Anvendelse af IT i uddannelsessektoren

Alle skal tilbydes kompetencegivende uddannelse og muligheden for livslang læring. Det er en grundforudsætning for velfærden - og digitalisering tænkes med. Visionen for uddannelsesområdet er, at hele befolkningen skal have generelle IT-kompetencer og et bredt kompetenceløft for at kunne konkurrere i det globale samarbejde. Uddannelse er af afgørende betydning for samfundets udvikling, fremtidige vækst og den almene velfærd. Og specielt IT vil have afgørende betydning i udførelse af arbejdsopgaver i fremtiden. I dag bruges stadig kun godt 2 procent af uddannelsesbudgettet til indarbejdelse af IT i undervisningen. Dette skal ændres for at sikre en kompetent arbejdsstyrke i fremtiden, skabe fremtidens ledere og sikre alle unge en solid uddannelse til morgendagens arbejdsmarked. Man kommer heller ikke langt, hvis man ikke er god til engelsk. Der er en næsten udtømmelig ressource af undervisningsmateriale, vejledninger og erfaringsudveksling på internettet på engelsk, som i dag indgår naturligt i arbejdet på de fleste IT-orienterede arbejdspladser. De unge generationer skal derfor bliver bedre til engelsk, så de ikke bliver hægtet af den globale vidensdeling og udelukket fra at kunne spille en rolle i internationale virksomheder og organisationer – både i Grønland og i udlandet.

4.3 Offentlige anlæggsinvesteringer

De langsigtede udfordringer, som vores samfund står over for kræver, at vi i højere grad også planlægger langsigtet. Investeringer skal vurderes i forhold til det forventede behov om 10, 20 og 30 år. De byggerier der sættes i gang i dag skal også være nødvendige og anvendelige på længere sigt. Det er også vigtigt, at Selvstyret prioriterer bevillinger til vedligeholdelse og reinvesteringer af Selvstyrets ejendomme for at fastholde værdien af disse.

Det stiller store krav til planlægning, samarbejde og koordinering på tværs af alle offentlige enheder. Det gælder både det løbende samarbejde med kommunerne, men på nogle områder også særligt i forhold til de større offentligt ejede selskaber.

Helt overordnet, så står vi i dag med udfordringer i forhold til at sikre, at

- I) det rigtige byggeri sættes i gang og har en effekt på kort sigt,
- II) at vores bygninger også har en brugsværdi om mange år og
- III) solid finansiering.

Udover rentabilitet skal succeskriteriet for anlæggsinvesteringer i fremtiden måles på brugsværdi for borgere, virksomheder og samfundet. Det er en balancegang at investere, så samfundet kan udvikle sig, og samtidigt sikre at alle kommer med. Det kommende planlægningsarbejde handler om, at identificere de steder, hvor gevinsterne af at investere er stort, men også under hensyntagen til de lokale forhold. Det skal generelt være målsætningen at lokale virksomheder skal kunne løfte opgaverne – uden at øge import af arbejdskraft markant og at hele landet skal tilgodeses. Det gælder både de regioner hvor der foregår egentlig produktion og værdiskabelse samt i uddannelsescentre. Dette skal løftes i alle fire kommuner. Der vil i processen være behov for at prioritere. Der er flere investeringsmuligheder end der er finansieringsmu-

ligheder. Naalakkersuisut vil i dialog med kommunerne lave sammenhængende sektorplaner.

Det kræver debat i lnatsisartut samt åbenhed og inddragelse af borgere, virksomheder og organisationer omkring visionen for landets udvikling og bosætningsmønster. Naalakkersuisut er klar til at tage debatten og klar til at tage ansvaret for at sikre fortsat udvikling og ikke stagnation.

PLANLÆGNING OG STYRING

For at nå målsætningerne om, at den enkelte skal have bedre muligheder for at blive inkluderet i samfundsudviklingen, skal der laves sammenhængende indsatser på særligt erhvervs-, uddannelse- og arbejdsmarkedsområderne. Det medfører, at der skal investeres i institutionsbyggeri og boliger, herunder også kollegier.

Departementet for Finanser og Indenrigsanliggender har udarbejdet en vejledning i samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger, som skal sikre at alle anlæggsinvesteringer vurderes i forhold til både deres økonomiske rentabilitet og andre væsentlige konsekvenser i samfundet.

Frem mod Forslag til Finanslov 2015 vil Selvstyret udarbejde sektorplaner for de væsentligste opgaver som kræver investeringer. Sektorplanlægning betyder, at de langsigtede konsekvenser af et byggeri vil blive inddraget i beslutningsprocessen, særligt i forbindelse med finanslovsprocessen. Dette arbejde foregår i Selvstyret og i dialog med kommunerne.

Der har derfor været afholdt et udviklingsseminar med deltagelse af økonomi-, anlægs- og planchefer fra kommunerne samt ansvarlige for dels sektorplaner, dels den fysiske og økonomiske planlægning i Selvstyret. Det har resulteret i en nærmere afdækning af problemer i håndteringen af anlægsmrådet, foreløbige løsningsforslag til nogle af disse samt for-

slag til den videre proces for at få løst hovedparten af de resterende problemer. Der igangsættes følgende konkrete fællesoffentlige arbejdsgrupper.

- forslag til en fremskyndet og forstærket koordination mellem kommunernes anlægsønsker frem mod finanslovsforslaget for 2015 i forhold til arbejdet med finanslovsforslaget for 2014,
- udarbejdet et første udkast til et nyt fællesoffentligt årshjul på anlægsområdet,
- igangsat et fællesoffentligt samarbejde med at beskrive koncept og rammer for udarbejdelse af flerårige anlægssektorplaner - særligt overvejelser omkring demografi og mobilitet, og
- forslag til konkrete prioriterede områder i anlægsplanlægningen, herunder på folkeskole- og miljøområdet samt igangsat et målrettet arbejde med at komme med forslag til den fremtidige håndtering af områder, hvor der i dag er delt finansiering. På disse områder vil spørgsmålet om opgaveoverdragelse naturligt indgå.

Det er målsætningen, at de første resultater kan indgå i finanslovsprocessen for 2015, men der er også enighed om, at der er behov for en løbende dialog og koordination, for hele tiden at forbedre samarbejdet både på politisk og administrativt niveau.

Intensiveret samarbejde med kommunerne giver en bedre kobling mellem byggemodning og udlægning af arealer og de sektorpolitiske målsætninger. Dette samarbejde vil inddrage f.eks. Nukissiorfiit, TELE og andre selskaber, som leverer nødvendig infrastruktur. Det vil give en bedre samfundsøkonomisk udnyttelse, også af selskabernes anlægsinvesteringer, hvis vi ikke skal grave huller for både at lægge kloak og elledninger. Naalakkersuisut tager dermed første skridt i retningen mod mere helhedsorienterede løsninger og nytænkning. I den sammenhæng spiller digitalisering en vigtig rolle som redskab til at skabe gennemsigtighed på tværs af forskellige sektorer. Det kan f.eks.

være gennem øget brug af NunaGIS eller lignende. Gennemsigtigheden bidrager både til at gøre planlægningen i de forskellige sektorer bedre og lettere og samtidig skabe åbenhed i forhold til borgerne og samfundet.

Anlægs- og Renoveringsfonden

En vigtig del af anlægsområdet er den økonomiske styring i anlægs- og renoveringsfonden. Formålet med etableringen af fonden var at gøre procedurerne omkring bevillinger af midler til anlægsopgaver mere smidige. Teknisk set foregår det ved, at de årlige anlægsbevillinger overføres til fonden, mens de faktisk afholdte udgifter til de enkelte projekter fragår fonden.

Gennem de senere år har fonden akkumuleret midler og ved udgangen af 2012 var der 727 mio. kr. i ikke brugte bevillinger. Akkumuleringen af midler skyldes en tidsmæssig forskydning mellem tildelingen af anlægsbevillinger og den faktiske gennemførelse af anlægsprojekterne.

Indledende undersøgelser har vist, at der kan gå op til 3 år fra man træffer en politisk beslutning om gennemførelse af et anlægsprojekt til udførelsesfasen påbegyndes. Det skyldes bl.a.

- at politiske prioriteringer ikke foregår på baggrund af gennemarbejdede projektforslag
- at den samlede tekniske rådgiverbranche i landet har svært ved at håndtere mange projekter samtidig og dermed risikerer at blive en flaskehals
- manglende koordination i forbindelse med kommunernes og Selvstyrets fysiske og økonomiske planlægning

I løbet af 2014 vil Naalakkersuisut udarbejde en evaluering af fondens effektivitet som styringsværktøj – herunder om der er elementer i love, regler, administrationen af fonden og/eller selve anlægsprocessen,

der fører til den uhensigtsmæssige akkumulering af midler i fonden. Dette vil ske med inddragelse af både kommuner og erhvervslivet. Dette arbejde forventes at give forslag til en mere effektiv økonomisk styring og vil være et vigtigt indspil til den kommende revision af budgetloven. I efteråret 2014 afholder Selvstyret i en bygge- og anlægskonference hvor bl.a. kommunerne, Kanukoka, Nusuka, Grønlands Arbejdsgiverforening og andre interesserter inviteres til at deltage.

Aktiv finanspolitik

Bedre planlægning, afvikling og styring af anlægsmidlerne vil give Naalakkersuisut muligheder for at føre en mere aktiv finanspolitik. Projekter kan f.eks. fremrykkes for at sætte gang i den økonomiske aktivitet. Det vil dermed i højere grad blive muligt at inddrage viden om den aktuelle konjunkturudvikling som en del af beslutningen om vedtagelse af et konkret projekt. Der kan desuden tages højde for kapaciteten i de lokale erhvervs- og arbejdsmarkede og sikre en mere stabil udvikling til gavn for både mindre og større entreprenører og håndværkere.

BÆREDYGTIGT BYGGERI

Der er desværre for mange eksempler på bygninger, der kræver vedligeholdelse eller renovering for bare at opretholde brugsværdien. Nogle bygninger er gamle og er ikke vedligeholdt tilstrækkeligt, men der er også eksempler på nyere bygninger, hvor kvaliteten ikke har været tilstrækkelig god.

De grundlæggende samme principper, som lægges til grund for krav til råstofselskaber som ønsker at lave store anlægsinvesteringer bør også gælde for de offentlige anlægsmidler. Det indebærer, at de offentlige anlægsmidler i højere grad skal bruges som redskab til at sikre eksempelvis et øget antal lærepladser.

Særligt for større anlægsprojekter kan redskaberne i

den gældende tilbudslov anvendes mere aktivt end i dag. Den gældende tilbudslov giver også mulighed for at andre klausuler, som f.eks. kvalitet i byggeriet, kan inddarbejdes i udbudsmaterialet. Rent praktisk skal der udarbejdes konkrete kriterier for f.eks. anvendelsen af lærlinge, lokal beskæftigelse og kvalitet i byggeriet. Det er på den måde hensigten, at de offentlige anlægsmidler giver mere aktivitet i samfundet og samtidig bidrager til at løfte de strukturelle udforandringer, særligt i forhold til en forhøjelse af uddannelsesniveauet.

Naalakkersuisut vil inddrage både erhvervslivet og arbejdstagerorganisationer i opstilling af udbudskriterier, samt opstille principper for byggeri til gavn for samfundet som helhed.

Håndtering af vedligeholdelsesefterslæb – nu og fremadrettet

Det kan konstateres, at der er opbygget et større vedligeholdelsesefterslæb i den offentlige bygningsmasse, som har en negativ effekt på brugsværdien. Det kan også konstateres, at det ofte vil være billigere at bygge nyt frem for at renovere. Selvom den præcise størrelse af vedligeholdelsesefterslæbet ikke er kendt, bør de kendte informationer alligevel give anledning til mindst to reaktioner. For det første skal det sikres, at nybyggerier opføres med høj kvalitet og vedligeholdes tilstrækkeligt fremadrettet. Naalakkersuisut har stort fokus på dette. Det er også en vigtig del af det tætttere samarbejde med kommunerne, ligesom det vil indgå i den kommende revision af budgetloven. For det andet skal det eksisterende vedligeholdelsesefterslæb reduceres. Det kan i nogle tilfælde kræve en ekstraordinær renoverings- eller vedligeholdelsesindsats, mens det i andre tilfælde kræver sanering og erstatningsbyggeri. Erstatningsbyggeri bør i den forbindelse sidestilles med nybyggeri og beslutningerne baseres på de samme overvejelser om bæredygtighed, dvs. fremtidig efterspørgsel og holdbarhed i byggeriet skal indgå i vurderingen.

MODERNISERING AF INFRASTRUKTUREN

Modernisering af infrastrukturen kan bidrage til at skabe rammer for både eksisterende men i høj grad også nye erhvervsområder. En velfungerende infrastruktur er også bærende for et moderne samfund og for høj mobilitet. Der skal sættes ind på flere områder.

Havnesektorplan

I december 2013 stiftede Naalakkersuisut Sikuki A/S med henblik på at etablere og drive en moderne og effektiv containerterminal i Nuuk. Det vil på længere sigt give et mere effektivt transportmønster. Det er en stor investering for landet og de afledte ændringer i besejlingsmønsteret skal afspejles i den kommende havnesektorplan. Denne plan skal inddrage både forsyningssikkerhed og erhvervsinteresser og give en samlet prioritering af, hvor der skal investeres. Havnesektorplanen vil bestå af disse delelementer:

- En analyse af den nuværende situation i havnene, hvor bl.a. standen og brugen samt brugerne af havneanlæggene undersøges.
- Anbefalinger for den fremtidige brug og udvikling af havneanlæggene.
- Anbefalinger for hvilke havneanlæg Selvstyret bør prioritere i forhold for de samfundsmaessige forpligtigelser, såsom godstransport, fiskerierhvervet og passagertransport.
- Anbefalinger i forhold til anlæg, som ikke indgår i den fremtidige havnestruktur.

Sektorplanen vil frem til 2024 anbefale handlinger inden for en periode af 2, 5 og 10 år. Den forventes senest færdig med udgangen af juni 2014.

Det nuværende vedligehold kan ikke imødegå det reelle vedligeholdelsesbehov, da der er et estimeret vedligeholdsesefterslæb på ca. kr. 85 millioner på selve havneanlæggene. Mange anlægskonstruktioner er af ældre dato og er nedslidte. Hvis containerarealer og

kajbelægninger indregnes, estimeres vedligeholdelsesefterslæbet at udgøre omtrent kr. 160 millioner.

Lufthavne og luftfart

Naalakkersuisut har igangsat arbejdet med en sektorplan for luftfartsområdet i Grønland. Sektorplanen er en national strategi, der bl.a. skal analysere, i hvor høj grad luftfartsmarkedet kan bære øget konkurrence. Analysen vil samtidig afdække, om der er erhvervsfremmende tiltag, som Naalakkersuisut kan iværksætte indenfor luftfartsområdet.

Et andet kerneelement i sektorplanen er at få prioritert lufthavnsanlægsprojekter ud fra en samfundsøkonomisk betragtning, så de mest rentable projekter bliver iværksat først, med henblik på at styrke landets infrastruktur. Sektorplanen udarbejdes med en tiårig tidshorisont, og vil tage højde for udviklingen i landet indenfor demografi og erhvervsudviklingen med fokus på udviklingen i bl.a. turisme- og erhvervsvirksomheden. Det forventes, at analysen er udarbejdet inden udgangen af juni 2014.

Der er ligeledes igangsat en redegørelse og efterfølgende handleplan for Mittarfeqarfiiit, som skal sætte retningen for selskabet. Mittarfeqarfiiit løfter en lang række samfundsrelaterede opgaver, som ikke er overskudsgivende for virksomheden og i realiteten subsidieres gennem lufthavnsafgifterne. Det er uhensigtsmæssigt, når der samtidig er et stort ønske om at holde omkostningsniveauet for transport til og fra Grønland nede. Det kan samtidig konstateres, at der løbende opbygges vedligeholdelsesefterslæb, som ikke finansieres i dag. En skarpere forretningsmodel for Mittarfeqarfiiit, samt en samlet lufthavnsplan for landet, er nødvendig for at kunne løse problemerne.

Naalakkersuisut vil som led i forberedelsen af Forslag til Finanslov 2015 se nærmere på, om der er behov for ændringer i afgiftsstrukturen for at forbedre konkurrenceevnen ift. Island og Svalbard. Det inkluderer

overvejelser omkring afgiftsnedsættelser for at skabe bedre rammevilkår for særligt turisterhvervet, men også borgere og erhvervslivet generelt. Diskussionen af Mittarfeqarfíts fremtidige rolle vil derfor inkludere den kommende luftfartshavnssektorplan og analysen af overvejelserne i forhold til at ændre afgiftsstrukturen.

Servicekontrakter

De nuværende servicekontrakter for offentlig befordring udløber i 2014, hvorfor der skal indgås nye servicekontrakter. Dette forventes at ske gennem en tilbudsproces. Kommunerne vil få mulighed for at komme med input til tilbudsmaterialet, som vil danne grundlag for de kommende servicekontrakter.

Ved aftalen i 2012 om endnu en forlængelse af servicekontrakterne blev der som et led i forlængelsen på finanslovskonto 35.01.06 afsat 1 mio. i 2013 og 2 mio. kr. i 2014 til kompenstation til Air Greenland ved prisstigningerne i 3. partsaftaler. Dette blev besluttet for at undgå, at stigninger i 3. partsaftaler belaster borgerne i form af højere billetpriser. Denne ordning indgik ikke i de oprindelige servicekontrakter, og vil ikke videreføres fra 2015, når de nye servicekontrakter forventes at kunne træde i kraft.

I Finanslov 2014 blev Finanslovskonto 35.01.05 Tilskud til passagerbefordring forhøjet. Bevillingen blev forhøjet for at imødekomme et ønske om en øget sejlingsfrekvens til Arsuk, Qeqertarsuaq, Kangaatsiaq og Attu.

Qaqortoq lufthavn

Spørgsmålet omkring personbefordring og særligt beflyvning af Sydgrønland har været diskuteret i mange år. Transportkommissionen gennemførte i 2011 en omfattende vurdering af dette og konklusionen var, at etablering af en ny lufthavn ved Qaqortoq vil være samfundsøkonomisk rentabel forudsat, at Narsarsuaq lukkes ned. Transportkommissionen

fremhæver desuden, at passagerbefordringen i Sydgrønland skal ses som en samlet løsning, hvor den største investering vil være etablering af lufthavn ved Qaqortoq. For at sikre et sammenhængende og effektivt transportsystem, som er økonomisk forsvarligt, bør vej/båd forbindelser mellem de største byer i regionen inkluderes i den samlede plan for regionen.

Gevinsterne tilfalder i Transportkommissionens beregninger særligt flyoperatøren, men også borgerne i Qaqortoq og Mittarfeqarfíti. De offentlige kasser vil også blive berørt gennem besparelser i servicekontrakter og i et potentielt reduceret behov for offentlige ydelser i Narsarsuaq. Indledende samtaler med flyoperatøren giver dog betydelig usikkerhed omkring størrelsen af de mulige gevinster i selskabet.

Overordnet bør indholdet af en beslutning om eventuel etablering af en lufthavn ved Qaqortoq ske ud fra følgende hensyn:

- Investeringen skal bidrage til at skabe bedre rammer end de eksisterende – eller andre alternativer – for at forbedre passagerbefordringen til, fra og internt i Sydgrønland. Forbedringer i passagerbefordringen måles hovedsagligt på
  - direkte omkostninger (billetpriser) og
  - indirekte omkostninger, i form af f.eks. samlet rejsetid og frekvens
- Investeringen skal være fremtidssikret i forhold til sandsynlige udviklingsscenarier set ud fra såvel en logistisk som en erhvervsudviklingsmæssig synsvinkel. Herunder skal investeringen støtte op om den regionale udvikling i Sydgrønland. Det vil sige, at løsningen skal tænkes sammen med den samlede lufthavnsstrategi og ændret transportmønster som følge af evt. igangsættelse af minedrift i Sydgrønland.
- Det organisatoriske set-up skal fremme produktivitetsudviklingen i samfundet. Aktørerne skal have

incitament til at agere kommersielt, så forretningspotentialet i forbindelse med den samlede passagerbefordring udnyttes bedst muligt.

- Investeringen, og finansieringen heraf, skal vurderes efter Gælds- og Investeringsstrategiens kriterier og principper for gældsoptagelse.

Naalakkersuisut har i sommeren 2013 vedtaget en køreplan for arbejdet omkring en ny lufthavn ved Qaqortoq. Der er nu udarbejdet et anlægsoverslag over projektet, og yderligere forhold vedrørende de flyvetekniske rammevilkår er ved at blive klarlagt. I løbet af foråret 2014 udarbejdes en vurdering af den samfundsmaessige bæredygtighed af projektet (VSB). Dette er en socioøkonomisk analyse af projektet, hvor aspekter, der ikke alene er af samfundsøkonomisk karakterer inddrages. Således foretages en lang høringsrunde, hvor mange forskellige interesser får mulighed for at blive hørt om deres holdning til projektet og udtrykke de problemer eller gevinst, som de ser, flytningen af det regionale trafikknudepunkt vil medføre. I løbet af foråret udarbejdes endvidere en samfundsøkonomisk konsekvensvurdering ligesom der skal udarbejdes en forretningsplan af projektet. I de økonomiske analyser vil såvel driftsmæssige som finansieringsmæssige aspekter indgå.

Et væsentligt element i alle analyser er, hvad der skal ske med Narsarsuaq, når regionernes hovedlufthavn flyttes. I analysearbejdet indgår således mulige alternative anvendelser af de faciliteter, der findes i bygden.

Samtlige analyser vil lede til et beslutningsgrundlag for Inatsisartut, som forventeligt fremlægges på efterårssamlingen 2014. Såfremt køreplanen følges, vil en ny lufthavn planmæssigt kunne tages i brug i 2018.

Projekt Newport

Qaasuitsup Kommunia har i samarbejde med eksterne konsulentbistand fået udarbejdet en detaljeret for-

retningsplan til projekt "Newport", der indebærer etablering af et udviklingsselskab vedrørende en udvidelse af landingsbanen i Ilulissat til 2.800 meter med et afledt behov for udvidelse af hotelkapaciteten i Ilulissat samt for eventuelt at etablere en anløbsfacilitet for krydstogtskibe. Projektet er baseret på kommerciel drift og forudsætter finansiering fra private investorer.

Gennemføres projektet som forelagt, vil det give mulighed for direkte flyvninger fra Nordamerika og Europa til Ilulissat. Opbygges der den nødvendige infrastruktur, hotelkapacitet m.m. i forlængelse af selve lufthavnsudvidelsen er der grundlag for at tiltrække et stort antal turister. Det giver også afledte muligheder for, at fiskerierhvervet kan sende frisk fisk hurtigere til flere destinationer, ligesom råstofefterforskningen potentielt også kan have gavn af en bedre udbygget infrastruktur.

Gennemføres projektet succesfuldt betyder det først og fremmest, at det samlede indtjeningsgrundlag i landet forøges, men kan også betyde at der andre steder i landet lokalt og regionalt vil være nedgang i indtjeningsgrundlaget, især i Kangerlussuaq.

Naalakkersuisut ønsker at støtte private initiativer, der kan skabe vækst, og derfor ser Naalakkersuisut også positivt på dette projekt. Selvstyret er sammen med Kommune Qaasuitsup i dialog med konkrete potentielle investorer.

De afledte konsekvenser af et projekt af den størrelse vil være store og vil give behov for en revurdering af det nuværende forsyningsnetværk. Det vil have afledte konsekvenser for særligt Mittarfegarfiiut og Air Greenland, men også Royal Arctic Line, TELE og KNI vil kunne blive påvirket i større eller mindre grad. For at udnytte det større, men anderledes fordelte indtægtsgrundlag bedst muligt vil det derfor være nødvendigt med konsekvensanalyser og tiltag, der giver

en balanceret udvikling i landet. Disse tiltag og analyser bør imidlertid ikke stå i vejen for projektets gennemførelse.

Det er Naalakkersuisuts holdning, at både Selvstyret og kommunen ikke skal påtage sig en egentlig risiko i forbindelse med projektets eventuelle gennemførelse. Derfor finder Naalakkersuisut, at selvstyrets rolle i forhold til en mulig virkeliggørelse af projektet primært vil være en mulig indskydelse af den eksisterende lufthavn i projektet på nærmere aftalte vilkår. Der bør ligeledes udarbejdes en "nedlukningsplan", som også sikrer, at Selvstyret ikke overtager en uforholdsmaessig stor driftsudgift ved overtagelse af en større lufthavn, m.m.

Teleområdet

Naalakkersuisut har i efteråret 2013 igangsat et arbejde med at få rammerne på teleområdet på plads. Arbejdet vil adressere, hvorledes finansieringen af infrastrukturen fremadrettet skal ske, da den nuværende finansieringsmodel, hvor underskudsgivende infrastruktur finansieres ved krydssubsidierung internt i TELE-POST, ikke er fremtidssikret. Endvidere vil arbejdet klarlægge, hvorledes Naalakkersuisut kan få gennemført samfundsvigtige digitaliseringstiltag i et liberaliseret marked.

TELE-POST forventes at udbygge infrastrukturen i henhold til det forsyningsniveau, som politikerne har besluttet. Afhængig af hvilken finansieringsmodel man vælger, vil TELE-POST i nogen grad kunne blive kompenseret for disse investeringer, eksempelvis ved at pålægges en afgift på langdistancekommunikation, så finansieringen sker solidarisk mellem teleudbyderne.

Arbejdet er påbegyndt, og rammerne forventes på plads i løbet af 2014.

TELE-POST har i 2014 igangsat en forundersøgelse

af mulighederne for udbygning af teleinfrastrukturen på strækningen med den største befolkningstæthed. I undersøgelsen indgår dels et projekt om etablering af et søkabel fra Nuuk langs kysten til Disco bugten, og dels et projekt om udbygning af radiokædesystemet.

INSTITUTIONER OG BOLIGER

Investeringer i uddannelse, social- og sundhedsinstitutioner er nødvendige for at fastholde og udbygge det velfærdsniveau vi kender i dag. Alene den demografiske udvikling giver udfordringer, idet antallet af ældre vil være markant stigende i de kommende år. Derfor er der behov for specifikke sektorplaner for anlægsaktiviteterne på ældreområdet. Samtidig vil der være behov for væsentlige investeringer til fremme af mobiliteten, så uddannelsesindsatsen kan styrkes.

Naalakkersuisut vil i løbet af foråret fremlægge en national ældrestrategi, der bl.a. vil indeholde en plan for de kommende års anlægsinvesteringer på ældreområdet. Der er behov for i de kommende år at udvikle nye ældre- og handicapvenlige boformer, så de ældre og handicappede i stigende grad får mulighed for at blive i eget hjem. At kunne forblive i eget hjem med hjælp fra døgnhjemmepolen vil give en betydelig forbedring af livskvaliteten blandt mange af de ældre og handicappede og det har været et længe næret ønske blandt rigtig mange ældre og handicappede.

På døgninstitutionsområdet vil der ligeledes være behov for sektorplaner på anlægsområdet. Der er behov for investeringer i en modernisering og udbygning af de eksisterende faciliteter, så de bliver gjort tidsvarende i forhold til de behov, der gør sig gældende i dag. Samtidig må der på området sikres den fornødne fleksibilitet i de fysiske rammer.

Naalakkersuisut fremlægger også i 2014 en Sundhedsstrategi. Denne strategi indeholder såvel ønsker indenfor den nuværende økonomiske ramme som øn-

sker for den fremtidige udvikling i det omfang det økonomiske råderum tillader det.

Sundhedsstrategiens ønsker på anlægsområdet bygger på en anlægs og investeringsplan som sundhedsvæsenet har fået udarbejdet. Anlægs- og Investeringsplanens overordnede formål er at tilpasse bygningsmassen til regionaliseringen samt at fremskaffe et grundlag at vurdere de fremtidige behandlingsmæssige aktiviteter, og på baggrund heraf vurdere arealbehovet på sundhedscentre, regionssygehuse, DIH samt tandklinikområdet i 2025. De fremtidige aktiviteter vurderes både på den demografiske udvikling, en forventet mobilitet og fortsat stigende forventninger til behandlingstilbud. Den relativt lange tidshorisont nødvendiggør en løbende tilpasning til ny viden og behov. Der er fortaget analyser som viser et stort potentiiale for effektiviseringsgevinster ved investeringer energioptimering af sundhedsvæsenets bygninger.

På uddannelsesområdet investeres der allerede i dag intensivt i både folkeskole, videregående uddannelser og kollegier. Det er også Naalakkersuisuts politik, at ekstraordinære indtægter fra f.eks. råstofefterforskning blandt andet skal anvendes til investeringer i kollegie- og uddannelsesbyggeri. Mere detaljerede anlægsplaner vil blive fremlagt med Uddannelsesplan II og der er igangsat udarbejdelse af sektorplaner. Der er netop færdiggjort en analyse, der viser, at geografisk afstand til uddannelsessteder udgør ikke en væsentlig barriere i forhold til, om de unge søger en ungdoms- eller videregående uddannelse. Afstand til uddannelsessteder har snarere en betydning for, hvilket uddannelsesområde de unge søger. Således er tilbøjeligheden til at vælge en studieforberedende uddannelse frem for en faglig grunduddannelse statistisk signifikant højere, hvis man bor i nærheden af en studieforberedende uddannelse. Ligeledes er tilbøjeligheden til at søge en videregående akademisk uddannelse frem for en videregående erhvervsuddan-

nelse statistisk signifikant højere, hvis man bor i nærheden af en videregående akademisk uddannelse (Nuuk eller Sisimiut).

Der er generelt en sammenhæng mellem bosætningsmønsteret og mobilitet og hvor de offentlige investeringer foretages. Det efterlader et politisk prioriteringsspørgsmål: Er det offentlige investeringer der skal fastholde det nuværende bosætningsmønster, eller skal offentlige investeringer planlægges efter de observerede og forventede mønstre i mobiliteten? Offentlige serviceydelser bliver i dag differentieret, men det sker ikke lige så åbent og gennemsigtigt som f.eks. Pilersuisoq. Ved at planlægge mere åbent kan de offentlige investeringer målrettes bedre og de offentlige investering kan understøtte de politiske visioner mere effektivt.

Boligplanlægning der understøtter omstilling på arbejdsmarkedet

Anlægsbevillingerne til boligområdet skal fra 2015 først og fremmest prioriteres til Selvstyrets boliger i form af byfornyelse i form af erstatningsbyggeri, sanering af nedslidte ejendomme samt renovering af de bedre boliger. Arbejdet skal gennemføres i flest mulige byer. Dette betyder samtidig, at der ikke vil være mulighed for, at Landskassen i samme periode kan yde kommunerne tilskud til opførelse af kommunale udlejningsboliger.

Selvstyret arbejder for en række målsætninger på boligområdet, som bl.a. er:

- At der arbejdes på at opnå bred politisk enighed om centrale anlægsinvesteringer og en plan for boligområdet, der rækker ud over valgperioden. Dette kræver stor tilslutning fra partierne i Inatsisartut og vil kunne give en stabil og solid udvikling af området.
- At der skal udarbejdes et forslag til en model, så folk med 20/20/60-lån gives mulighed for at tilba-

gebetale deres lån til Selvstyret og kommunerne før lånene forfalder til betaling.

- At der fortsat foregår en omdannelse fra lejer til ejer i både Selvstyrets og Illuuts boliger
- At der aftales en investerings- og udviklings model med Illuut, der gør det muligt at fremskynde nedrivning af Selvstyrets boligblokke, som står tomme og ubenyttede.
- At planlægge nybyggeri af lejeboliger kaldet alsidige boliger, som imødekommer de lavtlønnedes muligheder for betaling af leje. Det vil sige at der i højere grad skal bygges små boliger, eksempelvis en 2 rum bolig på 35 m², en 3 rum bolig på 50 m² og en 4 rum bolig på 65 m². Det vil være mere overkommeligt for både studerende, unge familier og pensionister med lave indkomster at bo i en lille bolig frem for en stor bolig.

Offentligt boligbyggeri skal understøtte dynamik og mobilitet hos arbejdskraften og samtidig medvirke til at alle har en anstændig bolig – uanset, hvor man bor. Selvom det er vanskeligt at forudse, hvor erhvervsmulighederne og efterspørgslen efter boliger vil være på længere sigt, er det nødvendige input i forhold til beslutningen om, hvor der skal bygges boliger.

Den nuværende boligpolitik er baseret på at analyser har vist at 70 pct. af alle boliger i landet kræver en stor eller meget stor vedligeholdelsesindsats, 29 pct. kræver en middelstor indsats og kun 1 pct. kræver en lille vedligeholdelsesindsats. Boligpolitikken er baseret på den eksisterende virkelighed og på borgernes efterspørgsel efter boliger. Den anvendte model for at håndtere boligproblematikken kan skitseres som:

- I byer med boligoverskud nedrives de dårligste boliger, mens de bedste boliger vedligeholdes.
- I byer med boligunderskud, men med befolkningsstagnation, bygges erstatningsboliger for de ringeste boliger, mens de bedre boliger vedligeholdes, og

der kan bygges nye bæredygtige boliger i det omfang der er ressourcer til dette.

- I de byer med boligunderskud og befolkningsvækst, bygges erstatningsboliger for de ringeste boliger, mens de bedre boliger vedligeholdes, og der bygges nye bæredygtige boliger og i det omfang der er kapacitet og ressourcer til det.

Modellen indebærer, at den valgte renovering, der er beskæftigelsesintensiv, ses i sammenhæng med de øvrige tiltag og aktiviteter på lokalt plan.

Naalakkersuisut forbereder i 2014 analyser med henblik på at gennemføre reformer af hele boligområdet. Dette bl.a. for at undgå at vi igen i fremtiden kommer i en situation, hvor over 70 pct. af vores boliger kræver en stor vedligeholdelsesindsats. Som samfund er vi derfor nødt til at bruge flere penge på at fastholde værdien af vores boliger. Derfor skal reformerne ses i tæt sammenhæng med både social- og skattekildeværdien af vores boliger. Derfor skal reformerne ses i tæt sammenhæng med både social- og skattekildeværdien af vores boliger. Boligen er vigtig for den enkelte families trivsel og økonomi, derfor skal disse reformer udformes under hensyntagen til et balanceret helhedsbillede.

De fleste udlejningsboliger er offentligt ejede, men der er et lille privat boligmarked med mulighed for realkreditfinansiering. Naalakkersuisut ønsker at flere går fra at være lejere til at være ejere. Der vil fremover derfor fortsat blive udbudt offentlige lejeboliger til salg. Det er en forudsætning for en markant forøgelse af det private boligmarked, at der sideløbende sker en markant forbedret erhvervsudvikling og med en stigning i indtægtsgrundlaget til følge.

Illuut A/S har opført 849 boliger og kontortårnet i Nuuk. Det indebærer, at der skal være administration til at gennemføre finansiering, udarbejde byggeregnskaber samt betjening af bestyrelse og afrapportering til banker og kreditorer. I forbindelse med at byggerierne er afleveret og ibrugtaget, er der i stigende grad også opgaver relateret til drift, eksempelvis etabler-

ring af administrationskontrakter og vicevært aftaler. Det vurderes hensigtsmæssigt, at en del af disse opgaver løses i tæt samarbejde med A/S Boligselskabet INI og der pågår en vurdering af, hvordan dette samarbejde organiseres bedst muligt.

Der er foretaget en række sonderinger om den mest hensigtsmæssige organisering af boligområdet. En af udfordringerne er, at det skal sikres at Illuut A/S' boliger bevarer deres stand og værdi gennem Planlagt Periodisk Vedligehold. Yderligere er det en udfordring at sikre, at der foretages en hårdt tiltrængt byfornyelse af Selvstyrets boliger ved henholdsvis sanering, renovering og erstatningsbyggeri. Disse forhold er faktisk gennemført som forsøg i 1:1 af Illuut A/S.

Naalakkersuisut har igangsat analyser af forskellige mulige organisationsmodeller, der giver en mere effektiv og ensartet administration af Selvstyrets ejerboliger. Det indebærer et langt tættere samarbejde mellem INI A/S og Illuut A/S end vi ser i dag.

Ydermere forudsættes det, at modellen giver mulighed for at inkludere kommunernes boliger, hvis kommunerne måtte ønske dette.

Uanset hvilken model der vælges, vil de fuldt ud økonomisk kunne understøtte byfornyelse af Selvstyrets boliger ved henholdsvis sanering, renovering og erstatningsbyggeri. Illuut A/S vil på vegne af Selvstyret kunne sanere de værste boliger og kunne gennemføre istandsættelse, renovering og modernisering af den bedste og de bedre boliger. Dette kan ske med blandt finansiering fra Landskassen og fremmedfinansiering. Det vurderes, at ejerskabsmodellen er den mest hensigtsmæssige idet den indebærer en ren start, hvor det er Illuut A/S der successivt overtager ejerskabet af Selvstyrets boliger.

I 2013 ejede Selvstyret 5.985 lejligheder i etageboliger og rækkehuse.

Tabel 4.2: Udlejningslejligheder i 2013

	Antal	%
Qaqortoq	493	8,2
Nuuk	2.020	33,8
Maniitsoq	605	10,1
Sisimiut	673	11,2
Aasiaat	524	8,8
Ilulissat	625	10,4
Total	4.940	82,5

Kilde: Departementet for Boliger

Som det fremgår af tabellen, er 1/3 af alle Selvstyrets udlejningslejligheder i Nuuk. Herefter er det byerne Maniitsoq, Sisimiut og Ilulissat, der tegner sig for den næste 1/3 af Selvstyrets udlejningslejligheder. Sagt med andre ord så er 2/3 af alle Selvstyrets udlejningslejligheder koncentreret i de 4 byer.

Imidlertid er boliggassen opdelt i en række små boligafdelinger, hvor der beregnes husleje for hver enkelt boligafdeling. Det kræver stor administration at udarbejde budgetter og beregne de forskellige huslejer.

Lige nu svinger huslejerne mellem 612 kr. og 752 kr. pr. år pr. kvadratmeter. Ved en ensartet huslejeberegning vil det være muligt at sænke huslejen for de lejemål, der lige nu er dyrest og høje huslejen for de lejemål, der lige nu er billigst. En yderligere gevinst vil være en markant mindre og forenklet administration. Det skønnes at en administrativ forenkling af organiseringen på de offentlige udlejningsboliger vil kunne medføre en besparelse på op til 5 mio. kr. årligt.

Det vil betyde, at Selvstyret vil kunne udmelde en ensartet husleje for alle Selvstyrets boliger i hele landet. Kommunerne vil ligeledes have mulighed for at samle sine boligafdelinger på tværs af byerne i kommunen, såfremt de ønsker dette. Samlet er der dermed grundlag for at sænke huslejen eller holde huslejestigninger i ro.

Over den 4 årlige periode 2009-2013 steg de samlede huslejerestancer i kommunernes og Selvstyrets udlejningsboliger med 30 mio. kr. Ved en proaktiv, hjælpende og vejledende inkassoindsats vil en stor del af restancerne kunne undgås. Dette vil også være med til at holde huslejen i ro og endda skabe rum for mindre huslejelettelser.

Dermed vil der også være mulighed for at der for Selvstyrets boliger bliver én landsdækkende pulje, hvor alle indbetaler et ensartet bidrag – svarende til den danske "landsbyggefond". Kommunerne kan vælge at oprette tilsvarende puljer for deres boliger. For Selvstyret vil det kunne betyde, at der årligt reserveres op til 50 mio. kr. til vedligeholdelse, som kan proriteres og suppleres op med midler fra landskassen – midler, der i forvejen er øremærket til renovering og sanering af Selvstyrets boliger.

Bolig- og Befolkningsregister (BBR)

I øjeblikket planlægges en række omfattende reformer på boligområdet, men også på skatteområdet m.fl. Dette arbejde er yderst vigtigt, og det er af yderste vigtighed, at reformerne og arbejdet med dem koordineres mellem de forskellige interesser. Det er også vigtigt, at de data der skal ligge til grund for det analysearbejde, der skal udføres er de samme. Dette lægger op til at vurdere, hvordan baggrunds-data sikres og forankres for fremtiden. Dette kan ske gennem en oprettelse af et bolig- og befolkningsregister (BBR).

Registret skal placeres centralt og sikre, at data samles og koordineres hos de forskellige data-leverandører som boligselskaberne, skat, CPR, kommunerne, Nukissiorfiit, NunaGis og Asiaq. BBR kunne bruges til at lave diverse baggrundsanalyser, samt løbende give overblik over boligsituationen i landet. BBR ville samtidigt kunne bruges af Grønlands Statistik til statistiske formål og til at lave en forbedret husstandsstatistik.

Herudover vil Naalakkersuisut overveje den nettostyrede virksomheds Asiaqs opgaver. Det kan vurderes, om man kan overlade en kommercial opgave som landmåling til de private, og koncentrere virksomheden om den forskningsmæssige del samt kort ajourføring. De sidste hænger tæt sammen med ajourføring af stamdata på bolignumerniveau af samtlige boliger i landet, som er en vital del af et BBR. Asiaq kunne evt. fysisk flytte til et sted, hvor der er et fagligt miljø på området. Ligeledes kunne man forestille sig, at Asiaq blev integreret med Landsplanafdelingen, der i dag sidder i Departementet for Boliger, og på den vis blive en mere integreret del af Selvstyret end tilfældet er i dag.

FINANSIERING AF OFFENTLIGE ANLÆGSINVESTERINGER

I dag styres finansloven efter DA og DAU saldiene der begge er likviditetsbegreber og derfor sidestiller driftsudgifter og investeringer (anlægsudgifter). Det betyder, at det er vanskeligt at vurdere effekten af investeringer – både forventede effekter og efterfølgende målte effekter. I DA og DAU er gevinsterne ved vedligeholdelsesomkostninger heller ikke synlige, hvilket har været medvirkende til, at der i dag er oparbejdet et betydeligt vedligeholdelsesefterslæb.

Der afsættes årligt et beløb på finansloven til anlægsområdet, som er skattefinansieret. Disse anlægsudgifter skal både dække opretholdelse af den eksisterende bygningsmasse og finansiering af nye initiativer og investeringer.

Finansiering af anlægsinvesteringer gennem optagelse af lån skal i udgangspunktet kun gennemføres, hvis der ligger en samfundsøkonomisk konsekvensvurdering efter gældende retningslinjer. Det indebærer både overvejelser omkring påvirkning af landskassens samlede gældsniveau, den finanspolitiske holdbarhed, rentabiliteten i projektet og mulighed for brugerbetalung.

Offentlige private partnerskaber

Der er både positive og negative erfaringer med OPP. Det er kendetegnet, at de potentielle gevinst ved OPP-projekter er, at der kan være en gevinst ved en bedre sammenhæng mellem anlægsprojektet og den efterfølgende drift, som kan give bedre totaløkonomi samt bedre muligheder for innovative løsninger.

Det er derimod ikke således, at OPP projekter samlet set giver flere midler at investere for. Det kan på nogle måder sammenlignes med at købe et fjernsyn på af-betaling – selvom det ikke koster meget pr. måned, så er der risiko for, at projektet bliver dyrt, særligt hvis kontrakterne ikke er gennemarbejdede. Det er blandt de væsentlige risikoelementer ved OPP-projekter der skal medtages i den samlede vurdering.

For det første vil finansieringsomkostningerne ved OPP-projekter ofte være større end ved traditionel offentlig finansiering. Der påløber ekstra transaktionsomkostninger, og renteniveauet ved finansiering af OPP er sædvanligvis højere end renteniveauet på lån til det offentlige.

For det andet kan OPP-projekter være udtryk for, at man vælger projektfinansiering for at holde visse projekter uden for de samlede politiske prioriteringer. OPP-projekter indebærer en binding af midler, som svarer til at optage et lån. Dermed er den finansielle konsekvens, at udgifter rykkes fra at være anlægsudgifter til at være driftsudgifter. Der har også i nogle lande været eksempler på, at OPP-finansiering har været brugt til at holde den umiddelbart opgjorte offentlige gæld kunstigt nede. Det er derfor vigtigt at sikre at alle offentlige forpligtelser medtages i opgørelsen af den offentlige gæld og at der sker samlede prioriteringer af investeringer, som det offentlige direkte eller indirekte har betalingsforpligtelser på.

For det tredje kræver OPP projekter et gennemarbejdet aftalesæt, som afgrænser den private og den of-

fentlige partners rolle. Det kan være kompliceret og ressourcekrævende og kræver, at denne fase prioriteres højt.

5 FINANSLOV 2015

Ovenstående problemstillinger og initiativer danner rammen om finanslovsprocessen. Naalakkersuisut ønsker med Forslag til Finanslov 2015 at gennemføre initiativer der kan mærkes af den enkelte borgers og virksomhed.

Udgangspunktet for arbejdet med Forslag til Finanslov 2015 bliver anvendelse af rammestyring, som har inddarbejdet konsekvenser af den demografiske udvikling, og hvor nye ønsker i udgangspunktet finansieres inden for egen ramme. Det er afgørende for Naalakkersuisut, at kunne fremlægge en finanslov balance på DA-saldoen over perioden 2015-2018.

Prioriteringerne i Forslag til Finanslov 2015 skal bidrage til:

- at understøtte Naalakkersuisuts økonomiske mål og principper,
- at skabe økonomisk vækst og beskæftigelse,
- at løse samfundets øvrige strukturproblemer, herunder uddannelsesefterslæbet og søge at imødekomme trængende behov hos svage grupper,

Midlerne på anlægsområdet bør i udgangspunktet prioriteres ud fra,

- De højst prioriterede projekter i de kommende anlægssektorplaner,
- At prioritere de mest påtrængende infrastrukturinvesteringer, herunder investeringer med positivt samfundsøkonomisk afkast, og
- At skabe bedre balance i udviklingen

Eventuelle engangsindtægter fra fremrykning af pensionsbeskatningstidspunktet, selskabsskat, olie- og mineralsektoren øremærkes til investeringer på uddannelsesområdet eller andre strukturforbedrende tiltag, der kan bidrage til at øge holdbarheden af den økonomiske politik og skabe en mere selvbærende økonomi.

Eventuel optagelse af ny gæld, herunder til nye anlægsinvesteringer i Forslag til Finanslov 2015 skal ske fra Naalakkersuisuts principper herom i den økonomiske politik og i gælds- og investeringsstrategien. I forlængelse af den netop godkendte budgetsamarbejdsaftale med kommunerne, søger udarbejdet flerårige bloktildskuds aftaler gældende fra 2015.

Der vil forventeligt blive relevante indspil til Forslag til Finanslov 2015 fra arbejdet med at udarbejde den økonomiske holdbarhedsplan, som Naalakkersuisut har besluttet at fremlægge forud for efterårssamlingen 2014.

I løbet af foråret vil Naalakkersuisut have intensive seminarer, hvor de tre gennemgående temaer gen nemgås i detaljer. På baggrund heraf, vil Naalakkersuisut fremlægge konkret initiativer med Forslag til Finanslov 2015.

6 BILAG

6.1 Restancer

Der blev, med baggrund i restancedegørelsen fra december 2011, nedsat en fælles arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra kommunerne og Selvstyret. Som oplyst i Politisk-Økonomisk Beretning for 2013 har arbejdet været præget af forsinkelser som følge af manglende ressourcer hos begge parter.

Arbejdet er fortsat igennem 2013, og for at sætte yderligere fart i processen er der hyret et eksternt konsulent-/revisionsfirma i 2013 til at bistå med opgaven, således arbejdet kan afsluttes i løbet af 2014.

Den samlede restancemasser er steget en smule igennem 2013 og udgør således ca. 899 mio. kr. i januar 2014 mod ca. 849 mio. kr. i januar 2013.

De primære årsager til den stigende restancemasser skyldes en stigning i restancer på nedennævnte områder.

Restanceart	Januar/13		Januar/14	
	Antal sager	Restancestørrelse	Antal sager	Restancestørrelse
	Stk.	1.000 Kr.	Stk.	1.000 Kr.
Underholdsbidrag	64.531	289.157.716	67.162	309.806.249
Restskatter	4.457	44.726.196	4.545	43.849.252
ESU	103	64.715.667	100	70.027.727
A-skat	2.296	173.313.090	2.457	175.523.437
Selskabsskat	73	3.361.858	77	2.667.555
Husleje	7.349	64.741.796	7.652	69.564.542
Skatterenter	1.635	3.196.140	1.442	2.891.745
Diverse kom. restancer	17.697	39.545.172	20.180	43.803.839
Hjælp med tilbagebetalingspligt	5.562	25.143.991	5.513	25.311.417
Studielån	648	9.930.689	809	13.761.720
Daginstitutioner	18.139	14.199.822	19.299	14.955.690
Renovation	68.378	18.287.110	77.451	21.321.671
Kommunale erhvervslån	360	4.241.885	314	4.014.374
Diverse Selvstyre-restancer	2.218	12.385.676	3.903	17.537.642
Boligstøttelån	358	18.215.717	311	16.635.992
Selvbyggerlån	509	6.771.317	501	6.536.483
El/vand	6.614	4.007.442	8.185	4.198.014
Forældrebetaling anbragte børn	16.663	24.560.407	19.133	27.154.974
Nordiske krav	1.576	24.088.094	1.580	24.441.195
Øvrige restancer	6.751	4.457.087	7.435	5.279.515
I alt	225.917	849.046.872	248.049	899.283.033

Kilde: Skattestyrelsen

Øvrige kommunale restancer omfatter blandt andet tilgodehavender fra salg, byggemodningsafgifter, undervisningsafgifter med mere.

Diverse selvstyrerestancer omfatter blandt andet motorafgifter, lotteriafgifter, havneafgifter med mere.

Øvrige restancer omfatter en lang række mindre restancer som umiddelbart ikke kan grupperes som eksempelvis erstatninger, krav om tilbagebetaling, skorstensfejning etc.

Antallet af restancesager er steget med godt 22.000 sager hvoraf stigningen i antal af renovationssager alene udgør mere end 9.000. Ligeledes er sager vedr. underholdsbidrag steget med ca. 2.600, antallet af sager vedr. diverse selvstyrerestancer er steget ca. 1.700, og endelig er sagerne vedr. øvrige restancer steget med ca. 700.

Den øgede private gældsætning til både kommuner og Selvstyre skal imødegås, både i forhold til stiftelse af ny gæld og inddrivelse af eksisterende. Arbejdet med inddrivelse af gælden digitaliseres og systemet opfanger faresignaler og understøtter mulige indsatter for den enkelte borger/familie, der er i risiko for at komme i gældsklemmen. Der afventes en afklaring af muligheder i 2014.

	Stigning i pct.	Stigning i 1.000 kr.
Underholdsbidrag	7,1	20.649
ESU	8,2	20.649
Husleje	7,5	4.823
Div. Kommunale restancer	10,8	4.259
Studielån	38,6	3.831
Renovation	13,3	3.035
Diverse selvstyrerestancer	41,6	5.152
Forældrebetaling anbragte børn	10,6	2.595
Øvrige restancer	18,5	822

Kilde: Skattestyrelsen

6.2 Nøgletal for de fem største aktieselskaber

	2008	2009	2010	2011	2012
Tele Greenland A/S (100 pct.)					
Nettoomsætning. mio. kr.	699	743	777	796	831
Årets resultat efter skat. mio. kr.	70	47	47	48	71
Overskudsgrad pct.	16	14	13	13	17
Egenkapitalens forrentning pct.	8	6	6	6	8
Soliditet pct.	48	46	46	47	51
Netto rentebærende gæld. mio. kr	636	681	573	475	371
Royal Arctic Line A/S (100 pct.)					
Nettoomsætning. mio. kr.	847	789	831	897	864
Årets resultat efter skat. mio. kr.	6	19	29	73	6
Overskudsgrad pct.	2	3	5	13	1
Egenkapitalens forrentning pct.	2	5	7	15	1
Soliditet pct.	56	60	62	53	61
Netto rentebærende gæld. mio. kr.	77	-105	-184	-51	-272
KNI A/S (100 pct.)					
Nettoomsætning. mio. kr.	2.282	2.105	2.174	2.537	2.468
Årets resultat efter skat. mio. kr.	-11	36	70	62	35
Overskudsgrad pct.	2	3	5	3	2
Egenkapitalens forrentning pct.	4	4	8	7	4
Soliditet pct.	37	56	52	53	47
Netto rentebærende gæld. mio. kr.	621	602	471	418	454
Air Greenland A/S (37,5 pct.)					
Nettoomsætning. mio. kr.	1.152	1.113	1.135	1.220	1.167
Årets resultat efter skat. mio. kr.	57	37	41	51	71
Overskudsgrad pct.	6	4	5	6	10
Egenkapitalens forrentning pct.	11	7	7	8	11
Soliditet pct.	51	53	55	50	53
Netto rentebærende gæld. mio. kr.	-116	-154	-179	35	-22
Royal Greenland A/S (100 pct.)					
Nettoomsætning. mio. kr.	4.740	4.249	4.724	4.976	5.312
Årets resultat efter skat. mio. kr.	-196	-43	79	136	100
Overskudsgrad pct.	-1,8	1,7	3,6	4,8	3,4
Egenkapitalens forrentning pct.	-24	-4	10	16	11
Soliditet pct.	22	22	22	27	28
Netto rentebærende gæld. mio. kr.	1.859	1.976	1.773	1.599	1.407

Kilde: Formandens Departement – Bestyrelsessekretariatet

Negativ netto rentebærende gæld er et udtryk for at selskabet har flere likvider end rentebærende gæld.

6.3 Målsætninger i Uddannelsesstrategi 2014

		Faktiske tal	Målsætning		
		2012	2017	2020	2024
Dagtilbud	Andel af børn i dagtilbud 0-5 år	69%	72%	77%	85%
	Andel af pædagogisk uddannet per	62%	57%	40%	25%
Gymnasiet	Gennemførselsprocent	56%	62%	67%	75%
	Antal gennemførte	353	354	365	393
	I gang med uddannelse efter to år	69%	70%	72%	75%
	Gennemsnitsalder ved gennemførsel	21,4	21,1	20,8	20,5
Erhvervsuddannelserne	Praktikpladser	787	800	830	887
	Gennemførselsprocent	43%	50%	55%	65%
	Antal gennemførte	415	407	480	550
	Gennemsnitsalder ved gennemførsel	29,1	28,5	27,0	26,0
Kort videregående	Gennemførselsprocent	41%	48%	54%	60%
	Antal gennemførte	44	48	54	60
	Gennemsnitsalder ved gennemførsel	30,6	30,0	28,0	26,0
	Studietid udover nomeret i måneder	5,0	5,0	4,0	3,0
Bachelor	Gennemførselsprocent	47%	52%	55%	60%
	Antal gennemførte	139	155	173	185
	Gennemsnitsalder ved gennemførsel	30,8	30,0	28,0	26,0
	Studietid udover nomeret i måneder	5,0	5,0	4,0	3,0
Kandidat	Gennemførselsprocent	78%	80%	82%	85%
	Antal gennemførte	27	32	38	48
	Gennemsnitsalder ved gennemførsel	32,4	32,0	30,0	28,0
	Studietid utover nomeret i måneder	13,5	13,0	11,0	8,0

Kilde: Departementet for Uddannelse, Kirke, Kultur og Ligestilling

